UČITEĽSKÉ NOVINY

33/2013, 14. november 2013 | Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní | Rozširované bezplatne, Ročník LX

Učiteľova múdrosť

Možno je dnes o niečo ťažšie byť učiteľom ako v minulosti, trocha sa nám zo života vytratila disciplína, poslušnosť a skromnosť, možno sa nám od spoločnosti dostane menej úcty, ale niet krajšieho údelu, ako byť denne medzi mladými, ukazovať im smer k peknému životu a sám sa priučiť radostnej múdrosti. Kvalita učiteľa je priamoúmerná jeho človečenstvu. Tí najlepší zostávajú v pamäti žiakov celoživotne, na mnohých zabudnú skoro po opustení školy.

Za každú prekliatu vec si môžete sám, ak za niečo stojíte!

Ernest Hemingway

Tak ako najpresvedčivejším znakom rodičovstva je radosť z dieťaťa, aj dobrý pedagóg sa teší do školy a vyžaruje z neho životná spokojnosť, pretože vie pekne žiť. Čo znamená táto tajomná veta „pekne žiť"? Vedieť sám seba kultivovať, neustále dozrievať, kryštalizovať a prehlbovať svoj vnútorný život každý deň. Všetky dni buďte mi sväté – vraví Nietzsche. Druhá podmienka smeruje k ľuďom, spolupráci s nimi, ich pochopeniu, prípadne pomoci. To obohacuje druhých, rovnako ako nás samých. Napokon ešte tretí príkaz: chrániť životné prostredie. Nielen prírodu, ktorá si to vyžaduje a aj zaslúži, ale aj naše civilizačné zátišie, domov, školu, ulicu. Čistota je prejavom inteligencie a čistí nám dušu.

Len ten je vhodným modelom, ktorý vie pekne žiť. Chytrosti chýba morálka, rozum bez citu je slepý a životná múdrosť je súčasne logikou, emocionalitou aj pevnou vôľou. Akým dojmom pôsobíme na žiakov, je dôsledkom nášho postoja k životu, rodinného zázemia, osobných záľub a výkonov aj vzťahov s ľuďmi. Najlepšia prednáška, ktorá nie je precítená, stráca na účinnosti. A tiež opačne, práca, ktorá nás nebaví, unavuje a ťaží. Byť učiteľom je vraj povolanie, byť človekom je v každom prípade záväzné.

Veľkosť môjho učiteľstva odzrkadľuje veľkosť môjho človečenstva. Náhodnú nevedomosť nám žiak odpustí skôr ako my jemu, ale nedostatok charakteru, nespravodlivosť, neúprimnosť, ziskuchtivosť či pomstychtivosť zanecháva v celej triede katastrofálne následky. Rodič vychováva svoje dieťa nielen v kontakte s ním, ale aj svojím správaním sa v práci a medzi ľuďmi. Rovnako učiteľ pôsobí na žiakov celým svojím životom.

Na každého pôsobí prostredie, z ktorého vyšiel, a sebavýchova, pretrvávajúca do hlbokej staroby. Žiak od nás očakáva predovšetkým pozornosť, porozumenie a ocenenie. Veď v každodennom styku môžeme aj v malom lotrovi prebudiť dobrého človeka. Najviac zapôsobíme predstavou, ktorú si o druhom vytvárame. Tak si ho akosi obrátiť k sebe tou lepšou stránkou, presvedčiť ho, že je rozumnejší, než si myslí, a objavovať v ňom tie krajšie vlastnosti. Človek potrebuje človeka, to je aj najúčinnejší liek. Je zaujímavé, že komu pomôžeme, toho máme aj radšej.

Slovami istej študentky, najlepším učiteľom je ten, ktorý vie podať lát-

(pokračovanie na strane 2)

Žiaci zo Strednej odbornej školy v Senici na prezentácii stredných škôl ukázali svoje znalosti. **Foto Milan SOUKUP**

Ohýbam, ohýbaš, ohýba... Ohýbame

V Dome kultúry v Senici sa 14. októbra uskutočnila burza informácií o trhu práce a prezentácia stredných škôl za účasti štvrť stovky odborných škôl zo západného Slovenska a z južnej Moravy. O ponukách voľných miest informovali taktiež predstavitelia takmer dvoch desiatok rozhodujúcich zamestnávateľov nielen z regiónu Záhoria.

Evidovaná miera nezamestnanosti ku koncu septembra 2013 bola v okrese Senica 12,6 % a v okrese Skalica 9,17 %. Zo 6 720 uchádzačov o zamestnanie bol každý jedenásty absolvent. Z toho štvrtinu tvorili absolventi vysokých a tri štvrtiny absolventi stredných škôl.

Ohýbaj ma mamko, dokiaľ som ja Janko... Znie to ako z dávnoveku. V pamäti skôr narodených sa s tou radou spájajú skôr tresty ako tvarovanie osobnosti. Ohýbaj... nech som dosť pružný, v samostatnom živote plnohodnotne použiteľný. Ohýbaj... aby zo Svätoplukových prútov vyrástol mocný prút, z prúta košík, korbáč, rohož, prosto čosi užitočné...

Dnes pri pohľade na výchovu, ohýbanie, tvarovanie, modelovanie človeka nepotrebujeme obraz hmoty, niečoho masívneho, síce pružného, ale pevného. Súčasné vzdelanostné méty sa rovnako ako do medzihviezdneho priestoru orientujú prostredníctvom nanotechnológií aj opačne – do vnútorného „vesmíru" najmenších, zatiaľ nedeliteľných častí hmoty. Rozmery v tisícinách hrúbky vlasu sú akoby spredmetnenou ideou. Ktosi vzdelaný to nebadané, ale odmerateľné a užitočnými vlastnosťami a schopnosťami obdarené či vybavené uchopil. A vie nanočasticu nielen osedlať, ale i zapriahnuť do „povozu," ktorý človeka vezie, ťahá či priam zmysluplne tisne k úspechu, k premene sna na realitu.

Ohýbaj ma... aby bolo zo mňa osožné oceľové pierko do hodinového stroja. Aby som bol potrebný kúsok súkolia, hýbajúceho megakvádrom pyramídy. Aby som bol tvorcom mikroprocesoru, bez ktorého za necelý rok družica zo Zeme k Marsu naozaj nedoletí... Aby som bol autorom, partnerom, otcom, mamou, krstným otcom či blízkym spolupracovníkom v tíme tvorcov know-how, ktoré ochráni obal kozmického korábu pred poškodením meteorickými rojmi...

Ohýbaj ma... aby som si z burzy informácií o ponuke voľných miest so svojím vzdelaním vedel i chcel nájsť a našiel to potrebné. Svoj pevný bod i prácu... Aby som, hoci skôr narodený, našiel v sebe silu na druhý pokus a vrátil sa do lavice, ak mi v nej škola, do ktorej už chodia moje vnúčence, dáva novú šancu rekvalifikáciou.

(pokračovanie na strane 2)

Nie je beh ako beh

Multimediálne vzdelávacie DVD pre gymnáziá, vydané Štátnym inštitútom odborného vzdelávania v rámci národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*, prináša učiteľom telesnej a športovej výchovy v gymnáziách metodiku bežeckej abecedy pod názvom *Nie je beh ako beh*. Odborné podklady k scenáru pre modernú audiovizuálnu učebnú pomôcku pripravila Mgr. Gabriela Hanuláková zo Športového gymnázia v Bratislave. Porozprávali sme sa s ňou o atletike a správnej technike behu.

Pani Hanuláková, v školách poznajú učitelia rôzne bežecké súťaže, napríklad postupovú súťaž školských družstiev v cezpoľnom behu, orientačnom behu, kde víťazí družstvo, čo motivuje aj menej zdatných bežcov, prípadne vytrvalostný beh. Bol aj toto pre vás dôvod pustiť sa do prípravy ukážkovej vyučovacej hodiny atletiky na tému *Nie je beh ako beh*?

Máte pravdu, tých dôvodov je viac. Po prvé, beh možno považovať za univerzálny šport. Možno ho pestovať všade a v každom veku, ale len správnou technikou možno dosiahnuť univerzálny cieľ – mať z behu radosť. Preto aj každá vyučovacia hodina musí byť poňatá tak, aby jasne rozlišovala jednotlivé typy bežeckých disciplín, ako aj správnu techniku pohybu celého tela, lebo aj napriek tomu, že športujú, môžu už mladí ľudia nadobudnúť vážne ochorenia pohybového aparátu.

Nie je žiadnym tajomstvom, že mnohí mladí trpia obezitou. Na hodinách telesnej výchovy v rámci atletiky, konkrétne behu, môžu získať návyk na cielený pohyb. Mohol by žiakom chýbať beh viac ako niekoľkohodinové sedenie pri počítači, ak dostanú návod na správnu techniku behu?

Ak budú v dobrej kondícii, prípadne sa ich kondícia zlepší vďaka tomu, že pravidelne cvičia, v súvislosti s obezitou pôjdu dole aj kilogramy. Následne sa beh stane jednou z aktivít, ktorej sa budú venovať. Športová disciplína, o ktorej hovoríme a ktorá je súčasťou našej ukážkovej hodiny, patrí k historicky najstarším, bola súčasťou už prvých starovekých olympijských hier. Je teda zrejmé, že bežecké disciplíny majú oprávnenie na dlhodobú tradíciu, a to nielen v pretekárskom, ale aj v rekreačnom športe. Treba však pripustiť, že technika behu sa časom vyvíjala, menila a zdokonaľovala, a to vďaka novým teoretickým poznatkom. Aj keď beh možno považovať za univerzálny šport, len správnou technikou môžeme dosiahnuť univerzálny cieľ. Preto aj každá vyučovacia hodina musí byť poňatá tak,

(pokračovanie rozhovoru na strane 3)

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.
Kód ITMS: 26110130085

Stále platná hodnotová abeceda života
Strany 6 a 7

Deti sú ako špongia na múdrosť a dobro
Rozhovor s riaditeľkou ZŠ s MŠ na Odborárskej ul. v Bratislave Mgr. Ľubicou Danekovou

Strany 9 a 10

Ako prezentovať Slovensko
Strana 11

Považskobystrický stavbársky deň

Strany 17 a 23

Prognóza vývoja ukazovateľov gymnázií do roku 2025
Dokument
Strany 25 – 32

OLYMPIÁDY

Slovenskí žiaci získali 51 medailí

Slovenskí žiaci si v minulom školskom roku z 13 medzinárodných predmetových olympiád a ďalších súťaží priniesli 6 zlatých, 25 strieborných a 20 bronzových medailí. V konkurencii rovesníkov z mnohých krajín sveta uspeli v medzinárodných kolách olympiád z matematiky, fyziky, informatiky, chémie či biológie, ako aj vo viacerých európskych súťažiach.

Najviac sa darilo našim žiakom na 25. Medzinárodnej olympiáde v informati-

ke, ktorá sa konala v austrálskom Brisbane. Získali dve zlaté, jednu striebornú a jednu bronzovú medailu. Rovnako dve zlaté medaily doniesli slovenskí zástupcovia aj zo 7. Medzinárodnej olympiády mladých výskumníkov z gruzínskeho Tbilisi.

Spomedzi žiakov boli najúspešnejšími Eduard Batmendijn z Cirkevného gymnázia sv. Mikuláša v Starej Ľubovni a Jakub Šafin z Gymnázia P. Horova v Michalovciach. Obaja získali zhodne zlatú medailu na Medzinárodnej olympiáde v informatike a bronzovú na Medzinárodnej matematickej olympiáde. Hneď tri strieborné medaily získal Lukáš Janošík z Gymnázia Ľ. Štúra v Trenčíne. Slovensko úspešne reprezentoval na Medzinárodnej biologickej olympiáde, Medzinárodnej olympiáde environmentálnych projektov a na Olympiáde EÚ v prírodných vedách. Z dievčat uspela najmä Nikola Illášová z Gymnázia J. Hronca v Bratislave, ktorá získala pre SR dve strieborné medaily – z 26. Medzinárodného turnaja mladých fyzikov a 15. Rakúskeho turnaja mladých fyzikov.

V predošlom školskom roku slovenskí žiaci priniesli z medzinárodných súťaží 2 zlaté, 19 strieborných a 30 bronzových medailí.

Štefan PODOLINSKÝ
Ilustračné foto stock.xchng

Učiteľova...

(dokončenie zo strany 1)

ku systematicky a zrozumiteľne, so zaujatím a uvádza príklady z praxe. Môžeme k tomu pridať, že nerozprávа bez ohľadu na výraz tváre počúvajúcich. Učiteľ, ktorý vyštudoval vysokú školu a vzápätí sa postavil pred školské lavice, často nepozná život. Preto je taký dôležitý jeho mimovyučovací čas, osobná tvorba, pohľad za okná školy, samovzdelávanie aj sociálna aktivita. Inými slovami, byť dobrým učiteľom znamená byť dobrým človekom. A na to nie je jednotný recept, krása ľudskosti spočíva v odlišnosti, ktorú si každý buduje sám v sebe a okolo seba.

A je tu ešte jedna podnetná myšlienka amerického pediatra Benjamina Spocka: Neber život tak vážne, aby si sa z neho zabúdal tešiť! Rovnako aj škola môže byť plná radostí pre žiakov a učiteľa!

Prof. PhDr. Ivan ŠTÚR, CSc.

Pamätajme na skutky násilia a nenávisti

VYHLÁSENIE

Pripomíname si 75. výročie Viedenskej arbitráže, ktorá bola pokračovaním hanebného Mníchovského diktátu a zrady západných veľmocí vo vzťahu k Československej republike. Republike, ktorej 95. výročie vzniku sme si pred pár dňami pripomenuli, jediného skutočného ostrova demokracie v súvekej medzivojnovej strednej Európe.

Likvidácia česko-slovenskej štátnosti bola dielom mocnejúcich totalitných ideológií fašizmu a nacizmu, tak zvnútra našej vlasti, ako aj zvonku, najmä z okolitých štátov kolaborujúcich s nacistickým Nemeckom a fašistickým Talianskom. K nim patrilo aj horthyovské Maďarsko so svojím revizionizmom, šovinizmom, rasovou a etnickou nenávisťou voči iným etnikám, rasám, národom a štátom s cieľom obnovy Veľkého Uhorska a nerešpektovania medzinárodnej Trianonskej mierovej zmluvy zo 4. júna 1920.

Druhým novembrom 1938 pokračovalo okupovanie našich území až ku konečnému rozbitiu štátu. Násilné zabratie zvrchovaných území Československa a tým aj Slovenska bolo zlyhaním demokratických síl Európy, napriek tomu, že hlas svedomia slobodných intelektuálov upozorňoval na nebezpečenstvo nacizmu a fašizmu, pošliapavania kresťanských a všeľudských demokratických civilizačných hodnôt. Okupovanie Košíc a ďalších slovenských miest a obcí na slovenskom juhu, násilie voči českým, slovenským, židovským a rómskym občanom, ale aj demokraticky zmýšľajúcim Maďarom sa stalo smutným a bolestným dôsledkom intolerancie, nenávisti vtedajších – nielen maďarských – politických elít.

Ako minister školstva, vedy, výskumu a športu si uvedomujem, prečo je dôležité pripomínať si tento bolestný historický skutok a jeho ďalšie následky v čase vojnovom i povojnovom v rámci vyučovacieho procesu a výchovy v našich školách, najmä na hodinách dejepisu, výchovy k občianstvu a etiky. Verím, že naši pedagógovia nezabudnú vysvetliť mladej generácii nielen príčinu, ale i rozsiahle dôsledky tohto násilného aktu v dejinách nášho národa, ktoré boli namierené proti slobode a demokracii, proti ľudskosti a civilizačnému étosu. A verím, že v nadčasovom oblúku do súčasnosti a budúcnosti nášho Slovenska a Európy upozornia na nebezpečenstvo opätovne silnejúceho šovinizmu, rasizmu a antisemitizmu, neonacizmu a neofašizmu, ako aj popierania kresťanských hodnôt a ich prínosu pre súčasnú civilizáciu.

Dnes treba mať čistú pamäť, poznať historickú pravdu, rozvíjať solidaritu, empatiu, úctu a lásku k druhým, najmä vzdelanosťou a kultúrou postaviť sa proti šíreniu nenávisti a uchovávať toleranciu i mier medzi nami. Naše školstvo má v tomto procese svoje čoraz nezastupiteľnejšie miesto.

Dušan ČAPLOVIČ, minister školstva, vedy, výskumu a športu SR

ÚIPŠ ďakuje učiteľom v regiónoch za výbornú spoluprácu

PROJEKT

Národný projekt *Moderné vzdelávanie – digitálne vzdelávanie pre všeobecnovzdelávacie predmety* v spolupráci s aktívnymi učiteľmi tvorí digitálne vzdelávacie objekty pre žiakov základných a stredných škôl.

Ústav informácií a prognóz školstva (ÚIPŠ) vyjadruje vďaku a obdiv všetkým učiteľom, ktorí sa doteraz zapojili do tvorby digitálneho vzdelávania. Pred 4 mesiacmi začal projekt oslovovať učiteľov a k tomuto momentu je zamestnaných 351 učiteľov a ďalších 195 splnilo podmienky prijatia a ich pracovná zmluva je v procese prípravy. Týchto 546 učiteľov z celkového plánovaného počtu minimálne 800 stihlo vytvoriť 7 179 schválených scenárov z celkového počtu 14 200. Z nich sa potom vytvárajú digitálne objekty. Doteraz boli zapojeným učiteľom vyplatené odmeny v celkovej výške 290 000 EUR.

Katalóg tém pre učiteľov sa nachádza na komunitnom portáli www.digitalnevzdelavanie.sk a je pravidelne aktualizovaný. Pre jednotlivé témy v prvých troch stupňoch vzdelávania je uvedená aj špecifická fáza vyučovacej hodiny.

Národný projekt *Moderné vzdelávanie – digitálne vzdelávanie pre všeobecnovzdelávacie predmety* je spolufinancovaný z prostriedkov Európskej únie. Spolu s Planétou vedomostí a ďalšími projektmi je súčasťou programu Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR Digipedia 2020, ktorý bol spustený s cieľom modernizácie rezortu školstva v oblasti informatizácie a digitalizácie. Informácie o tomto programe sa nachádzajú na www.digipedia.sk.

Pochvaly od učiteľov

Obojstrannú spokojnosť s touto výnimočnou spoluprácou dokazujú aj vyjadrenia samotných učiteľov.

Pred odchodom na zaslúženú dovolenku náš Digitálny školník dostával milé a priateľské priania od našich aktívnych učiteľov z regiónov. Z mnohých vyberáme: „Prajem príjemnú dovolenku! Po dlhom, teplom a pracovne vyťaženom lete si ju zaslúžite.“ Alebo: „Oddýchnite si od nás akčných učiteľov. Robíte svoju prácu VYNIKAJÚCO, Váš projekt nemá konkurenciu!“

Rovnako nás potešili pochvaly na našom Facebooku. Pani učiteľka Mária Peťová z Ružomberka napísala: „Musím vás tvorcov a realizátorov tohto projektu pochváliť – osobitne lektorov. Keď sa vyskytne problém, riešite ho operatívne. Keď potrebujem informácie, nie je problém. Nereagujete odmerane, ale vždy s pochopením. S takýmto prístupom som sa skutočne za moju dlhoročnú prax v školstve nestretla. Dobrá práca!“ Pani učiteľka Marcela Gogolová, ktorá sa do projektov zapája, odkedy je v školstve, uviedla, že „takáto výborná organizácia a rýchlosť je v školstve vec nevídaná“.

Aj pri veľmi živej mailovej komunikácii nás teší milá spätná väzba, ktorou nás odmeňujete. Napríklad pán učiteľ Štefan Fedor oceňuje dobrú spoluprácu a komunikáciu a dopĺňa: „Chcel by som celý projekt a všetkých Vás, ktorí ste doň zapojení, pochváliť. Je realizovaný vskutku profesionálne a prijateľne. Som rád, že takýto projekt vznikol.“ Pani učiteľka Nadežda Petrufová nám napísala, že spolupracovať s nami je naozaj radosť.

Pozitívne reakcie chodili aj na náš úspešný on-line seminár (webinár): „Ďakujem za info z webinára, dozvedela som sa, čo som potrebovala. Robíte skvelú prácu, ďakujem za všetkých učiteľov aj žiakov. Veľa úspechov!“ napísala nám pani učiteľka Zuzana Lazorová.

Katarína STOLÁRIKOVÁ

Žiaci zo Strednej odbornej školy v Senici na vlaňajšej prezentácii stredných škôl.

Ohýbam...

(dokončenie zo strany 1)

Aj škola vie byť ohybná, tvárna, tvorivá, modelovať osobnosť. Ale vie byť aj iná – iná i bez miazgy, s vyschnutými kĺbmi a upchatými cievami.

Informácie o stave na trhu práce, o potrebe či potrebnosti tej či onej odbornosti, možnosti budúceho zamestnania sa stávajú kľúčovými pre budúci úspech mladých ľudí v živote. V súčasnosti sa zamestnávatelia, ale aj školy snažia poskytnúť žiakom čo najviac informácií, nech si vyberú ďalšie štúdium tak, aby im nové zručnosti poskytli prácu i osobný úspech a spokojnosť.

Milan SOUKUP
Ilustračné foto autor

BULHARSKO

Dohoda o spolupráci v športe

Minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič a mimoriadna a splnomocnená veľvyslankyňa Bulharskej republiky v SR Margarita Ganeva podpísali dňa 5. novembra bilaterálnu *Dohodu medzi Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Ministerstvom mládeže a športu Bulharskej republiky o spolupráci v oblasti športu.* **(mi)**

STRUČNE

Ocenenia

Vo štvrtok 7. novembra sa v športovej hale Mladosť uskutočnilo slávnostné oceňovanie športových trénerov. Z rúk ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušana Čaploviča si prevzali ocenenia úspešní tréneri za svoju celoživotnú prácu s mládežou, ale aj za dosiahnuté výsledky v roku 2012. Po skončení slávnosti sa minister presunul do Ústredia Slovenskej sporiteľne, kde sa konalo oceňovanie víťazov súťaže Študentská podnikateľská cena 2013. Cenu ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR za najinšpiratívnejší podnikateľský príbeh si z jeho rúk prevzal Jaroslav Mráz. **(do)**

Prijatie

Štátny tajomník Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu (MŠVVaŠ) SR Štefan Chudoba prijal 6. novembra riaditeľa Spolkovej akadémie pre ďalšie vzdelávanie a rozvoj v školách z nemeckého Esslingenu Hansa-Petra Buggermanna a pracovníčku akadémie Brigitte Hertleinovú-Puchtovú. Stretnutia sa zúčastnil aj vedúci služobného úradu MŠVVaŠ SR Ivan Stankovský. Cieľom návštevy bolo predstavenie národných projektov na podporu stredného odborného vzdelávania, ktoré realizuje Štátny inštitút odborného vzdelávania, ako aj projektu v oblasti celoživotného vzdelávania Národného ústavu celoživotného vzdelávania. **(mi)**

UČITEĽSKÉ NOVINY
Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní

Vydáva Štátny inštitút odborného vzdelávania.
Adresa vydavateľa: Bellova 54/a,
833 63 Bratislava, IČO: 17314852

Učiteľské noviny vychádzajú ako súčasť národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov.*

Adresa na doručovanie pošty:
Vydavateľstvo Parentes
P. O. Box 17, 902 01 Pezinok
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Šéfredaktor:
PhDr. Ľubomír Pajtinka, PhD.,
tel.: + 421 904 700 570,
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Redakčný tím:
Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.,
e-mail: zelina@fedu.uniba.sk
Dušan Mikolaj,
e-mail: dusanmikolaj@gmail.com
Mgr. Milan Soukup,
e-mail: mgr.milan.soukup@gmail.com
Ľudovít Pomichal,
e-mail: ludo.pomichal@chello.sk
Mgr. Tomáš Mikolaj,
e-mail: mykolight@gmail.com

Fotoreportér: PhDr. Ján Súkup,
e-mail: sukup@stonline.sk

Design: Branislav Malík, ARTWORK

Nevyžiadané rukopisy nevraciame.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspevku a vykonať v rukopise potrebné štylistické, jazykové a ďalšie úpravy, ako aj rozhodnúť o jeho nezaradení. Redakcia sa nemusí stotožňovať s obsahom príspevkov.

Tlač: Versus, a. s., Moskovská 4, 811 08 Bratislava, prevádzka Pribinova 21, 819 46 Bratislava

Vydávanie Učiteľských novín finančne podporuje Európsky sociálny fond.

Učiteľské noviny sa distribuujú zadarmo.
Zadané do tlače 14. 11. 2013.

EV 2461/08

Keď škola nielen učí, ale aj baví

ASFEU

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.

Učiteľ za katedrou, otvorené učebnice a zošity, žiaci píšuci poznámky, domáca úloha, písomka a skúšanie. A často aj „nepochopenie" učiva. Takáto predstava vyučovacej hodiny je síce reálna, no v niektorých školách nie nevyhnutná. Prostredníctvom vyhlásených výziev z operačného programu Vzdelávanie realizovali viaceré základné školy projekty, ktoré premenili bežnú vyučovaciu hodinu na tvorivú. Vďaka nim zaviedli pedagógovia tzv. projektové vyučovanie formou zaujímavých prezentácií, žiaci získavali vedomosti mimo školy (múzeá, exkurzie, atď.), posilnila sa vzájomná komunikácia medzi žiakmi a učiteľmi a v neposlednom rade boli projekty prínosné aj tým, že školy získali materiálno-technické vybavenie, ktoré naďalej využívajú.
Školy, o ktorých sa v článku dočítate, požiadali o nenávratné finančné príspevky, ktoré získali z Európskeho sociálneho fondu prostredníctvom Agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ (ASFEU).

Po chodníčkoch našich predkov

Implementácia školského vzdelávacieho programu s názvom Po chodníčkoch našich predkov do vyučovania na základnej škole je názov projektu Základnej školy v Bojnej, ktorý realizovala v rokoch 2009 až 2011. Škola naň získala nenávratný finančný príspevok vo výške takmer 119-tisíc eur. Po úvodných odborných školeniach pedagógov sa aktivity projektu sústredili na projektové vyučovanie s využitím nových učebných materiálov v 1. – 5. ročníku. Predmety matematika, hudobná výchova, cudzí jazyk, telesná výchova a informatika boli integrované a žiaci používali na vyučovaní nové pomôcky vytvorené na projektové vyučovanie. Výsledky svojej práce následne prezentovali po skončení každej podtémy a na konci školského roka na konferencii. Ich výstupy boli zamerané na tvorbu albumu odtlačkov, plagátov, vlastných scénok, žiackeho občasníka Zvonček, fotopríbehu a podobne. Neoceniteľné vedomosti získali kreatívnou formou, ktorú im pripravili učitelia – na výstave starých

Výstava fotografií žiakov Zelený svet.

učebníc, vytváraním makiet kultúrnych pamiatok, na módnej prehliadke žiakov, pri prezentácii o umelých farbivách pri

Projektové vyučovanie v 2. ročníku na tému Umelé farbivá.

skúmaní lentiliek, na exkurzii po okolí, atď. Žiaci vo zvýšenej miere využívali informačno-komunikačné technológie, čím sa zvýšila aj ich počítačová gramotnosť.

Úspešný prechod žiakov z MRK na vyšší stupeň vzdelávania

Základná škola v Spišskej Belej získala nenávratný finančný príspevok vo výške 198-tisíc eur. Projekt, ktorý realizovala v rokoch 2010 až 2012, zamerala na úspešné zvládnutie prechodu žiakov z marginalizovanej rómskej komunity (MRK) z prvého stupňa na druhý. Prechod rešpektujúci sociálne a kultúrne špecifiká žiakov chcela škola dosiahnuť prostredníctvom šiestich aktivít projektu: Informačno-komunikačné technológie v práci učiteľa, Hravo zvládneme jazyky i medziľudskú komunikáciu, Moderné interaktívne vyučovanie, Spev, tanec a umenie, Domáca kuchyňa dejepisu, Doučovací a vyrovnávací kurz slovenčiny a matematiky. V rámci nich žiaci získavali informácie pútavým spôsobom – učivo slovenského jazyka, literatúry a matematiky si opakovali metódou *brainstormingu*, sokratovskou metódou, skupinovou prácou, sebahodnotením, zážitkovou a projektovou metódou. Na hodine biológie sa naučili pracovať s fotoaparátmi a mikroskopmi, vypracovali projekty a prezentácie jednotlivých tematických celkov. Hodiny výtvarnej a hudobnej výchovy boli u žiakov mimoriadne obľúbené – pohybové, tanečné a spevácke schopnosti zároveň u nich podnietili možnosť sebavyjadrenia. Žiaci naspievali CD s vianočnými piesňami, koledami a modernými slovenskými a rómskymi piesňami, tiež sa naučili vyrábať jednoduché netradičné hudobné nástroje z prístupného materiálu.

O ďalších zaujímavých projektoch operačného programu Vzdelávanie sa môžete dočítať na webovom sídle ASFEU v časti *Príklady dobrej praxe*.

Odbor informovania a publicity ASFEU

PROJEKT

Práca s rómskymi žiakmi v Plaveckom Štvrtku

V Základnej škole v Plaveckom Štvrtku sa uskutočnila tlačová konferencia Metodicko-pedagogického centra (MPC), na ktorej boli prezentované prvé výsledky projektu metodicko-odbornej pomoci pri práci s marginalizovanými rómskymi komunitami. Základnú školu (ZŠ) v Plaveckom Štvrtku navštevuje 117 detí, pričom takmer všetky pochádzajú z miestnej rómskej osady. Niektoré deti v uplynulých rokoch prestúpili do okolitých škôl v okrese Malacky. Kým situácia pred spustením projektu začínala byť nezvládnuteľná a obecná polícia vykonávala do školy aj dva výjazdy denne, po dvoch mesiacoch realizácie projektu prichádzajú prvé výsledky, pričom policajti nemuseli zasahovať ani raz.
Metodicko-pedagogické centrum má skúsenosti s implementáciou dvoch národných projektov, ktoré majú za cieľ včleňovanie tzv. marginalizovaných rómskych komunít do vzdelávania. Dosahovanie tohto zámeru sa uskutočňuje vzdelávaním pedagógov, ktorí s touto komunitou pracujú, zavedením celodenného výchovného systému a nákupom didaktických balíčkov pre školy a materské školy zapojené do projektu.
V rámci projektu MPC zamestnalo v Plaveckom Štvrtku štyroch rodičov-asistentov, ktorí pochádzajú z miestnej osady a dozerajú na včasný príchod detí do školy, vykonávajú dozor na chodbách a pomáhajú pedagógom v situáciách, ktoré si vyžadujú pomoc. Prijatá bola aj koordinátorka voľnočasových aktivít rómskeho pôvodu.
„Treba si uvedomiť, že nemôžeme riešiť rómsku otázku bez Rómov," uviedla generálna riaditeľka MPC Henrieta Crkoňová.
Na všetky aktivity ZŠ v Plaveckom Štvrtku prispel v tomto kalendárnom roku rezort školstva sumou 24 500 eur. **(mi)**

Nie je beh ako...

(dokončenie rozhovoru zo strany 1)

aby jasne rozlišovala jednotlivé typy bežeckých disciplín a prezentovala správnu techniku pohybu celého tela.

V rámci ukážkovej hodiny teda dostáva viacej priestoru teória. Súčasne si však žiaci osvoja teoretické vedomosti aj praktickým nácvikom, aby pochopili, že beh je druh pohybu, ktorý má svoje zákonitosti.
Radi by sme výkladom dosiahli, aby bol beh komplexným pohybom, pri ktorom sa využíva väčšina svalstva, čo priaznivo vplýva na psychiku človeka. Vyučovacia hodina mala ukázať abecedu bežeckého cvičenia, a to so správnou technikou. Beh ako športová disciplína je jedným z mála univerzálnych športov, ktorý si môže každý jednotlivec prispôsobiť svojim schopnostiam, napríklad dĺžku trate či rýchlosť, a preto si našiel obľubu u všetkých generácií. Ako som spomínala, bežecké disciplíny boli neodmysliteľnou súčasťou starovekých olympijských hier. Už vtedy ľudia ocenili jeho priaznivé účinky na psychiku človeka, a niet sporu, že pomáha znižovať nadváhu.
Ak hovoríme, že beh má svoje zákonitosti, začnime tým, že v určitých fázach pohybu sa žiadna končatina nedotýka povrchu, na rozdiel od chôdze. Ale aby sme behom dosiahli žiadaný efekt, musíme poznať nielen techniku behu, ale aj hranice svojich možností. Myslím si, že žiaci ich najlepšie otestujú na hodinách telesnej a športovej výchovy, a to za prítomnosti učiteľa. Každá technika si vyžaduje odlišnú vyspelosť pretekára, intenzitu prípravy, tréningových podujatí. Tomu zodpovedajú rôzne typy behu, napríklad dráhový, cestný, cezpoľný, terénny, orientačný, štafetový a rekreačný. Pri prekonávaní vzdialeností ide o šprinty, stredné trate, dlhé trate, maratón či viacdňové behy. Naša ukážková hodina zohľadňuje všetky tieto fakty.

Vráťme sa teda aj my do školských lavíc, aby sme sa oboznámili s abecedou behania, spoznali jeho správnu techniku a naučili sa ovládať svoje svalstvo. Otázne je, ako pracovať na hodinách telesnej výchovy s multimediálnou vyučovacou pomôcku, aby si každý žiak našiel a aj obľúbil svoj optimálny bežecký štýl.
Stačí postupovať tak, ako to znázorňuje spracovaná ukážka nácviku jednotlivých sekvencií behu, ktorá sa natáčala v areáli atletickej haly Elán. Postačila nám hala s tartanovým povrchom. Žiaci potrebujú na beh len športový úbor a tenisky, učiteľ si pribalí aj píšťalku. Beh je na pomôcky nenáročná disciplína, na jeho vykonávanie potrebujeme len vytrvalosť, aby sme si vybudovali pevnú vôľu. Pre žiakov sme v jednotlivých častiach DVD pripravili ukážky nesprávneho a správneho postoja pri jednotlivých bežeckých cvičeniach, pričom náš reprezentant v skoku o žrdi Martin Bučko pracoval so žiakmi v úvodnej fáze ako rozcvičovateľ. To vyučovaciu hodinu vždy zatraktívni, pozitívne vzory žiakov motivujú.
Pedagógovia, ktorí budú s ukážkovou hodinou pracovať, majú možnosť sledovať žiakov na bežeckej dráhe napríklad v zrýchlenej frekvencii a odpozorovať rôzne prípravné aktivity. Samozrejme, hodinu telesnej a športovej výchovy začíname tým, že žiakom oznámime cieľ vyučovacej hodiny, ktorým je v našom prípade zvládnutie behu.

Ukážková hodina telesnej výchovy je zaujímavá striedaním rôznych aktivít napriek tomu, že ide o jednu a tú istú tému. Svojím spôsobom je aj výhodou, že beh má svoju techniku a niekoľko štýlov...
Áno, môžeme to povedať aj tak. Dôležitý je rozklus, potom nasleduje krátky, jasný a stručný výklad učiteľa. Počas celej vyučovacej hodiny je dôležitá aj motivácia, prečo sa učíme behať, prečo je beh v atletike dôležitý, prečo sa zameriavame na techniku behu, akú dôležitosť má technika, konkrétne dĺžka a frekvencia krokov. Takto postupne privedieme žiakov k tomu, že pri technike behu rozoznávame dva základné pohyby, a to šľapavý a švihový. Hodina telesnej výchovy je zábavná aj preto, že žiaci napodobňujú pohyb trénera, učiteľa, v našom prípade aj spomínaného reprezentanta. Dôležitý je odraz od špičky, vyhneme sa tak únave svalstva, zdôrazňujeme, že je dôležité čo najrýchlejšie prejsť do švihového behu. Hovoríme o význame mäkkého došliapnutia, pričom chodidlo po došliapnutí zostáva na podložke celou plochou, ale pomerne rýchlo sa od nej pätou čiastočne zdvihne.

Vďaka pripravenému DVD sa spolu so žiakmi zdokonalia v tejto univerzálnej športovej disciplíne aj pedagógovia, najmä tí, ktorí sa špeciálne behu nevenujú.
Pri základných bežeckých cvičeniach začíname nízkym cupotavým behom, čiže *liftingom*. Žiaci napodobňujú ukážku, pedagóg si aj v tejto časti hodiny musí všímať žiakov, konkrétne chybné našliapnutie na chodidlo, a ihneď upozorňovať, aby nedošlo k nesprávnemu nácviku techniky behu. Aj nesprávne nacvičenie techniky môže viesť k tomu, že žiaci si túto dôležitú súčasť atletiky neobľúbia a nezvládajú tak dobre ako ostatné disciplíny, napríklad skok do výšky či skok do diaľky. Keď zvládneme nízky cupotavý beh, prechádzame cez stredný cupotavý beh až k vysokému, čiže *skippingu*. Aj keď abeceda behu obsahuje niekoľko prípravných cvičení, počas hodiny nevynecháme ani jednu. Následne pri zakopávaní posilňujeme skupinu svalov na zadnej strane a predlžovanie svalov na prednej strane stehna. Predkopávanie sa líši od ostatných cvikov odchýlkou v polohe trupu a až následne sa dostávame k tomu, čo je dôležité pri štarte letmom, padavom a nízkom. Opäť používame i praktickú názornú ukážku. Na zrýchlenie v pohybe, ako aj na tréning štartovania využijeme celú atletickú dráhu. Nácviky slúžia vždy ako prípravné cvičenia.

Tak ako sme spolu prebrali metodický postup pri nácviku behu, tak sa každú minútu niečo nové naučia aj žiaci na hodine telesnej výchovy. Hodina pod názvom *Nie je beh ako beh* sa končí vybehávaním a zhodnotením vyučovacej hodiny.
Presne tak, dôraz kladieme na pripomenutie si cieľa vyučovacej hodiny, a síce, že beh si vyžaduje správnu techniku, aby nám robil radosť a pomohol zlepšiť fyzickú a psychickú kondíciu. Pedagógovia, ktorých aprobáciou nie je práve atletika a beh, sa zdokonalia v metodike a technike behu. Niektoré jednoduché fakty totiž zohrávajú dôležitú úlohu nielen v bežeckých súťažiach, ale aj iných atletických disciplínach. Tak napríklad dôležité je trénovať aj beh v zákrute, je totiž odlišný od behu na rovine. Bežeckú abecedu aj so správnym uhlom, pod ktorým sa nakláňať v zákrute, môžu žiaci trénovať viackrát a na každej hodine atletiky. Je len na samotných učiteľoch telesnej výchovy, ako sa budú témou doplnkového vzdelávacieho DVD inšpirovať a ako im pomôže pri dosahovaní ďalších športových výkonov v atletike.

Mgr. Beáta REPÍKOVÁ, manažérka publicity národného projektu

PÔŽIČKY

Študenti požiadali o vyše 9 miliónov

Fond na podporu vzdelávania uzavrel možnosť podávania žiadostí o pôžičku pre študentov I., II. a III. stupňa vysokoškolského štúdia 31. októbra. Fondu bolo doručených celkovo 3 696 žiadostí o pôžičku. Celková suma v žiadostiach doručených v termíne predstavovala cca 9,3 mil. eur, pričom priemerná žiadaná výška pôžičky presiahla 2 560 eur. Najväčší záujem je o pôžičky v maximálnej možnej sume 3 000 eur, ktorých je viac ako 61 %.

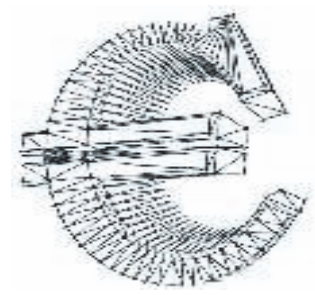

„Zmena podmienok poskytovania pôžičiek platná od 1. januára 2013, ako aj zlepšená informovanosť o fonde sa ukázala ako pozitívna, keďže počet žiadostí vzrástol oproti minulému roku približne o desať percent a celková žiadaná suma viac ako dvojnásobne prekročila priemer posledných rokov. Fond má v zmysle zákona šesťdesiat dní na rozhodnutie o schválení. Ukončenie schvaľovacieho procesu doručených žiadostí o pôžičku a zverejnenie zoznamu schválených a neschválených žiadostí o pôžičku predpokladáme v polovici decembra 2013," povedal poverený riaditeľ fondu Pavol Kučmáš.

Michal KALIŇÁK, hovorca ministra
Ilustrácia stock.xchng

Rozvíjanie zručností pre 21. storočie

HARMÓNIA VO VZDELÁVANÍ

Dnešná škola prestáva byť dominantným zdrojom informácií. Z toho pre ňu vyplýva potreba zmeny jej zamerania z tradičného odovzdávania vedomostí na osvojenie si metód spracovania a aplikácie informácií študujúcimi. Potreba uvedomenia si, že reformným úsilím v oblasti školského kurikula je predovšetkým systémová zmena v hierarchii cieľov vzdelávania. Tradičná triáda: vedomosti – zručnosti – návyky, v ktorej je hlavný dôraz kladený na pamäťové osvojovanie si veľkého množstva poznatkov v hotovej podobe, musí byť nevyhnutne nahradená všestrannou kultiváciou žiakovej osobnosti.

Čo z toho vyplýva pre prácu učiteľa? Učiteľ súčasnej školy sa musí zacieliť na to, aby sa mu postupnými krokmi darilo v procese reformnej výučby dosahovať harmóniu medzi vedomosťami, zručnosťami, schopnosťami, postojmi a najmä hodnotovou orientáciou žiakov v kľúčových kompetenciách. Je tiež potrebné uvedomiť si, že dnešná generácia mladých ľudí, vyrastajúca medzi novými digitálnymi médiami, už ani zďaleka nevystačí s tradičnými kompetenciami troch í: čítať, písať a počítať (*reading*, *writing*, *arithmetic*). Na to, aby sa dokázala úspešne zaradiť do spoločnosti, sa nezaobíde bez kompetencií troch x: *explore* (skúmať), *express* (vyjadrovať sa) a *exchange* (zdieľať).

Učiteľovi nesmú schádzať z mysle novokoncipované ciele vzdelávania pre 21. storočie:

- učiť sa poznávať (nástroje poznávania, kritické a tvorivé myslenie, zvedavosť, pozornosť),
- učiť sa konať (získavať životne dôležité zručnosti),
- učiť sa žiť spoločne (rešpekt a úcta k druhým, tolerancia k odlišnosti),
- učiť sa byť (schopnosť sebareflexie, autoregulácie, zodpovednosti).

Kompetencie

Rozhodujúcim vzdelávacím cieľom sa stáva nadobudnutie schopnosti celoživotného vzdelávania sa (poznávanie – výchova – výcvik). Keďže pre turbulentné obdobie zahltené kvantom rozmanitých informácií, tzv. infovek, v ktorom sa nachádzame a žijeme, sú príznačné prudké zmeny, naši žiaci by mali byť v prvom rade pripravovaní na prispôsobovanie sa rýchlo sa meniacemu svetu. V ňom sa bezpochyby budú musieť viackrát počas svojho života adaptovať na rôzne povolania.

Európsky parlament v dokumente *Kľúčové kompetencie pre celoživotné vzdelávanie* identifikoval 8 kľúčových kompetencií pre život:

- komunikácia v materinskom jazyku,
- komunikácia v cudzích jazykoch,
- matematická kompetencia a základné kompetencie v oblasti vedy a techniky,
- digitálna kompetencia,
- spoločenská a občianska kompetencia,
- kultúrne povedomie a vyjadrovanie,
- iniciatívnosť a podnikavosť,
- naučiť sa učiť sa.

Ako môžeme tieto kompetencie rozvíjať v našich školách? Najlepšie tak, že umožníme žiakom učiť sa aktívne, či už individuálne, alebo v skupinách. Každý z nás sa učí lepšie, ak jeho poznávanie vyplýva z robenia pútavých, užitočných činností, v rámci ktorých vytvárame niečo, čo sami chceme. Učenie sa má zahŕňať prácu s informáciami, ale aj praktické činnosti, ako napr. malé vedecké experimenty alebo merania. **Úlohami zameranými na prácu s informáciami** sa žiaci učia, ako a kde možno rýchlym spôsobom získavať aktuálne a relevantné informácie. Nie sú iba ich pasívnymi prijímateľmi od učiteľa a zdrojom ich získavania nie je iba učebnica. Informácie získavajú z viacerých zdrojov. Žiaci sa učia samostatne vyhľadávať, zbierať, spracovávať, uchovávať, šíriť a využívať informácie. Učia sa posúdiť ich vierohodnosť, aktuálnosť a dôležitosť. Príkladmi úloh zameraných na prácu s informáciami sú nasledujúce úlohy:

- Zistite, v ktorom roku bola uvedená do prevádzky počítačová sieť ARPANET.
- Zistite, čo je to paket (*firewall*, *spyware*, *hoax*, *scam*).
- Zistite, kto je autorom služby WWW.

- Zistite, ako sa nazýva proces digitalizácie zvukovej vlny pomocou zvukovej karty.
- Zistite názvy 3 programovacích jazykov, ktoré boli navrhnuté po roku 1990.
- Zosumarizujte základné pravidlá počítačovej typografie, ktoré by sme mali dodržiavať pri písaní textových dokumentov.
- Uveďte, prečo je vhodné používať *hashovacie* funkcie.

Žiaci sa majú učiť v súvislostiach, preto je vhodné, ak sa v rámci jednej témy stretnú s množstvom faktov, informácií a získavajú rôzne schopnosti – schopnosť efektívne využívať informačné zdroje a informačné nástroje na analýzu, spracovanie, komunikáciu a prezentovanie informácií, pri riešení problémov, pri rozhodovaní. Učenie sa je individuálnou skúsenosťou žiaka, preto má prebiehať jeho vlastným tempom. Učenie sa má byť rozmanité – s rôznymi učiteľmi, spolužiakmi, na rôznych miestach a rôznymi spôsobmi.

Veľmi dôležité sú **úlohy zamerané na rozvíjanie hodnotiaceho myslenia**. Vyžadujú posudzovanie, komentovanie a hodnotenie svojej práce aj práce ostatných členov skupiny. Žiaci sa pri nich učia stanovovať kritériá hodnotenia, vyjadrujú sa k priebehu realizácie projektu a k dosiahnutým výsledkom. Zároveň sa zamýšľajú nad prípadnými neúspechmi a ich príčinami, rozvíja sa ich kritické myslenie, sebapoznanie, sebahodnotenie a sebaregulácia. Uvádzame niekoľko príkladov úloh na rozvoj hodnotiaceho myslenia:

- **Zhodnoťte** prínos niektorého teleprojektu, do ktorého realizácie ste sa zapojili.
- **Posúďte**, či vaše digitálne fotografie spĺňajú základné zásady kompozície.
- **Odstupňujte** nasledujúce programovacie jazyky od najvhodnejšieho po najmenej vhodný pre žiakov II. stupňa základnej školy: Delphi, Logo, LISP, Comenius Logo, C++.
- Vyberte si niektorý z referátov z webovej stránky s rovnomenným názvom a **rozhodnite**, či v ňom uvedené informácie môžeme považovať za dôveryhodné.
- **Zhodnoťte** význam komunitných portálov.

Tvorivosť

Vytvárať na vyučovaní otvorenú atmosféru a tvorivé prostredie umožňujú predovšetkým **divergentné úlohy**. Nemajú jednoznačne daný jeden správny výsledok, výsledkov môže byť viac. Na rozdiel od nich konvergentno-pamäťové úlohy svojím spôsobom objavujú u žiakov neznalosť, nevedomosť. Ak žiak nevie na úlohy odpovedať, stráca istotu a sebadôveru vo vlastné schopnosti. Divergentné úlohy **sú základom metódy rozvíjania tvorivosti**. Najvyššia tvorivosť sa dosahuje úlohami typu: O – O – O, t. j. otvorený problém, otvorený – neurčený proces, otvorené riešenie – možnosť rozličných výsledkov. Hodnotiace procesy a tvorivé kognitívne procesy majú presah v oblasti motivácie a citového rozvoja osobnosti. **Divergentné a hodnotiace úlohy nemajú jasný, pevný, konvergentný záver, preto nestresujú žiakov a neodkrývajú ich nevedomosť.** Divergentnými úlohami sú napr. takéto zadania:

- **Vymyslite** príbeh (báseň) týkajúci sa webových denníkov (blogov).
- **Predstavte si**, že ste sa stali majiteľom kníhkupectva so zameraním na počítačovú literatúru a chcete získať čo najviac zákazníkov. **Uveďte**, akými spôsobmi to môžete dosiahnuť.
- **Navrhnite**, čo sa dá robiť na ochranu pred *malwarom*.
- **Vytvorte** myšlienkovú mapu na tému *Počítačové siete*.
- **Navrhnite** pravidlá na komunikáciu s nevidiacimi pomocou internetu.

Veľmi vhodným typom úloh pre žiakov sú aj **úlohy zamerané na prezentovanie a obhajovanie vlastných názorov**. Do tejto kategórie patria úlohy zamerané na prijímanie presvedčivých argumentov oponenta, revidovanie vlastných predstáv, zvládanie problémových situácií. Žiaci pri nich rozvíjajú svoje komunikačné schopnosti. Uvádzame opäť niekoľko príkladov:

- **Uveďte, či je správne**, že dospelí blokujú deťom prístup na niektoré webové stránky.
- **Porozmýšľajte**, či je vhodné zapisovať si niekde heslo.
- **Porozmýšľajte**, či bolo dobré, že sa Juraj rozhodol nainštalovať do svojho počítača program GnuPG.
- **Diskutujte** o tom, ako sa dá rozoznať spam a ako naň treba reagovať.
- **Diskutujte** o tom, čo je charakteristické pre generáciu vašich rodičov a pre tzv. miléniovú generáciu (generáciu dnešných stredoškolákov).

Aktivity

Ako uvádza prof. Ivan Kalaš, kľúčové otázky, ktoré si má učiteľ položiť pri navrhovaní aktivít pre svojich žiakov, sú nasledujúce:

- Je aktivita navrhnutá a pripravená tak, aby poskytla žiakom príležitosť a priestor zodpovedajúci potrebám učenia sa v 21. storočí?
- Budú v rámci navrhnutej aktivity žiaci svoju prácu riadiť a monitorovať sami?
- Vyžaduje navrhnutá aktivita u žiakov, ktorí budú spolupracovať v jednom tíme, zdieľanie zodpovednosti a spoločné prijímanie dôležitých rozhodnutí?
- Vyžaduje navrhnutá aktivita od žiakov, aby sa skutočne naučili niečo nové? Bude toto poznanie medzipredmetové?
- Budú žiaci pri navrhnutej aktivite používať na rozvoj poznania digitálne technológie? Bude ich použitie nevyhnutné a opodstatnené?
- Vyžaduje navrhnutá aktivita, aby žiaci riešili autentické problémy? Využijú sa žiacke riešenia v reálnom živote?
- Bude učiteľ plánovať, implementovať a vyhodnocovať aktivitu so žiakmi tak, že prispeje k trvalejšej zmene v danom prostredí?
- Dokáže učiteľ kvalifikovane prezentovať učebnú aktivitu, ktorú navrhol, pripravil a realizoval so žiakmi? Uvedomuje si jej silné a slabé stránky, uvažuje o nich a vie ich verbalizovať a prezentovať? Dokáže vecne, stručne a výstižne prezentovať učebné ciele, učebné činnosti a príležitosti pre žiakov?

Postupne zadávané aktivity by mali podporovať všetky etapy poznávacieho procesu, teda etapu **motivačnú, expozičnú, fixačnú**. Predkladáme názornú ukážku.

Téma: Kardiovaskulárne ochorenia, ischemická choroba srdca
Názov motivačnej úlohy: Poznanie znamená život
Motivačné otázky:

- Viete, akú chorobu má každý tretí dospelý Slovák?
- Viete, čo je hlavnou príčinou kardiovaskulárnych ochorení?
- Viete, koľko percent všetkých úmrtí spôsobujú na Slovensku tieto ochorenia?
- Myslíte si, že je to viac alebo menej v porovnaní s onkologickými chorobami?
- Myslíte si, že v USA je situácia iná? Sú na tom lepšie alebo horšie? Koľko percent úmrtí spôsobujú tieto ochorenia v USA? O koľko percent je to viac alebo menej ako na Slovensku?
- Čo myslíte, prečo je tomu tak?

Zadanie úlohy: Nájdite odpovede na uvedené otázky a spracujte ich formou elektronického plagátu. Predložte návrhy smerujúce k zlepšeniu danej situácie.
Metodický komentár: V rámci danej témy vyučujúci vedie žiakov k tomu, aby si uvedomili dôležitosť rozpoznania varovných príznakov infarktu alebo srdcovej príhody. Po absolvovaní vyučovacej hodiny by mali vedieť, že mnohí z tých, ktorí každý rok zomierajú na infarkt, zastavenie srdca alebo mozgovú porážku, by mohli dnes žiť, keby oni sami alebo niekto z ich blízkych vedeli, čo v danej chvíli robiť. Namiesto výkladu uprednostňujeme otázky typu: Poznáte niekoho vo svojom blízkom okolí, kto prekonal infarkt myokardu alebo inú srdcovú príhodu? Ktorá skupina ľudí je kardiovaskulárnymi ochoreniami najviac ohrozená? Myslíte si, že väčšina Slovákov pozná alebo nepozná varovné príznaky infarktu alebo srdcovej choroby? Čo by sme mohli urobiť v prospech zlepšenia danej situácie?

Téma: Infarkt a zastavenie srdca
Názov expozičnej úlohy: Hrozí infarkt alebo zastavenie srdca?
Zadanie úlohy: Na dnešnej hodine sa zahráme hru *Zachraňujeme život rýchlymi reakciami*. Vašou úlohou bude čo najrýchlejšie vypátrať informácie, ktoré pomôžu zachrániť ľudský život. Vytvorte 3 záchranárske tímy, zvoľte si v každom tíme svojho kapitána a príďte si po obálku s ďalšími inštrukciami. Tím, ktorý vyrieši zadania najrýchlejšie, získa zaujímavú odmenu.
Tím č. 1: Zistite, aké sú varovné príznaky infarktu a čo treba robiť, ak vás postihne.
Tím č. 2: Zistite, čo je to náhla srdcová príhoda a čo treba robiť, ak niekoho postihne zastavenie srdca.
Tím č. 3: Zistite, ako možno obmedziť výskyt rizikových faktorov srdcovocievnych ochorení.
Metodický komentár: Žiaci si robia zápisy do zošitov. Po ukončení práce všetkých tímov referujú ostatným, aké informácie sa

im podarilo získať a spracovať. Chodia postupne k interaktívnej tabuli, na ktorú robia svoje zápisy. Učiteľ má formou predvádzacích zošitov pripravené riešenia úloh, ktoré po ukončení zápisov odkryje, aby umožnil ich porovnanie. Zistí, ako sa žiakom hra páčila, ako sa jednotliví členovia tímu počas hry cítili, ktoré informácie sa im podarilo vyhľadať najľahšie, čo im robilo najväčší problém, ako by hru vylepšili.

Téma: Infarkt a zastavenie srdca
Názov fixačnej úlohy: Myšlienková mapa
Zadanie úlohy: Vytvorte myšlienkovú mapu, ktorou zosumarizujete svoje vedomosti týkajúce sa varovných príznakov infarktu, zástavy srdca a prevencie srdcovocievnych ochorení.
Metodický komentár: Zhrnutie prebraného učiva robia žiaci samostatne formou myšlienkovej mapy, čím si rekapitulujú a utvrdzujú základné teoretické poznatky z prebranej témy. Učia sa tak lepšie si robiť poznámky, šetriť pritom čas, koncentrovať sa. Získavajú návyky vedúce k systematizácii, dobrému plánovaniu a organizovaniu myslenia. Je vhodné otázkami smerujúcimi k zopakovaniu postupu pri tvorbe myšlienkovej mapy pripraviť žiakov na kvalitné vypracovanie úlohy.

Téma: Prevencia kardiovaskulárnych ochorení
Názov aplikačnej úlohy: Tvorba eseje
Zadanie úlohy: Vytvorte a prezentujte esej na tému *Prečo na Slovensku viac než 54 % všetkých úmrtí spôsobujú kardiovaskulárne ochorenia, zatiaľ čo v USA je to iba 37 %*.
Metodický komentár: Učiteľ inštruuje žiakov o rozsahu, forme, spôsobe, termíne odovzdania eseje, kritériách hodnotenia.

Ďalšie modifikácie úlohy:
- Vytvorte scenár filmu, ktorého cieľom je šírenie osvety o rizikách infarktu.
- Natočte krátky videofilm, ktorého cieľom je šírenie osvety o prevencii infarktu.
- Zahrajte si scénku, v ktorej zobrazíte záchranu človeka postihnutého zástavou srdca.

Úplne na záver podotýkame, že ani v modernom a technicky vyspelom svete nemôže škola dobre fungovať bez učiteľa. Učiteľ jej svojou osobnosťou a profesionalitou dodáva dimenziu, ktorú nemožno nahradiť ani počítačom, ani videotechnikou či inými technickými prostriedkami. Odborne dobre pripravený, motivovaný a oduševnený učiteľ, vyznačujúci sa potrebným pedagogickým optimizmom, prirodzeným rešpektom a autoritou, schopnosťou komunikovať s ľuďmi, je jedným zo základných pilierov súčasnej školy.
Ak si kladiete otázku, ako v dnešných hektických a veľmi náročných časoch môže prežiť tvorivý učiteľ, ponúkame vám našich desať tipov:

1. Teší sa na svoje obľúbené pedagogické periodiká, ktoré číta od prvej po poslednú stranu.
2. Neustále túži po nových poznatkoch, preto sa permanentne vzdeláva.
3. Obľubuje konferencie a workshopy, preto na ne cestuje aj na úkor vlastnej dovolenky.
4. S veľkou radosťou vymýšľa nové projekty.
5. Veľmi rád spolupracuje so zanietenými ľuďmi.
6. Výborne sa cíti v komunite, v ktorej sa všetci navzájom podporujú, povzbudzujú, inšpirujú.
7. Motivuje, stimuluje, burcuje svoje okolie k tomu, aby sa škola rozvíjala, napredovala.
8. Je nesmierne hrdý na úspechy svojich žiakov.
9. S potešením sa venuje publikačnej a lektorskej činnosti.
10. Váži si sám seba.

PaedDr. Erika PETRAŠKOVÁ, PhD.,
Stredná zdravotnícka škola Prešov
Ilustračné foto Ján SÚKUP

Planéta vedomostí – Svetadiel Matematika

ROZHOVOR

Rozhovor s doc. RNDr. Petrom Berom, PhD., nezávislým odborníkom na vyučovanie matematiky a autorom mnohých učebníc, vedeckých prác, kníh a scenárov. Venuje sa psychológii, vzdelávaniu učiteľov a osobne sa s ním môžete stretnúť na didaktickej dielni Svetadiel Matematika, kde prednáša.

Aký je váš názor na Planétu vedomostí?
Planéta vedomostí – v posledných dvoch rokoch sa z týchto dvoch slov stal v slovenskom školstve pojem, ktorý so sebou nesie skôr negatívny odkaz pre svoje okolie. Veľa peňazí za nič, čosi nepoužiteľné a s množstvom chýb... podobné námietky si vypočujete z mnohých strán. Je pohodlné pridať sa ku kritikom, ale existuje aj užitočnejšia cesta. Máme v školách softvér dostupný pre každého, tak hľadajme pozitívne stránky a hľadajme čo najviac možností, ako ho využiť.

Ako sa dá Planéta vedomostí použiť na vyučovaní matematiky? Ako pomôže učiteľom a žiakom?
Keď sa pozrieme na štruktúru Planéty vedomostí, nájdeme v nej niekoľko základných objektov. Každý má svoj význam a učiteľ vie nájsť jeho uplatnenie na hodinách či v domácej príprave svojich žiakov.
Pod pomenovaním *Animácia* sa ukrývajú krátke videá, ktoré vysvetľujú matematické pojmy a postupy, približujú a riešia matematické problémy, zoznamujú s históriou a jej osobnosťami.
Animáciu vie učiteľ použiť ako motiváciu na začiatku tematického celku, hodiny, pri riešení problému. Alebo pustite žiakom začiatok videa, v ktorom je načrtnutý problém, a potom spolu hľadajte riešenie a na záver si pozrite, či sa vaše riešenie zhoduje s tým, ktoré je v animácii. Veľmi dobre sa dá animácia použiť pri zhrnutí a opakovaní učiva. Skúste žiakom pustiť video bez zvuku a nechajte ich hádať, o čom video je, aký problém rieši, aký postup vysvetľuje. Potom ich nechajte „nahovoriť text“ k videu a porovnajte ho s tým z Planéty.
Nezabúdajme na jednu veľkú výhodu animácie – dá sa kedykoľvek zastaviť, dá sa veľakrát pustiť znovu a vždy zopakuje to isté (a to sa ani najtrpezlivejšiemu učiteľovi dlho dariť nebude). Využite ju pri diferencovanom prístupe k vašim žiakom – ocenia to najmä tí menej šikovní. Získajú istotu a sebavedomie, že aj oni môžu pochopiť matematiku. No viete niečo urobiť aj pre tých najšikovnejších – nechajte ich pozrieť si animáciu a potom ju vysvetliť ostatným v triede. Naučia sa komunikovať, argumentovať, formulovať tvrdenia v rôznych „jazykoch“. Ďalšou veľkou výhodou animácie je, že ukáže žiakom proces, ktorý učiteľ nemá možnosť realizovať pri použití bežných pomôcok (učebnica, pracovný zošit, tabuľa).
Už od čias Komenského sa traduje „škola hrou“, tak využite to, čo vám Planéta vedomostí ponúka. Žiaci so môžu hrať na hodinách (individuálne, v skupinách), môžete zorganizovať turnaje v hraní hier. Vzhľadom na technické vybavenie väčšiny škôl je v súčasnosti pravdepodobnejšie, že hru bude učiteľ využívať ako súčasť domácej prípravy žiakov.
Simulácia je ďalší typ objektu v Planéte vedomostí. Ponúka veľké množstvo údajov, ktoré môžete použiť pri objavovaní poznatku alebo overovaní záverov, ktoré ste so svojimi žiakmi urobili. Údajov a situácií, ktoré by ste inak prácne a dlho zhromažďovali a menej efektívne prezentovali svojim žiakom.
Cvičenie – prezentácia je matematická úloha, problém, materiál, ktorý je zaradený v učiteľskej lekcii. Viete ho dobre využiť priamo na vyučovacej hodine, zaradený vo výklade, v powerpointovej prezentácii alebo ako úlohu, ktorú vaši žiaci riešia na počítačoch.
Cvičenie – úloha je materiál, ktorý je zaradený v žiackej lekcii. Dá sa výborne použiť na domácu prípravu žiakov, na samostatnú prácu žiakov. Jeho výhodou je, že žiak má na jednom mieste úlohu, ktorú má vyriešiť, a súčasne tu nájde aj potrebné fakty. Prípadne má po ruke slovník a kalkulačku, ktoré mu zjednodušia prácu. A to všetko spojené s animáciami, so zvukovým sprievodom, s možnosťou kontroly riešenia.

Ako môže Planéta vedomostí zlepšiť a zjednodušiť prácu učiteľa?
Pre tvorivého učiteľa je tu množstvo možností. Napríklad možnosť veľmi rýchlym a intuitívnym spôsobom si zostavovať vlastné prezentácie, vlastné úlohy, ktoré môže zadávať žiakom. Ďalej veľmi rýchly spôsob kontroly riešenia úloh žiakmi (a to nielen „koľko toho správne vypočítali“, ale aj „ako dlho im to trvalo“), pamätanie si týchto údajov a ich sumarizovanie počas celého školského roka. Učiteľ môže sledovať kolísavosť v domácej príprave svojich žiakov, v spolupráci s rodičmi identifikovať príčiny neúspechu (ak žiak nemá alebo nemá správne úlohu vždy na štvrtok a v rozhovore s rodičmi zistíte, že v stredu poobede má tri krúžky, nebudete ho upodozrievať z lajdáctva). Pomocou screeningu výsledkov žiakov v domácej príprave či v písomkách zadaných s pomocou Planéty viete identifikovať typ chýb, ktorých sa žiak dopúšťa, prípadne tému či oblasť, s ktorou potrebuje pomôcť, ktorej sa musí venovať dlhšie. Korelácia známok a času venovaného domácej príprave jasne ukáže učiteľovi, žiakovi a rodičom efektívnosť domácej prípravy žiaka.
Na používanie Planéty vedomostí v triede vám stačí dataprojektor a počítač – interaktívna tabuľa je bonus navyše (príjemný, ale nie nevyhnutný). Nie sme si istí, či to tak vnímajú všetci žiaci, ale výhodou je aj to, že sa s Planétou dá pracovať kdekoľvek, kde je pripojenie na internet.
Apropo – chyby. Veľa sa toho povedalo o tom, koľko je v Planéte vedomostí chýb. Áno, chyby v nej boli a vďaka úsiliu a poctivej práci mnohých ľudí sú opravené. Znamená to, že teraz tam už žiadne nie sú? To asi nie. Ale využite tento nedostatok vo svoj prospech. Keď nejakú chybu objavíte, urobte dve veci: Po prvé, upozornite kompetentných, aby ju odstránili. Po druhé, nechajte vašich žiakov, nech ju nájdu (nič tak nerozvinie matematické schopnosti žiakov ako hľadanie chýb). Tento postup má však jedno veľké riziko. Ak raz objavíte prínos hľadania chýb v matematickom rozvoji žiakov, prestanete používať bod číslo jeden tohto postupu.

Aké sú výhody a nevýhody Planéty v porovnaní s učebnicami?
Pri najlepšej vôli autorov učebníc a vydavateľov a ministerských úradníkov sa nikdy nepodarí vydať učebnicu, ktorá bude vyhovovať všetkým učiteľom na Slovensku. Je to prirodzené – každý z učiteľov je iný, každý učí iných žiakov. Preto je pre niekoho v tejto učebnici toho veľa, pre iného zúfalo málo, ďalší by potreboval ľahšie úlohy a viac vysvetľovania, a štvrtý tvrdí, že nemá s čím posúvať svojich žiakov ďalej (a to ešte nehovoríme o názoroch žiakov). Môžete sa snažiť, ako chcete, ale niekoľko tisíc úloh a problémov do učebnice nedáte (aspoň nie do takej, ktorú budú vaši žiaci ochotní nosiť v taškách do školy). Túto nevýhodu nemá Planéta vedomostí. Z jej bohatej ponuky si vyberie naozaj každý. Má to iba jeden háčik – musí trochu dlhšie hľadať.
Veľkou výhodou je, že už existujú aj učebnice a pracovné zošity, ktoré obsahujú prepojenie na Planétu vedomostí. Pomocou šesťmiestnych kódov, ktoré sú v učebniciach a pracovných zošitoch, sa učiteľ alebo žiak dostane priamo k tomu materiálu z Planéty, ktorý korešponduje s témou učebnice alebo úlohami pracovného zošita na tej strane, na ktorej je kód napísaný. V učebnici pre jeden ročník nájdete viac ako 400 takýchto odkazov. A to sú stovky videí, príkladov, námetov, ktoré nemusíte vyhľadávať na internete či v ďalších knihách. Už len aby ste mali dosť času všetko to použiť.

Čo by ste povedali na záver?
Všetko je v rukách a v hlavách učiteľov. Majú k dispozícii učebnice, pracovné zošity, metodické materiály a neuveriteľne rozsiahly obsah Planéty. Záleží na nich, ako tieto možnosti využijú. My sme sa snažili urobiť maximum, aby sme im v ich práci pomohli. **(do)**

DIGIPEDIA

Veľká súťaž pre učiteľov

Ku dňu 7. 11. 2013 bolo na portáli Planéta vedomostí registrovaných 10 041 užívateľov. Všetkým registrovaným učiteľom odporúčame absolvovať odborné metodické školenie v školiacich centrách na celom území Slovenska a didaktické dielne vo vzdelávacom centre Edulab v Bratislave. Obidva typy školení sú bezplatné a sú zamerané na praktické využitie digitálnych vzdelávacích materiálov. Registrácia na školenia prebieha prostredníctvom aplikácie *Školenia* a všetky potrebné informácie sú uvedené na portáli Planéta vedomostí.
Novinkou je, že k 19 školiacim centrám pribudlo ďalších 5 nových. Celkový počet školiacich centier na Slovensku je už 24.
Posilnené bude východné Slovensko o tieto školiace centrá:
- Základná škola, Komenského 13, Sabinov,
- Základná škola Ľudovíta Fullu, Maurerova 21, Košice,
- Gymnázium sv. Tomáša Akvinského, Zbrojničná 3, Košice,

a západná časť Slovenska o školiace centrá:
- Základná škola, Školská 14, Bošany,
- Gymnázium Jána Hollého, Na hlinách 7279/30, Trnava.

Aktuality

- Celkový počet registrovaných užívateľov na portáli Planéta vedomostí prekročil hranicu **10 000 užívateľov** a celkový počet **registrovaných škôl je 1 438**.
- Pribudlo ďalších **5 nových školiacich centier**.
- Pripravuje sa **veľká súťaž pre učiteľov**.
- V prípade otázok k portálu Planéta vedomostí je školám k dispozícii Centrum podpory používateľov Dátového centra rezortu školstva. Kontakty: **0800 138 033**, digipedia@iedu.sk.

Téma

Veľká súťaž pre učiteľov

Pre všetkých registrovaných užívateľov portálu Planéta vedomostí pripravujeme súťaž o veľmi atraktívne ceny. Základnou podmienkou zaradenia do súťaže je zúčastniť sa odborného metodického školenia alebo didaktickej dielne. Ďalšou nevyhnutnou podmienkou je používanie portálu pri výučbe formou vytvárania úloh pre žiakov. Čím viac úloh pre žiakov učiteľ vytvorí, tým má väčšiu šancu vyhrať jednu z možných cien. Súťažiaci budú v hre počas trvania celej súťaže, pričom losovať sa bude každý mesiac. Súťažiaci, ktorí nebudú vylosovaní, postúpia do losovania v nasledujúcom mesiaci a opäť budú mať šancu hrať o ceny.
O čo budú súťažiaci hrať?
- letecké zájazdy do európskych metropol,
- týždenná dovolenka v Chorvátsku,
- letecké zájazdy do New Yorku.

Viac o súťaži už čoskoro! Sledujte novinky na portáli Planéta vedomostí a na Facebooku.

Sekcia informatiky MŠVVaŠ SR

46. ročník Chalupkovho Brezna

VÝSLEDKOVÁ LISTINA, 11. – 13. 10. 2013

Umelecký prednes

Laureátka	
PhDr. Emília Alcnauerová	SPŠ strojnícka Prešov
Zlaté pásmo	
PhDr. Emília Alcnauerová	SPŠ strojnícka Prešov
Mgr. Tatiana Dolinská	ZŠ Kamenná Poruba
Dáša Illyová	CVČ Včielka Púchov
Strieborné pásmo	
Mgr. Alena Pásztorová	ZŠ s MŠ Karola Rapoša Brezno
Mgr. Eva Hančáková	Podbrezová
Ing. Božena Dobrovičová	Považská Bystrica

Literárna tvorba – próza a próza pre deti a mládež

Zlaté pásmo	
Ing. Róbert Hakala, CSc.	Spojená škola internátna Trebišov
Ing. Martin Mucha	ZŠ, Ing. O. Kožucha, Spišská Nová Ves
Emília Šipulová	Púchov
Mikuláš Šipula	Púchov
Alžbeta Vítková	Kremnica
Dobroslava Luknárová	Bratislava
Anna Hanesová	Zvolen
Dáša Illyová	CVČ Včielka Púchov
PaedDr. Ján Pochanič, PhD.	ZŠ, Županatské nám., Užhorod
Strieborné pásmo	
Jozef Dzurjak	Košice
Bronzové pásmo	
Milan Urbanovský	Šenkvice
Ing. Božena Dobrovičová	Považská Bystrica

Literárna tvorba – poézia a poézia pre deti a mládež

Laureátka	
Mgr. Margita Kuchčáková	ZŠ s MŠ Nižná (za tematickú objavnosť a láskavo-ironický pohľad na školu a žiaka)
Zlaté pásmo	
Ing. Martin Mucha	ZŠ, O. Kožucha, Spišská Nová Ves
Mgr. Renáta Filková	ZŠ Zemianska Olča
Mgr. Helena Ivanová	ZŠ, Užhorod
Mgr. Margita Kuchčáková	ZŠ s MŠ Nižná
Mgr. Dagmar Janišová	ZŠ Zemianska Olča
Anna Holubčíková	MŠ Turzovka
PaedDr. Jarmila Dragulová	Spojená škola internátna Prievidza
Mgr. Valentín Šefčík	ZŠ Bertotovce
Mgr. Nina Kollárová	FF PU Prešov
Strieborné pásmo	
Mária Stopková	Čimhová
Mgr. Mária Malá	Lutila
PaedDr. Jaroslav Gál	Vranov nad Topľou
PaedDr. Jozef Dzurjak	Košice
PaedDr. Karolína Ghirbaková	ZŠ Sološnica
Bronzové pásmo	
Ing. Božena Dobrovičová	Považská Bystrica
Adelina Oračková	ZŠ Ihľany
Mgr. Tatiana Dolinská	ZŠ Kamenná Poruba

PaedDr. Juraj Súdi zo Selenče v Srbsku si odniesol z Chalupkovho Brezna 2013 Cenu ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušana Čaplovača.

Výtvarná tvorba

Laureát	
Mgr. Eduardo Sosa	SSOŠ Elba, Prešov
Zlaté pásmo	
Mgr. Eduardo Sosa	SSOŠ Elba, Prešov
Mgr. Rastislav Turňa	ZUŠ Valaská
PaedDr. Július Alcnauer, PhD.	FM PU Prešov
Mgr. Lucia Macková	ZŠ s MŠ Pliešovce
Mgr. Alexandra Pavlovská	ZUŠ J. Melkoviča Stará Ľubovňa
Mgr. Dagmar Janišová	ZŠ Zemianska Olča
RNDr. Blažena Tokárová, CSc.	Gymnázium J. Papánka Bratislava
Strieborné pásmo	
PaedDr. Katarína Sedláčková	ZŠ, G. Bethlena, Nové Zámky
Tatiana Halásová	MŠ, Párovská, Nitra
Mária Sabová	MŠ, Štiavnická, Nitra
Alena Rábeková	Centrum zdravia Nitra
Arpád Horváth	Tornaľa
Bronzové pásmo	
Dana Jakubišinová	ZUŠ Gelnica
Mgr. Viliam Švirk	ZUŠ Krompachy

(pokračovanie zoznamu na strane 7)

Stále platná hodnotová abeceda života

HODNOTOVÁ VÝUČBA

Ak život veľmi zjednodušíme, tak narodenie sa začína v plienkach a staroba sa v nich často končí tiež. To najcennejšie v živote nie je materiálne, ale duchovné. A preto treba usilovať sa v živote o správne hodnoty a zmysel života vidieť v umocňovaní takej výučby zo strany pedagógov, ktorá posilňuje v žiakoch a študentoch DOBRO ako vrchol pyramídy hodnôt. Zdá sa vám to príliš jednoduché?

Naozaj len zdanlivo – lebo život sa nielen zrýchľuje, ale aj komplikuje (zahusťuje) a riziko i hrozba hodnotovej devastácie a marazmu číha na každom kroku konzumnej spoločnosti a doby nadspotreby. Kým napríklad vrcholoví manažéri ešte pred desaťročím mali pozíciu jednoduchšiu a stačilo sa im rozhodovať „iba“ medzi dobrom a zlom, dnes je to inak. Dilema, ktorú pričasto riešia, je o rozhodovaní sa medzi menším a väčším zlom. A nie je to len pre raketovú dynamiku rastu revolučných informačných technológií na čele s internetom a komunikačnými sieťami.

Cieľom nasledujúcich riadkov je preto skromná ambícia – pripomenúť, že štvorlístok úspechu i šťastia v zasiatí dobrého semena do úrodných hláv na vyučovaní by sa mal opierať o najvyššie hodnoty, múdre postoje, neutíchajúcu invenčnosť a aktívnu tvorivosť (kreativitu).

1. Hodnoty

Jeden tvrdí, že šaty robia človeka. Druhý kontruje, že nie obal a forma, ale obsah a vnútro majú lepšiu výpovednú schopnosť o človeku. Tak či onak, životná univerzita stále potvrdzuje, že schopnosť tvoriť neobyčajné, úžasné, jedinečné, originálne a zaujímavé sa odvíja nielen od talentu, vôle, túžby, úsilia a invenčnosti, ale aj od hodnôt, ktoré vyznávame. Nádherne žiť, dobre žiť alebo len existovať, či prežívať – to je obrovský rozdiel. Ak človek chce dokázať zvládať život aj v zložitom prostredí, je nutné neustále podčiarkovať správnu hodnotovú abecedu. Cena vždy bola menej ako hodnota, rovnako tak profit (zisk) menej ako benefit (osoh, úžitok). Učitelia to poznajú, pretože si neustále musia uvedomovať, že ich entuziazmus v pedagogickej práci často neživí cena povolania, ale predovšetkým hodnota poslania ich práce.

Hodnoty linkujú náš život

Je komplexne vysoko rentabilné zamýšľať sa nad hodnotami, pre ktoré sa oplatí žiť a konať. Jednou z inšpiračných studníc pre čitateľa môže byť aj nasledujúci zoznam hodnôt (zámerne zostavený len na zoskupení a báze pozitívnych slov), ktoré som nazval *Hodnotová abeceda života*. Nie je to jediná možnosť, len jedna z viacerých dostupných alternatív. Jej prínos pre čitateľa bude efektívny len vtedy, keď si po prečítaní zoznamu urobí kratučké cvičenie a pokúsi sa zostaviť vlastnú hodnotovú abecedu, napríklad z najčastejšie používaných slov v osobnom slovníku.

Hodnotová abeceda života

Ak si potrebujete prečistiť myseľ a vyvetrať hlavu, stojí za to urobiť si jasno v hodnotách. Je to potrebné najmä vtedy, keď sa nám život príliš skomplikoval a riešime naraz príliš veľa vecí alebo stojíme na ťažkej životnej križovatke, keď sa musíme rozhodnúť medzi viacerými alternatívami. Vtedy je načim na chvíľu zastať, porozmýšľať, „predýchať“ a usporiadať si niektoré veci v osobnom hodnotovom svete i v rebríčku vlastných životných hodnôt. Zabijete tak dve muchy jednou ranou: uľaví sa vám a precvičíte si vlastný potenciál kreativity.

A **Aktivita.** Aktívnym patrí svet. Cesta k úspechu, spokojnosti a prosperite nevedie cez pasivitu, ale naopak – aktivitu.

B **Bezpečie.** Pocit bezpečia patrí k najcennejším ľudským hodnotám.

C **Cesta.** Hľadanie smeru a cesty a dodržiavania kompasu múdrosti vo vývoji človeka je večným rituálom a nutným nástrojom na vyššiu kvalitu života. Kto kráča po správnej ceste, dôjde do cieľa. Aj skôr.

D **Dobro.** Človeka príroda naprojektovala, aby konal dobro. Dobro je nielen pozitívna myšlienka, ale aj silne upokojujúce afrodiziakum v prevencii voči chorobe a pocitu márnosti.

E **Energia.** Bez energie by život nebol možný. Energiu preto človek musí vedieť tvoriť, šetriť a dopĺňať.

F **Filozofia.** Filozofia je veda o ľúbení múdrosti. Je preto večným prameňom tých, ktorí chcú rásť.

G **Garancia.** V dnešnom svete neistôt by človek mal ľuďom garantovať aspoň ľudskosť a vôňu človečiny i zachovávanie humanizmu.

H **Humor.** S humorom sa žije ľahšie, lebo úsmev je jediný bezpečný vírus ľudstva, ktorý je potrebné neustále rozmnožovať.

CH **Chvála.** Každý človek potrebuje uznanie. Chváliť ľudí a všetko, čo sa podarí, je správny prístup, ktorý sa oplatí rozvíjať i zdokonaľovať.

I **Idea.** Tajomstvo života spočíva v troch slovách: Myšlienky tvoria veci. Preto idea je základným spúšťacím mechanizmom každého pokroku človeka. *Cogito, ergo sum!* – Myslím, teda som!

J **Ja.** Najsilnejšou i najčastejšou láskou na svete je sebaláska. Akciová spoločnosť JA je najvyšším princípom i hodnotou každého človeka, ktorý chce dospieť k sebarealizácii a najvyššej dostupnej kvalite života. Je to dobrá i zlá hodnota, záleží na miere racionálneho prístupu každej individuality. JA učí človeka najmä brať. Naproti tomu slovo MY pomáha človeku viac dávať.

K **Krása.** Krása je hodnota a všeobecne silne zakorenená pozitívna emócia, ktorú ľudia milujú.

L **Láska.** Po živote a zdraví asi najcennejšia ľudská hodnota.

M **Múdrosť.** Múdrosť je najcennejším bohatstvom zdravého človeka. Múdrosť produkuje efektívne myšlienky a tie otvárajú bránu do sveta k nepoznaným obzorom a vyššej kvalite bytia.

N **Novinka.** Nové veci, myšlienkové prúdy a činnosti sú jedinou neobmedzenou energiou na svete a inovácie hlavným zdrojom pokroku ľudstva.

O **Odpustenie.** Odpustenie je prejavom vnútornej sily a zrelosti človeka. Schopnosť vedieť odpúšťať a zabúdať je vynikajúcim regeneračným nástrojom psychiky človeka a nenahraditeľným ventilom na odstránenie rezerv v blokovaní vlastnej energie.

P **Pravda.** Žiť v pravde je najväčším oslobodením človeka. Pravda je pokorou i karmou a určite patrí medzi najcennejšie hodnoty človeka v dnešnom drsnom svete plnom falše, zrady, bezprávia, nepravdy a brutality.

R **Radosť.** Radosť je hodnota vzbudzujúca úsmev, podporujúca šťastie a rozjasňujúca všetky chmáry na životnej oblohe človeka.

S **Sloboda.** Sloboda je najúžasnejší rozmer hodnôt. Nikdy ju však nedokáže plne pochopiť ten, kto nespoznal aspoň dočasne na vlastnej koži aj neslobodu.

T **Teplo.** Slnko je pre človeka svetlom i teplom. Teplo patrí k základom príjemných pocitov i prejavov zdravia. Je predovšetkým kráľom najnižších – t. j. fyziologických – potrieb v hierarchickej motivačnej pyramíde človeka.

U **Úspech.** Úspech je hodnotovou métou, o ktorú prirodzene usiluje každý rozumný človek. Rozdiel je v uhloch pohľadu, mentálnom postoji, vo vkuse, v hodnotovej zrelosti a múdrosti. Lebo úspechom pre každého môže byť niečo úplne iné...

V **Viera.** Viera je nutným predpokladom na realizáciu pokroku a kráľovnou medzi troma gráciami – popri vôli a vytrvalosti. Vieru vyjadruje aj v stratégii vízia. Bez vízie by nebolo stratégie ani plánov, ani dobrých cieľov a mora vecí, skutkov a produktov, ktoré človek už dokázal vytvoriť a ktoré ešte len vytvorí. Čím viac neistôt a zmien, tým menej ľudí (si) dokáže veriť...

Z **Zdravie.** Zdravie je pre živého človeka najzákladnejšou hodnotovou prioritou i najcennejším bohatstvom a predpokladom na plnohodnotný – a teda aj tvorivý – život a komplexnú spokojnosť, prosperitu a sebarealizáciu.

„Opakovanie je matkou múdrosti. A učiť sa oplatí neustále aj v hodnotovej výučbe.“

Medzihra: **Životné ciele, plány, hľadanie i nachádzanie zmyslu života a objavovanie vyššej kvality a vyššieho princípu je u človeka v niečom podobné a konzervatívne. V inom, naopak, liberálne a prísne individuálne. Veľmi úzko je však vždy previazané s hodnotami, ktoré vyznáva. Preto každé zamyslenie sa nad potenciálnou vlastnou hodnotovou mapou posúva myslenie ľudí k lepšej šanci na produkciu vyššej kvality života, k zdokonaleniu vlastného životného štýlu a lepšej pridanej hodnote v najvzácnejšom osobnom diele zvanom „vlastný život“.**

2. Postoje

Pedagógovia v SR čakajú už viac ako dvadsať rokov života v kapitalizme na efektívnu školskú reformu, lebo s doterajším stavom spokojní nie sú ani oni, ani žiaci a ani ich rodičia. Štrukturálne reformy (školská, zdravotná, dôchodko-

vá, sociálna, daňová, atď.) urýchľujú cestu štátu k prosperite. V našej krajine sa za roky 1990 – 2013 dôkladne podarila jediná – daňová reforma z roku 2004, keď sa nasledujúcich päť rokov po sebe daňové príjmy štátu poklesom daní každoročne vysoko prekročili. Preto netreba smútiť nad tým, že zatiaľ nevyšla ani školská reforma, lebo z hľadiska systému sa nepodarili mnohé ďalšie. Devízou učiteľa je vedieť si zachovať správny postoj a trápiť sa len nad tým, čo má pod kontrolou, a nestresovať sa tým, čo pod kontrolou mať nedokáže. Trh akcentuje praktické vedomosti na celý život a správne učiteľské motto údajne znie: Jediným učiteľom, ktorému sa sem-tam podarí niekoho vychovať, je život!

Univerzita života

Univerzita života zdôrazňuje najmä vhodné smerovanie vzdelania k schopnosti vedieť analyzovať a zjednodušovať. Tajomstvo života vraj tkvie vo vete: „Myšlienky robia veci." Hlavu vedci preskúmali len málo a mozgu i podvedomiu rozumejú tak na 10 %. Potvrdené však je, že hlava pracuje ako stroj – nahráva idey a je jej jedno, či dobré, alebo zlé. Nehodnotí ich, len nahráva. Preto stojí za to smerovať akýkoľvek lektorský proces i učiteľskú výučbu k podpore pozitívneho myslenia. Akcent na schopnosť je v otázke uhla pohľadu a mentálneho postoja. Veď aj ten najzložitejší problém sa rieši jednoduchým rozkladom na naplnenie troch základných: môcť, vedieť a chcieť riešiť problém.

Pohodová nálada je efektom pozitívneho myslenia

Pohoda v človeku je produktom pozitívneho myslenia. Čistá myseľ, dobrá nálada, pokoj, spokojnosť a prosperita, to všetko sú stavy, ktoré prispievajú k spokojnosti človeka. K nim môžeme priradiť aj schopnosť dívať sa na všetky životné problémy a prekážky osudu z toho lepšieho konca. To znamená nie tak, čo je na veci zlé a prečo je to problém. Naopak – čo je na nej dobré a ako sa problém dá čo najskôr vyriešiť a premeniť na úžitok a prínos pre človeka. To je hlavný princíp pozitívneho myslenia. V bežnom živote je na jednej strane pozitívne myslenie (ľahšia časť), na druhej pozitívne konanie (ťažšia časť).

Ako začať – desatoro pozitívneho prerodu

Niektorí ľudia nemajú radi dlhé reči, radšej majú dlhé klobásy. Sú praktikmi v tom, že uprednostňujú činy pred slovami. Hoci najlepšia je kombinácia slov a činov. Načrtnime stručný minirecept pre tých, ktorí chcú zmeniť svoje myslenie i konanie na pozitívne.

Desatoro pozitívneho prerodu môže mať aj takúto podobu postupnosti prvých krokov k tomu, aby človek túžiaci po zmene svojho života podľahol čaru, kúzlu, zvodom, výsledkom i úspechu pozitívneho myslenia i konania:

1) **Rozhodnutie o zmene.** Je nutné vyhrať so sebou vnútorný boj a jasne, nahlas si povedať, že chceme zmeniť svoj život. Nikto to za nás neurobí, hoci mnohí nám pritom môžu pomôcť i poradiť.
2) **Sumarizácia informácií.** Druhým krokom, keď naozaj vieme, že chceme nastúpiť na dráhu pozitívneho myslenia i konania, je zber dostupných informácií o pozitívnom myslení i konaní (internetové vyhľadávače, knihy, časopisy, DVD, televízne programy, rozhlasové relácie...).
3) **Stratégia a plán.** Zostaviť si jednoduchú stratégiu na ceste k cieľu v niekoľkých bodoch, ktoré neskôr možno rozpracovať do podrobnejšieho plánu a časového harmonogramu – čo, kde, ako a dokedy. Je potrebné určiť si jasné a merateľné ciele na týždeň, mesiac a rok. Postupovať je vhodné podľa hesla, že niekedy menej býva viac.
4) **Prvé kroky.** Dobrá realizácia stratégie alebo plánu by mala mať jasno v prvých piatich po sebe nasledujúcich krokoch. Ide o určitý pentagram – lebo človek má päť zmyslov a aj päť prstov na ruke. Oboje na život nevyhnutne potrebuje a používa.
5) **Príručný kompas.** Na podporu vášho prerodu v prospech pozitívneho „náboženstva" je vhodné začať si zbierať prvé pracovné pomôcky a sústavné mementá a „pripomínače" vášho veľkého rozhodnutia (amulety, talizmany, ikony, „biblie" o pozitívnom myslení). Je dobré nosiť ich neustále pri sebe (napr. v peňaženke, v dokladoch, vo vrecku, v kabelke, v pracovnej taške, na palubnej doske auta...), aby vám čo najviac pripomínali, že chcete pozitívne myslieť i konať.
6) **Zostavenie vlastnej modlitby.** Základom dobrého náboženstva nie je len viera, ale aj efektívna modlitba. Preto odporúčam zostaviť si čo najskôr jednoduchú, ale čisto vašu vlastnú verziu zdôvodnenia, prečo stojí za to pozitívne myslieť. Nech má aspoň desať riadkov, môže byť veršovaná alebo neveršovaná. Môže mať charakter pesničky alebo osobnej hymny, minimálne však básničky alebo modlitbičky. Cieľom je, aby denne dotovala vašu vieru a podporovala vás.
7) **Denne pozitívne správy.** Denne alebo týždenne odporúčam venovať päť minút na internete kliknutiu na webové sídla o pozitívnom myslení.
8) **Sebamotivácia a sebarozvoj.** Denne si do podvedomia a hlavy nahrávať drobné odkazy, zamyslenia, presvedčenia, zdôvodnenia, dôkazy, fakty, argumenty i novinky na vašej úžasnej ceste za pozitívnymi zmenami. Zhromažďovať a uvedomovať si váš osobný pokrok v prerode k pozitívnemu mysleniu i konaniu.
9) **Univerzita života.** Uvedomiť si, že treba sústavne a celoživotne aktualizovať naše poznanie a vzdelávanie, lebo informácií je prebytok a rýchle zostarnú. Stať sa pravidelným konzumentom učebníc pozitívneho myslenia a motivačnej literatúry alebo členom spolku (klubu, občianskeho združenia, školy...) pozitívne mysliacich ľudí. Alebo si vyhľadávať takých priateľov a známych. Alebo aktívne a iniciatívne vo vlastnej réžii takýto spolok alebo klub, alebo pobočku už existujúcich spolkov v rámci svojho mesta alebo obce založiť.
10) **Pretavenie do životnej filozofie.** Po zvládnutí teórie v dennej praxi kultivovať, zdokonaľovať, vylepšovať a precizovať vlastné pozitívne konanie. Pozitívne myslenie nestačí, ak jedného dňa nemá prerásť do samozrejmosti (automatickosti) pozitívneho konania. Kto zvládne mesiace a roky teórie i praxe, mal by svoje myslenie pretaviť do dokonalej transformácie, harmónie a symbiózy zmysluplnosti a stotožnenia sa so životnou filozofiou v štýle „pozitívne myslieť sa naozaj trvale oplatí".

Medzihra: **Vedci na Harvardovej univerzite v USA vyskúmali, že najviac o úspechu alebo neúspechu človeka rozhodujú životné postoje a až za nimi nasledujú informácie, inteligencia a ostatný potenciál (šikovnosť). Preto vhodným postojom k osobnej spokojnosti i sebarealizácii je optimizmus a uvedomenie si, že nedokážeme vyriešiť všetky problémy sveta, ani keď sa roztrháme. Lebo väčšina z nich je mimo našej kontroly a dosahu, a preto na ne nedočiahneme. Riešme radšej len tie, ktoré máme pod kontrolou a sú v našom dosahu.**

Zhrnutie

Človek, ľudský tvor je živý organizmus, ktorý je cennejší ako akýkoľvek neživý mechanizmus (stroj, robot, počítač, systém...). Hodnota ľudského života je cenovo nevyčísliteľná. Ak má ľudstvo prekvitať a človečina voňať, stojí za to často pripomínať a opakovať hodnoty, ktoré trónia u ľudí (aspoň u tých múdrych) nad všetkým ostatným. Hodnotová výučba môže mať viac podôb i východísk – ale musí byť aj o kvalite myslenia. Preto si myslíme, že integrita kvarteta „hodnoty, postoje, invenčnosť a kreativita" je účinným odrazovým mostíkom k správnej edukácii alebo k návratu ku skutočným hodnotám aj vo vyučovacom procese.

Ing. Emil BURÁK, PhD.
Ilustračné foto Ján SÚKUP

(dokončenie zoznamu zo strany 6)

Hudba – hra na hudobnom nástroji

Laureát	
Vratislav Skaličan	ZUŠ Partizánske
Zlaté pásmo	
Vratislav Skaličan	ZUŠ Partizánske
Komorné kvarteto (Ľudmila Ševčíková, Roman Dunka, Renáta Andrejová, Tamara Drábeková)	ZUŠ Partizánske
Ivana Klenová	ZUŠ K. Pádivého Trenčín
Mgr. Rastislav Turňa	ZUŠ Valaská
Strieborné pásmo	
Komorné zoskupenie (Anna Švoňavová, DiS. art., Mgr. Zuzana Šoltésová, Mgr. Natália Lema, Jozef Peruňský)	ZUŠ Brezno a ZUŠ Heľpa
Komorné kvarteto (Renáta Andrejová, Tamara Drábeková, Zuzana Žemberová, Darina Hudecová)	ZUŠ Partizánske

Hudba – skladateľská tvorba

Zlaté pásmo	
PaedDr. Juraj Súdi	ZŠ J. Kollára Selenča
PaedDr. Eva Kollárová	ZUŠ J. Melkoviča Stará Ľubovňa
PaedDr. Ján Sivuľka	ZUŠ J. Melkoviča Stará Ľubovňa

Hudba – spev ľudovej piesne

Zlaté pásmo	
Mgr. Emília Vajová	Veľké Kapušany

Tvorba PC vzdelávacích a prezentačných programov, tvorba umelecko-dokumentárnych videofilmov

Laureát	
Detské DVD a CD *Slniečko sa kotúľa* (Tatiana Vilhanová, MŠ Štiavnička, Alexandra Vaníková, ZŠ s MŠ Predajná, Ján Jenča, ZUŠ Valaská, Mgr. Adriana Škrváňová, ZUŠ Valaská, Mgr. Štefánia Piliarová, ZŠ Valaská)	
Zlaté pásmo	
Detské DVD a CD *Slniečko sa kotúľa*	
Mgr. Rastislav Turňa	ZUŠ Valaská
Mgr. Jana Spáčová	ZŠ s MŠ K. Rapoša Brezno
Strieborné pásmo	
Mgr. Alena Pásztorová	ZŠ s MŠ K. Rapoša Brezno
Patrícia Zrnčíková	ZŠ J. Matúšku Dolný Kubín

Na Chalupkovom Brezne sa už okrem „klasických" umeleckých žánrov prezentujú aj majstri modernej pedagogiky s využívaním najnovších technológií.

Ceny

Cena venovaná prezidentom SR Ivanom Gašparovičom
Mgr. Tatiana Dolinská, ZŠ Kamenná Poruba (umelecký prednes)
Cena venovaná ministrom školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušanom Čaplovičom
PaedDr. Juraj Súdi, ZŠ J. Kollára Selenča (hudba) – za zachovávanie, šírenie a rozvíjanie slovenskej kultúry v zahraničí, za prínosnú autorskú tvorbu v oblasti skladieb pre deti a piesní rôzneho zamerania
Cena venovaná primátorom mesta Brezna Ing. Jaroslavom Demianom
Alexandra Pavlovská, ZUŠ Stará Ľubovňa (výtvarná tvorba) – osobný prínos obsahového výtvarného stvárnenia vystavenej kolekcie v súvislosti so súťažou Chalupkovo Brezno, aplikácia svojej tvorby do školskej praxe
Cena venovaná miestnym odborom Matice slovenskej
Mgr. Helena Ivanová, ZŠ, Užhorod (literárna tvorba – poézia pre deti) – za nekonvenčnú obraznosť a prienik do detského sveta v poézii pre deti
Cena venovaná predsedom Banskobystrického samosprávneho kraja Ing. Vladimírom Maňkom
Kolektív učiteľov ZUŠ Partizánske – za dlhoročnú aktívnu účasť na Chalupkovom Brezne, vysokú interpretačnú úroveň súťažiacich v rôznych inštrumentálnych telesách a zoskupeniach, objavnosť dramaturgie a tvorivý prístup k umeleckej interpretácii
Mgr. Rastislav Turňa, ZUŠ Valaská (výtvarná tvorba) – osobný prínos obsahového výtvarného stvárnenia vystavenej kolekcie v súvislosti so súťažou Chalupkovo Brezno, aplikácia svojej tvorby do školskej praxe
PaedDr. Július Alcnauer, PhD., Fakulta manažmentu PU Prešov (výtvarná tvorba) – osobný prínos obsahového výtvarného stvárnenia vystavenej kolekcie v súvislosti so súťažou Chalupkovo Brezno, aplikácia svojej tvorby do školskej praxe
Cena venovaná prednostkou KŠÚ v Banskej Bystrici Mgr. Ingrid Haringovou
Mgr. Dagmar Janišová, ZŠ Zemianska Olča (výtvarná tvorba) – osobný prínos obsahového výtvarného stvárnenia vystavenej kolekcie v súvislosti so súťažou Chalupkovo Brezno, aplikácia svojej tvorby do školskej praxe
Mgr. Lucia Macková, ZŠ s MŠ Pliešovce (výtvarná tvorba) – osobný prínos obsahového výtvarného stvárnenia vystavenej kolekcie v súvislosti so súťažou Chalupkovo Brezno, aplikácia svojej tvorby do školskej praxe

(do), foto Ľubomír PAJTINKA

Vzťah učiteľa a žiaka

FRANCÚZSKO

Ako dcéru niekdajšej učiteľky, ostrieľanej „za pochodu“ častým zastupovaním kolegov, ma dosť dlho neopúšťal pocit, že nie som dostatočne pripravená na svoje povolanie, najmä keď moja predstava o žiakovi v podstate nezodpovedala školákom, s ktorými som na pôde školy prichádzala do styku. V mysli mi defiloval žiak s vyhranenými záujmami, ktorý sa poctivo pripravuje na hodiny a s vervou si osvojuje vedomosti, aby sa mohol pochváliť výborným prospechom, ktorý na hodinách pozorne počúva učiteľa symbolizujúceho bohatú studnicu poznatkov a ochotne odpovedá na jeho otázky k vybranej téme, aby sa naučil vnímať a komunikovať, nehovoriac o reálnej možnosti navrhnúť tému, ktorá ho zaujíma, aby učiteľ vedel, čo mu leží na srdci. Skutoční žiaci však vonkoncom nezodpovedali obrazu, ktorý som si odniesla z hodín pedagogickej psychológie, lebo nenastupovali do školy s „čistou“ mysľou, lež so svojským náhľadom na svet. Podaktorých, našťastie, neopúšťala zvedavosť, túžba naučiť sa niečo nové ani určitá dôvera vo vlastné schopnosti, ale poväčšine sa sústredili na iné hodnoty a zjavne uprednostňovali ekonomické vzťahy. Ak navyše nevyrastali aspoň v priemernom intelektuálnom prostredí, veľmi ťažko mobilizovali svoje sily, aby sa dopracovali k uspokojivému výsledku, ktorý nedokázali oceniť ich blízki...

Znechutení žiaci

V poslednom čase rapídne klesla hodnota práce a k slovu sa dostáva pregnantné biblické memento *„v pote tváre si budeš zarábať na chlieb“*, ktoré poukazuje na jej tienistú až bolestnú stránku. Nie div, že ju verejnosť preklína. Čoraz zriedkavejšie sa spomínajú termíny „tvorba“ a „výskum“, čo zas naznačuje, že sa podhodnocuje duševná činnosť, ktorá odjakživa zaručovala uznanie okolia. V období hospodárskej krízy stúpa nezamestnanosť, ľudia si oveľa ťažšie hľadajú prostriedky na živobytie a ich deti strácajú dôležitý oporný bod, čo sa odzrkadľuje aj v ich všeobecnom nezáujme o vzdelanie.

Výchovno-vzdelávacie ustanovizne strácajú kredit, jednostaj sa usilujú zdokonaľovať didaktickú techniku, a predsa v triedach neklesá počet podpriemerných žiakov zlyhávajúcich v základných vyučovacích predmetoch; až 25 % francúzskych žiakov prechádzajúcich do kolégia (z prvého na druhý stupeň ZŠ) nevie poriadne čítať, písať a počítať a najradšej by zavesili školu na klinec. Do hry, samozrejme, vstupujú sociálno-ekonomické a kultúrno-výchovné pomery, ale ani zďaleka dostatočne nevysvetľujú ich neúspech. V tejto súvislosti sa vôbec nespomína vzťah učiteľa a žiaka, ktorý môže pedagóg narušiť svojím pohľadom, postojom, poznámkami a úškrnmi. Často sa hovorí o agresívnych školákoch, ale už menej o nekorektnom až ponižujúcom prístupe vyučujúcich, ktorý sa sem-tam stáva témou drobných správ v masmédiách a načas vyvoláva škandál, ale rozhodne nepodnecuje plodnú diskusiu o možnostiach prevencie. *„Nejeden učiteľ má pedagogické vzdelanie na vysokej úrovni, ale nevie sa ovládať, chýba mu adekvátne vystupovanie a svojimi charakterovými vlastnosťami rozhodne neslúži žiakom za žiarivý príklad; pôsobí, akoby strácal pevnú pôdu pod nohami a necítil sa vo svojej koži. Zavše sa dokonca stáva, že jeho citová labilita býva v príkrom rozpore s povolaním, ktoré vykonáva, keďže sa snúbi so zodpovednosťou za žiakov, ktorých formuje,“* uvádza francúzska pedagogička Françoise Latry v dizertačnej práci *Vplyv ustarosteného pedagóga na vzťah učiteľa a žiaka*.

City a pocity na pôde školy

Nie, nemienim obviňovať učiteľov za zlý prospech žiakov a ich nechuť ku škole, skôr si posvietiť na podmienky ich činnosti a hľadať prijateľné východiská, keďže téma rozkolísanej emocionality zvyčajne nebýva predmetom záujmu výskumníkov v oblasti pedagogických vied a vo vedeckých článkoch sa objavuje nanajvýš okrajovo, o čom svedčí aj zoznam výskumných prác Štátneho strediska vedeckého výskumu (CNRS) a Štátneho ústavu pedagogického výskumu (INRP) za posledných tridsať rokov. Za svetlé výnimky možno považovať vedecké práce jednak Gilberta Vignala *Citovosť vo vzdelávaní dospelých*, ktorá vyšla roku 1994 v Cahiers Binet Simon, kde autor konštatuje, že v 56 traktátoch o vzdelávaní dospelých na 11 500 stranách je iba sedem strán venovaných vnímavosti učiteľa, a jednak Christopha Marsolliera *Súkromie učiteľov a ich reprezentatívne vystupovanie* z júna 1996, v ktorej rozoberá súkromný život priekopníkov a inovátorov, ale i reakcionárov na pedagogickom poli a hľadá potenciálne styčné body s ich reprezentáciou na verejnosti. O emocionálnych reakciách pedagógov sa zmieňuje aj Albert Moyne vo vedeckej práci *Budúcnosť samostatnej práce*, kým Gaston Mialaret evokuje v štúdii *Všeobecná pedagogika* z roku 1991 citový vzťah vychovávateľa a chovanca, vyvierajúci z „povinnosti“ učiteľa voči žiakovi, ktorého intelektuálne a duševne formuje, pričom súkromie pedagóga a jeho osobné ťažkosti ostávajú tabu. Nie div, že učiteľom ani na um nezíde spätne hodnotiť vlastné neadekvátne postoje, ak vezmeme do úvahy aj ich podvedomé obavy z afektívnych porúch vlastného správania alebo pochybnosti vyvierajúce z emocionálneho sveta.

Ak má vyučujúci vytvoriť naozajstnú výchovno-vzdelávaciu atmosféru a vzbudiť dôveru žiakov, musí im vychádzať v ústrety a podávať učivo zaujímavým spôsobom, aby podnietil ich túžbu po vzdelaní a zvedavé otázky. Okrem poznatkov by mal aktívne podporovať zdravú súťaživosť a usmerňovať svojich zverencov aj vo výbere budúcej špecializácie, čo na prvý pohľad vyznieva síce idealisticky, no jednako sa dá zrealizovať. Pragmatický prístup pedagóga by totiž na najnižšiu mieru eliminoval nechuť i nezáujem určitých žiakov a podporil ich v úsilí čo najlepšie študovať.

Medzery vo vzdelaní

„Ak mám hodnotiť pedagogické smery na vysokých školách, musím s poľutovaním priznať, že žiaden študijný predmet v budúcich učiteľoch nerozvíja ochotu a schopnosť vypočuť si žiaka ani vynachádzavosť originálne podať učebnú látku a vyvolať nápadité podnety na premýšľanie. Nik sa v priebehu môjho štúdia nestaral, akou učiteľkou by som chcela alebo mohla byť, vtedy som to vlastne netušila ani sama. Dnes však s istotou viem, že ani Univerzitný inštitút na vzdelávanie pedagógov (IUFM), ktorý musia na základe Jospinovho zákona z roku 1989 povinne absolvovať noví učitelia, aby sa vžili do svojho povolania, nezožal viditeľný úspech, aj keď neopomína didaktické princípy ani moderné pedagogické metódy, riadi sa pravidelne novelizovanými ministerskými nariadeniami o odbornej kompetentnosti v oblasti výchovy a vzdelávania (najnovší výnos z 1. júla 2013 začal platiť od septembra – pozn. prekl.) *a úzko spolupracuje s nemeckými, anglickými, so škótskymi, španielskymi, s americkými a indickými partnermi,“* neskrýva rozčarovanie pedagogička Françoise Latry.

Odborná kompetentnosť sa totiž týka iba úrovne vedomostí, vonkoncom nezahŕňa vzťah učiteľa a žiaka, čo otvorene kritizujú Josette Lesieur a Bernard Schoering v diele *Učiť žiakov, učiť sa od žiakov. A kedy ich počúvať?*, ktoré vyšlo roku 1999, Claudine Blanchard-Laville v knihe *Učitelia medzi radosťami a starosťami* z roku 2001, viacerí autori pod vedením Suzanne Nadotovej v zborníku *Kríza vo vzdelávaní učiteľov* a článok v časopise Connexions *Vzdelávacia klinika učiteľov. Inštitucionálne praktiky a metódy*, nevraviac o ďalších učiteľoch, lekároch, psychológoch a psychoterapeutoch, čo sa v ordinácii stretávajú s ustráchanými deťmi a vyčerpanými pedagógmi.

Zdá sa teda, že je načase zamyslieť sa nad súčasným stavom školstva a postavením dlhoročných učiteľov, nad ich profesionálnym i súkromným životom, systémom hodnôt a celkovou koncepciou výchovy a vzdelávania zo špecifického hľadiska, lebo rozhodujúcim spôsobom vplývajú na žiačikov prichádzajúcich z predškolských zariadení. Nakoľko súvisí detstvo a puberta s dospelosťou? Existuje priama spojitosť medzi detstvom či adolescenciou učiteľa a jeho výchovno-vzdelávacími metódami?

Pozitívna a negatívna skúsenosť

Pozitívne skúsenosti a zmysluplné výjavy poháňajú bytosť v ústrety životu, prebúdzajú v nej zvedavosť, túžbu komunikovať, objavovať, poznávať a chápať okolitý svet. Následkom negatívnej empírie a tragických udalostí sa uzatvára do seba, podlieha úzkosti a strachu, stráca pôdu pod nohami a sebadôveru, nepestuje medziľudské vzťahy a vopred zaujíma obranný postoj k reálne nejestvujúcemu nebezpečenstvu. Na druhej strane, ak sa jej ich podarí „stráviť“, respektíve spracovať a pochopiť, prispievajú k zrelosti a podnecujú empatiu, teda schopnosť vžiť sa do kože iných.

Skúsme si jasne sformulovať termíny pozitívnej a negatívnej skúsenosti na príkladoch dieťaťa a rodiča. Pozitívne naladený otec sa aktívne venuje dieťaťu, aby poznávalo vonkajší svet, iné deti i dospelých, upozorňuje ho na emocionálne prejavy, burcuje v ňom všetečnosť a tvorivosť, zároveň ho varuje pred nebezpečnými situáciami, ale nezabieha do zbytočných podrobností a nevidí ich všade. Dieťa sa postupne rozvíja, ukája zvedavosť, zaujíma sa o ľudí, zvieratá, o živý i neživý svet, ktorý ho čoraz väčšmi láka a vyvoláva v ňom radosť i spokojnosť, hoci si musí dávať pozor. Ak sa otec úspešne prenesie cez vlastnú zraniteľnosť a neúspechy, netvári sa ako vševediaci a všemocný tvor, ktorý si môže čokoľvek dovoliť, dokáže správne zhodnotiť akúkoľvek situáciu a zaujať obranný postoj primeraný okolnostiam, čo v ňom umocňuje zdravú sebaistotu a sebestačnosť. Jeho pozitívne skúsenosti vedú k interesantným objavom a stretnutiam. Vážny a odmeraný otec však vnucuje svojmu okoliu odstup a silu, ktorú nik nemôže prekonať. Dáva ostentatívne najavo, že svet by si bez neho neporadil; bol by riskantnejší, zničujúcejší a hlúpejší. Potláča v potomkovi prirodzenú zvedavosť i túžby, lebo sa obáva nahlas ich vyjadriť alebo nepociťuje potrebu uspokojiť ich, najmä ak nie je schopný sám čeliť vonkajšiemu svetu. Ak dieťa prežije bezproblémové detstvo, ak je zabalené v bavlnke, nenaučí sa opatrnosti a cíti sa bezbranné aj zoči-voči nepatrnému riziku. Pozitívna empíria mu umožňuje odhaliť život vo všetkých aspektoch, pozvoľna zisťovať, že stojí za to, hoci sa občas vynoria ťažké, bolestné až kruté okamihy. Negatívna skúsenosť navodzuje život plný nebezpečenstiev, ktoré číhajú na každom kroku a treba ich stoj čo stoj premôcť silou, aj keď sa dieťa cíti slabé, krehké a nesúce samostatne mu vzdorovať.

Potenciálne východiská

V procese výchovy treba poukázať na významnú rolu psychológie, ktorá obohacuje vzájomný vzťah učiteľa a dieťaťa, na čo upozorňujú aj súčasní neurobiológovia a etnológovia. Ani jednému učiteľovi nezaškodí, keď podrobí psychologickému prieskumu samého seba. Iste, nie je jednoduché odhaľovať a rozpitvávať svoje city a pocity, vlastné slabosti a bolestné okamihy, ale treba si uvedomiť, že všetci žijeme pod drobnohľadom okolia, ktoré si ich všíma, posudzuje a neraz aj odsudzuje. Na pedagógov „spytujúcich si svedomie“ môžu povzbudzujúco zapôsobiť autori, ktorí takúto analýzu podstúpili a na dôvažok išli s kožou na trh, ako napr. Ženevčanka Christine Josso, ktorá spracovala výsledky v rozsiahlej edukatívnej biografii *Cesta k sebe* alebo Parížan Jean-Manuel Morvillers, ktorý vydal roku 1999 *Otcovský denník*. Z pedagogických výskumníkov stoja za zmienku Jean Vial a jeho *Školský denník: 1927 – 1977*, Raymond Fonvieille so svojím úprimným vyznaním s priliehavým názvom *Z protivného školáka novátorský učiteľ*, niekdajší vychovávateľ lillských delikventov a neskôr učiteľ ťažko zvládnuteľných detí Michel Barré s dielom *Freinetov spoločník* o francúzskom modernom pedagógovi Célestinovi Freinetovi (1896 – 1966) či Daniel Zimmermann s knižkou *Neverbálna selekcia v škole*.

„Rozprávať o človeku a nespomenúť seba znamená hovoriť o ľudstve, do ktorého nepatríme, kam sa vôbec nezaraďujeme, hoci sme jeho neoddeliteľnou súčasťou, ktorú najlepšie poznáme. Etnológ, špecializujúci sa na vedu o človeku, býva vlastným objektom výskumu; nemôže zabúdať na seba, aj keď sa snaží skúmať objektívne,“ zdôrazňuje francúzsky psychopedagóg Michel Lobrot v diele *Nedirektívna animácia skupín*.

Neslobodno spúšťať zo zreteľa, že aj učitelia majú deti, ktoré poznajú školu zo všetkých aspektov, najmä ak učia obaja rodičia, povedzme jeden na prvom stupni ZŠ a druhý na strednej škole. A nemožno sa čudovať, keď na školskej pôde... trpia. Na tému profesijnej deformácie, ktorá kole oči najmä v pedagogike, sa popísali stohy papiera, a treba priznať, že sa prejavuje aj nepriamo, teda v prípade, že matka-učiteľka nerobí nátlak na svojich potomkov, nesliedi po detskej izbe ako jastrab a nestrká im nos do domácich úloh a aktoviek. Ak sa rodičia iných profesií nazdávajú, že nebojácnejšie sedávajú na rodičovských združeniach alebo sa sebavedomejšie zhovárajú s triednou profesorkou, kardinálne sa mýlia.

Tak či onak, aj učitelia majú bez ohľadu na profesionálny život súkromie, ktoré spätne ovplyvňuje ich momentálnu náladu na hodinách, a mnohí sa pod ťarchou povinností nestíhajú zamýšľať nad vlastným správaním alebo možnosťami ďalšieho vzdelávania. Treba však myslieť na budúcu generáciu. Ako rozvinúť pedagogické vzdelávanie nastávajúcich učiteľov, aby sa vedeli vcítiť do kože žiaka a neubíjali jeho záujem o vedomosti? V každom prípade by sa oplatilo oprieť o už existujúce skúsenosti so vzdelávaním dospelých v rozličných inštitúciách, ktoré sa už dávnejšie osvedčili, ale dosiaľ ich ministerstvo školstva nezahrnulo do metodických pokynov a neprenikli do študijných plánov pedagogických fakúlt...

Z Revue des sciences de l'éducation
spracovala Vladimíra KOMOROVSKÁ
Ilustračné foto stock.xchng

Deti sú ako špongia na múdrosť a dobro

Rozhovor s osobnosťou

ĽUBICA DANEKOVÁ

V Bratislave na Odborárskej ulici je základná škola, ktorá prežila nielen monarchiu, prvú republiku, prvú i druhú svetovú vojnu, socialistické obdobie, ale žije svoj plnohodnotný pedagogický život i dnes. Jej triedami prešli tisícky žiakov i stovky učiteľov. Riaditeľkou školy je Mgr. Ľubica Daneková, ktorá si so všetkými zainteresovanými pripomenula v minulom roku 120. výročie založenia školy. Kým sme začali náš rozhovor, pani riaditeľka vybrala zo skrine v bielom papieri zabalený hrubý zošit. „Predstavte si, dodnes sa nám zachovala kronika školy od najstarších čias," otvorila prvú stránku. A naozaj – prvý zápis je z roku 1892. S pani riaditeľkou sme sa teda pozhovárali o jej ceste k učiteľskej profesii, stave školstva, ale aj o škole a problémoch či radostiach, ktorými žije.

Pani riaditeľka, aká bola vaša cesta k školstvu, prečo ste sa vydali na učiteľskú dráhu?

Myslím, že som mala vo svojom živote veľké šťastie na učiteľov. Na základnej i strednej škole som mala perfektné pani učiteľky. Na vysokej škole takisto. To bol jeden z rozhodujúcich faktorov, že som sa rozhodla pre pedagogickú dráhu. Cesta to však nebola celkom priamočiara, lebo po základnej škole som šla študovať najskôr na známu ŠUP-ku – strednú umeleckú školu, zameranie výstavníctvo. V tom čase som už hrala na klavíri, kreslila, mala rada deti, a tak som uvažovala nad pedagogickou školou. Keď som skončila umeleckú priemyslovku, moja cesta viedla na Pedagogickú fakultu. Vybrala som si netradičnú kombináciu – matematiku s výtvarnou výchovou. No a tam som mala opäť šťastie na skutočné osobnosti. Dodnes sa stretávam so svojím učiteľom akademickým sochárom Alexandrom Vikom, u ktorého som robila diplomovku. Tých vynikajúcich učiteľov bolo v mojom živote veľa. Možno to bola práve ich zásluha, že som sa dala na učiteľskú cestu.

Zaujímavosťou je, že v rodine sme pedagogickú tradíciu nemali. Tú sme začali až my dvaja s manželom, ktorý je tiež vysokoškolským učiteľom, a štafetu preberá aj dcéra, ktorá je tiež učiteľkou.

Prečo vás oslovila práve neobvyklá kombinácia, boli za tým tiež učitelia?

Áno, tí sa zrejme pod moje rozhodnutie podpísali najviac. Moja triedna učiteľka na základnej škole dokonca mala tú istú aprobáciu. Môžem povedať, že naše školstvo bolo v minulosti veľmi kvalitné. Ja som mala napríklad už zo základnej školy také výborné základy z matematiky, že napriek tomu, že som chodila na strednú školu s umeleckým zameraním, kde matematika nie je profilový predmet, nemala som problém ísť študovať matematiku na vysokú školu. Popravde – najskôr som chcela študovať dejiny umenia s výtvarnou výchovou, ale keďže v Trnave takúto kombináciu neotvárali, šla som na iné štúdium. S matematikou som v škole nemala nikdy problémy, ani na fakulte, a aj teraz ju veľmi rada učím. Niekto síce hovorí, že tieto predmety k sebe príliš „nepasujú", ja s tým však nemôžem súhlasiť. Mne táto kombinácia vyhovuje a dáva mi priestor na sebarealizáciu.

Pre úplnosť poviem, že strednú školu som absolvovala v Košiciach, kde v tomto období táto umelecká škola práve vznikala pri stavebnej priemyslovke a my sme boli jej prví žiaci i absolventi. Okrem nej boli umelecké školy len v Bratislave a Kremnici. V našej škole sa v tom čase otvárali štyri odbory – výstavníctvo, grafika, fotografia a keramika. Vysokú školu som absolvovala v Trnave a tam som sa zoznámila aj s manželom, ktorý pôvodne študoval slovenčinu a dejepis.

Aké boli vaše pedagogické začiatky?

Po skončení vysokej školy som bola prijatá do Modry, ale keďže som šla na materskú dovolenku, nikdy som tam nenastúpila a prvou mojou skutočnou pedagogickou zastávkou bola Základná škola na Čachtickej ulici v bratislavskej Rači. A keďže vtedy bolo možné učiteľov v rámci obvodov voľne presunúť, o rok som sa ocitla na Základnej škole na Odborárskej ulici a odvtedy som viac ako tridsať rokov v nej. Okrem toho jedného roku na Čachtickej som verná tejto škole.

„Mnohí rodičia nás začínajú vyhľadávať práve preto, že nechcú dávať svoje deti do veľkej školy, kde je veľká anonymita. Tým, že v mnohých školách sú deti ohrozované násilím, šikanovaním a inými negatívnymi javmi, mnohí hľadajú skôr rodinné prostredie, kde sú otvorenejšie vzťahy a rodinná atmosféra, ktorú vo veľkých školách možno dosiahnuť iba ťažko."

Pamätáte si ešte na svoje prvé hodiny pred žiakmi?

Pamätám. Zaujímavé bolo, že v tom čase nebol medzi žiakmi-deviatakmi a nastupujúcim učiteľom veľký vekový rozdiel. Mala som dvadsaťštyri rokov a učila som pätnásťročných žiakov. Vybudovať si prirodzenú autoritu bolo poriadnym umením. Počty žiakov v triedach neboli také ako dnes. V triede bývalo bežne aj 38 detí. Pamätám si, že to nebolo jednoduché.

Po tých rokoch si však myslím, že deti sú stále rovnaké. Iná bola spolupráca s rodičmi. Ak sa v tom čase vyskytol problém a na jeho riešenie sme si zavolali rodičov, došlo k náprave. Ak prídu do školy rodičia dnes, už nikdy neriešime problém dieťaťa, ale riešime učiteľa. Kedysi sa riešilo dieťa, existovala dôvera, že pedagóg chce dobré riešenie, že je odborníkom na svoju prácu, preto pri dobrej spolupráci s rodičom došlo aj k náprave. Teraz k náprave nedôjde práve preto, že rodič málokedy uzná, že pravdu má učiteľ.

Čím to je, že dnes sú rodičia v pohľade na prácu učiteľa prehnane požadovační, sebavedomí a málo veria učiteľom, že im chcú pomôcť?

Myslím si, že prevažná väčšina rodičov nemá na svoje deti, na ich výchovu a vzdelávanie dostatok času. Snažia sa deti zabezpečiť najmä materiálne, pričom niektorí majú aj dve-tri zamestnania, takže aj svoju úlohu v oblasti výchovy prenechávajú škole. Na druhej strane vidno, že spoločnosť nevníma učiteľskú profesiu tak, ako by si zaslúžila či ako tomu je vo vyspelých krajinách, kde má naše povolanie skutočnú úctu a podporu i vážnosť. Veľa negatívneho robia aj médiá a neraz sa vyvoláva dojem, že učiť by mohol každý. Ak spoločnosť vrátane médií nedáva tejto profesii takú vážnosť a dôstojnosť, ako treba, nemožno sa čudovať mnohým postojom jednotlivých rodičov. Neraz sa stane, že príde rodič a chce radiť, ako by sme mali učiť, kde učiteľ robí chybu, čo robí zle a podobne. Ja vidím chybu a problém najmä v týchto faktoroch.

Ako vás prijali v tejto škole do svojho kolektívu?

Keď som sem prišla, väčšina kolegýň bola už vo vyššom veku, o generáciu, o dve staršie, a ja som vtedy hovorila, že mnohé z nich mi boli nápomocné ako moje mamy. Boli to predovšetkým veľmi kvalitné učiteľky, najmä elementaristky. Tie boli motorom, vzorom a ozdobou vtedajšej školy. Naučila som sa od nich naozaj veľa. Mladých bolo menej, a tak som sa mohla v tomto zrelom pedagogickom kolektíve veľmi dobre odborne formovať.

V tom období bol dobre premyslený systém odborného rastu učiteľov. Robili sa otvorené hodiny, v rámci predmetových komisií a metodických združení sa veľa diskutovalo o rôznych metódach a formách práce. Ja som sa dostala do rúk metodičky PaedDr. Magdalény Vašinovej, ktorá bola neskôr aj riaditeľkou školy, a jej zásluhou som dostala veľa ukážkových hodín, veľa dobrých metodických rád a podnetov do pedagogickej činnosti, najmä z matematiky. Keď som učila druhý rok – nemala som ešte ako začínajúca učiteľka veľa pedagogických skúseností – viedla som ukážkovú hodinu z matematiky pre celý vtedajší okres. Dodnes si pamätám, že to bolo učivo geometrie v siedmom ročníku *Objemy a povrchy telies*.

Kolektív ma prijal naozaj veľmi dobre a vždy sme si vzájomne pomáhali. Tým, že naša škola je malá, žilo sa tu vždy svorne až rodinne. Nikdy sa tu napríklad nedelili učiteľky prvého a druhého stupňa. Dodnes nemá nikto problém ísť zastupovať či na prvý stupeň, alebo opačne. To je tu dodnes úplne bežné. Napríklad na Čachtickej, kde som bola jeden školský rok, sme mali trojposchodovú budovu a fungoval tam takzvaný kabinetný systém. Pri množstve učiteľov sme sa až tak nepoznali a kolektív sa už viac delil.

Ako by ste charakterizovali pedagogický tím, ktorý v škole vediete? Akí sú dnes vaši kolegovia?

Tým, že sme malá, rodinná škola, držíme svorne spolu. Kolektív je pomerne dosť omladený, máme veľa mladých učiteľov. Učiteľov s dlhoročnými skúsenosťami je menej, ale dobre sa dopĺňame. Trochu nám vypadla stredná generácia, lebo pri odchode viacerých zo školstva kvôli lepším podmienkam v iných oblastiach sa nedala nájsť podobná veková náhrada. Mladé kolegyne sú veľmi šikovné, ale problém vidím v tom, že z vysokých škôl nie sú do pedagogickej praxe celkom dobre pripravené. Fakulty ich „nabijú" vedomosťami, ale metodika vyučovania pokrivkáva.

Privítali vás vaši žiaci v počiatkoch aj nejakým žartom?

Samozrejme, deti všade „skúšajú" nových učiteľov a nejaké žartovné situácie sa prihodili aj mne. Ak je niekto dobrým učiteľom, zoberie to vždy s úsmevom a vie oceniť aj študentské výmysly. Keď som začínala učiť, bola som triednou učiteľkou ôsmakov a po jednej prestávke som mala mať hodinu práve s nimi. Otvorila som dvere – a čakala ma prázdna trieda. Všetci sa mi poschovávali pod lavice a do skríň, aby ich nebolo vidno. Tušila som, že sú poskrývaní a že ma sledujú. Učiteľ má v takejto situácii dve možnosti – rozčúliť sa a vynadať im alebo sa tváriť, že hrá s nimi ich hru. Samozrejme, že som sa otočila, akože teda odchádzam, keď žiaci nie sú v triede... no a oni radšej vyliezli zo svojich úkrytov. Učiteľ musí niekedy prijať študentské nápady, pochopiť ich a zasmiať sa so žiakmi.

Hlásia sa k vám a ku škole absolventi vašej školy?

Mám radosť, že sa hlásia a tí, ktorí môžu, nám aj pomáhajú. S mnohými sa stretávam, navštevujú nás, a je to celkom príjemné. Mnohí v škole majú už aj svoje deti, takže sa udržiava kolobeh života.

(pokračovanie rozhovoru na strane 10)

Deti sú ako špongia na múdrosť...

(dokončenie rozhovoru zo strany 9)

Vaša škola je dosť multikultúrna, navštevujú ju žiaci viacerých národností. Je to cítiť na vyučovaní?

Mnohí si myslia, že je to náročnejšie, ale my si to ani neuvedomujeme. Mnohé z detí z iných etník navštevujú už našu materskú školu, takže v základnej škole sú už celkom prirodzené priateľstvá a väzby. Samotné deti sú navzájom už také „zžité“, že si nejaké rozdielnosti ani neuvedomujú. Nehovorím, že niekedy v pubertálnom veku nepríde ku konfliktu, ale je to skôr výnimka. V nižších ročníkoch k takýmto situáciám nedochádza. Je známe, že k nám chodí viacero detí vietnamských rodičov, ale okrem nich tu máme aj deti mulatov, deti senegalských rodičov, mali sme deti indických rodičov a podobne. Moja zástupkyňa nedávno do štatistiky o zložení žiakov uviedla, že máme deti dvanástich národností, takže u nás naozaj možno hovoriť o autentickom multikultúrnom prostredí. Nepociťujeme, že by to deťom prekážalo alebo že by to dávali najavo. Možno aj preto nás mnohí rodičia zámerne vyhľadávajú, aby tu dali študovať svoje deti, lebo vedia, aká je u nás atmosféra a pracovný rytmus. Zaujímaví sme sa stali najmä naším programom, najmä výučbou angličtiny s využitím metódy CLIL. Aj to je dôvod, prečo k nám dávajú deti rodičia z bilingválnych rodín.

Vo vašom vzdelávacom programe je však okrem angličtiny aj výučba iných jazykov, najmä nemčiny, španielčiny. Prečo? Ako sa vám darí získavať učiteľov?

V minulosti bolo niekedy naozaj veľkým problémom získať dobrého učiteľa cudzích jazykov. Tým, že v Bratislave majú mladí ľudia viacero pracovných príležitostí, už aj prijatí učitelia často zo školy odchádzali. Výhodou našej školy je, že v triedach máme nižšie počty žiakov, čo je pre mnohých lákadlom.

V minulosti sme sa venovali najmä rozšírenému vyučovaniu výtvarnej výchovy, ktoré rozvíjame aj v súčasnosti a máme až tri hodiny výtvarnej výchovy v jednotlivých ročníkoch. Až neskôr sme postupne posilňovali a rozširovali aj výučbu cudzích jazykov. Ja sama som vyrastala v bilingválnom prostredí na Gemeri a uvedomovala si, aká je pre deti výhoda, ak hovoria viacerými jazykmi. Preto sme začali s výučbou angličtiny už od materskej školy.

Spočiatku bol s jazykármi problém, s nemčinou musel chvíľu vypomáhať aj manžel. Postupne som však našla niekoľko zanietených učiteľov s dobrou znalosťou anglického jazyka, ktorí u nás aj ostali. Spomenúť chcem napríklad Annu Makovú-Struhárovú, s ktorou sme realizovali prvé medzinárodné projekty Comenius/Školské partnerstvá, v rámci ktorých sme navštívili školy v Anglicku, Španielsku a Taliansku. Tam sme nakúpili množstvo zaujímavých materiálov v anglickom jazyku, učebných pomôcok, doniesli učebnice, pracovné zošity a množstvo nápadov, čo sme následne dokázali v našej práci využiť. Postupne sme pre tieto jazykové projekty získali aj rodičov a v spolupráci so Štátnym pedagogickým ústavom sme do primárneho vzdelávania zaviedli vyučovaciu metódu CLIL. Po čase sme získali učiteľky pre primárne vzdelávanie v spojitosti s anglickým jazykom, neskôr učiteľky anglického jazyka a španielskeho jazyka a teraz už máme aj dve nemčinárky. Pri počte žiakov v triedach od 16 do 20 máme pomerne ideálne podmienky na výučbu cudzích jazykov.

Špecifickou témou pri výučbe cudzích jazykov u vás je pokus o vyučovanie vietnamského jazyka. Pokračujete v tejto aktivite dodnes?

V školskom roku 2011/2012 sme začali s výučbou vietnamského jazyka pre deti miestnej vietnamskej komunity. Podnet dal starosta našej mestskej časti, čo sa stretlo s pozitívnym ohlasom a aj reálnym záujmom o vyučovanie. Vietnamský jazyk sa začali dokonca učiť aj niektoré slovenské deti. Projekt stále pokračuje, aj keď niektoré deti už prestali chodiť, lebo zistili, že je to naozaj náročný jazyk. V rámci mimoškolskej činnosti sa naďalej venujeme vyučovaniu vietnamčiny v jednej triede pre žiakov a vyučovaniu slovenského jazyka v jednej skupine pre rodičov.

Vo svete, ale aj u nás sa často diskutuje o tom, aký je optimálny počet žiakov v triede či v škole. Aký je váš názor na túto otázku? Je dôležitá veľkosť školy, ovplyvňuje to klímu a atmosféru práce?

Ja si myslím, že áno. Mnohí rodičia nás začínajú vyhľadávať práve preto, že nechcú dávať svoje deti do veľkej školy, kde je veľká anonymita. Tým, že v mnohých školách sú deti ohrozované násilím, šikanovaním a inými negatívnymi javmi, mnohí hľadajú skôr rodinné prostredie, kde sú otvorenejšie vzťahy a rodinná atmosféra, ktorú vo veľkých školách možno dosiahnuť iba ťažko. Rodičia vyhľadávajú školské prostredie, kde sa všetci navzájom poznajú, a ak sa aj vyskytne problém, nezostane skrytý, rýchlejšie sa vyrieši a aj sa prijmú opatrenia, aby sa negatívny jav nezopakoval. Myslím si, že to má svoj zmysel. Ideálna veľkosť školy je podľa našich skúseností dvestopäťdesiat až tristo žiakov, pričom počty žiakov v triedach by sa mali pohybovať od dvadsať do dvadsaťpäť. Vyššie počty – nad tridsať či až k štyridsiatke – sú už neúnosné a idú proti kvalite práce školy a učiteľa. Za takých podmienok sa nedá dosiahnuť individuálny prístup k žiakovi. Na jazyky, informatiku či výtvarnú výchovu musíme aj tak triedy deliť, lebo inak sa nedá dosiahnuť vysoká úroveň osvojovania si vedomostí žiakmi. Nie som teda zástankyňou zvyšovania počtu žiakov v triedach, nie je to v ich prospech.

Dnes sa mi tiež zdá, že oproti minulosti sú žiaci fyzicky vyspelejší, ale aj silnejší. Niekedy sa na nich pozerám a hovorím si – ako v tejto triede mohlo byť voľakedy 38 detí? Ako sa tu pomestili? Dnes ich máme dvadsať a je ich plná trieda. Dnešní deviataci už pomaly dorastajú aj do dvoch metrov, dievčatá sú oveľa vyspelejšie ako v minulosti. Ďalší problém vo zvyšovaní počtu žiakov v triedach vidím v tom, že mnohé deti majú poruchy učenia, správania a pribúda aj detí s autizmom, u ktorých rodičia trvajú na začlenení do bežných tried.

Ak hovoríme, že žiaci sa menia, že sú iní, ako sa vám javia dnešné deti vo vzťahu k učeniu?

Myslím si, že ten vzťah je rovnaký, že záujem detí o vzdelanie u nás neklesol, je stále vysoký. Najmä na prvom stupni človek vidí, že deti sú ako špongie – chcú nasávať všetko nové, majú záujem o nové poznatky, zaujímajú sa skutočne o všetko. Oproti minulosti je to iné možno v tom, že mnohé prichádzajú do školy s tým, že už vedia čítať, že majú skúsenosti s informačnými technológiami, rôznymi technickými zariadeniami. Zdá sa, že sú vedomostne vyspelejšie. Rozdiely však vidno v rodinnej výchove, vidno, že rodičia sa svojim deťom nevenujú toľko, ako to bývalo v minulosti.

Povedala by som, že jestvuje skupina rodičov, ktorí sú až prehnane starostliví, ktorí dokonca zasahujú do práce učiteľa, alebo sa o to pokúšajú. Chcú mať maximálne vzdelané deti, snažia sa ich maximálne zabezpečiť hmotne, aby im nič nechýbalo, neraz nám dávajú rozumy, čo a ako by sme mali ešte učiť.

Na druhej strane je veľa rodín, kde cítiť, že sa deťom nevenujú. Rodina napríklad žije v Bratislave, ale s deťmi nikdy neboli v meste, neboli v múzeu, zoologickej záhrade, divadle či na koncerte. Nepoznajú, čo sú to spoločné rodinné stretnutia, rodinné výlety. Sú rodičia, ktorí by boli najradšej, aby sme ich zastúpili hádam aj v tých najzákladnejších rodičovských povinnostiach. To je, žiaľ, tvrdá realita. Stretávame sa aj s takýmito vecami. Niektoré deti nám donesú rodičia hneď ráno po otvorení družiny a berú ich až ako poslední spomedzi všetkých. Aj to o mnohom vypovedá.

Zdá sa, akoby začali prevažovať extrémy – jedni sa o svoje deti starajú až prehnane, na druhom póle sú rodičia, ktorí z rôznych dôvodov nemajú na deti ani to základné penzum času.

Nemám však popri tom všetkom pocit, že by sa deti nezaujímali o vzdelanie. Naopak, zaujímajú sa o všetko. Nové technológie im dávajú nové možnosti. Sú múdre, vzdelané, ibaže niekedy je to jednostranné. Voľakedy sa viac hovorilo o všestrannom harmonickom rozvoji osobnosti dieťaťa, to by sa malo vrátiť do centra našej pedagogickej pozornosti. Viac sa dbalo na umenie, telesný rozvoj a ďalšie veci.

> „Povedala by som, že jestvuje skupina rodičov, ktorí sú až prehnane starostliví, ktorí dokonca zasahujú do práce učiteľa, alebo sa o to pokúšajú. Chcú mať maximálne vzdelané deti, snažia sa ich maximálne zabezpečiť hmotne, aby im nič nechýbalo, neraz nám dávajú rozumy, čo a ako by sme mali ešte učiť.“

Odborníci v poslednom čase upozorňujú, že dnešné deti sa často vyhýbajú telesnej výchove, pohybovým aktivitám, že narastá počet obéznych detí. Cítite to aj u vás?

Áno, je to cítiť aj u nás. Je to všeobecný jav, s ktorým sa stretávame aj my. Sama som prekvapená z tohto momentu. Zrejme to súvisí s novým životným štýlom ich rodičov. Rodičia svoje deti často vozia až pred bránu školy, vytrhávajú ich z ich prirodzeného prostredia, deti nemávajú toľko kamarátov, ako tomu bolo v minulosti, nehrávajú sa vonku, nehrajú spolu futbal či iné hry. Jednoducho, ak necvičia či nešportujú rodičia, deti nemajú v tomto smere prirodzené vzory, ktoré sú veľmi dôležité.

Sú rodiny, kde sa chodia s deťmi bicyklovať, korčuľovať, lyžovať, a sú rodiny, ktoré to nepovažujú vôbec za dôležité. Dosť detí je obéznych a mamičky neraz zo strachu, aby sa ich dieťaťu na telesnej výchove niekto neposmieval, im radšej vybavia oslobodenie od telesnej výchovy, aby dieťa nemuselo cvičiť a ukazovať sa pred ostatnými. Iní priamo podporujú svoje deti v tom, aby nemuseli cvičiť.

Na niektorých stretnutiach učiteľov a riaditeľov škôl už zaznieva potreba zvýšiť týždenný počet hodín telesnej výchovy na tri.

Aké sú podmienky na mimoškolskú činnosť detí?

V minulosti sme pri mimoškolskej činnosti dosť intenzívne spolupracovali s centrom voľného času, ktoré bolo dobre vybavené. Dnes, keď sa situácia vo vybavení zmenila, sme preniesli väčšinu mimoškolských aktivít priamo na pôdu školy. Máme počítače, telocvičňu, preto nie je dôvod, aby sa deti museli presúvať za aktivitami mimo školy.

Časť aktivít financujeme cez vzdelávacie poukazy, ďalšiu cez zdroje, ktoré získavame z dvoch percent z daní od našich podporovateľov. Ďalšie aktivity zabezpečujeme cez spolupracujúce športové kluby. Rodičia tento prístup oceňujú. Máme školský časopis, zapojili sme sa do projektov Viva zbor!, Supertrieda a ďalších aktivít. Máme tiež výtvarné krúžky a do centra voľného času chodia iba deti, ktoré sa venujú keramike, lebo centrum je vybavené pecou na vypaľovanie výrobkov. Raz týždenne tam chodíme modelovať, deti majú výbornú učiteľku, baví ich to a spolupráca má zmysel.

V škole funguje dokonca aj vysunuté pracovisko ZUŠ-ky, takže sa snažíme využívať naše priestory maximálne efektívne a zmysluplne na rôzne aktivity detí.

S ktorými najväčšími problémami v škole zápasíte?

V prvom rade je to byrokracia. Neskutočné množstvo tabuliek, hlásení, štatistík, výkazov. Niekedy máme pocit, že aj duplicitne. Niečo posielame na kraj, niečo na ministerstvo... Ďalšia vec – tým, že sme právny subjekt, musíme zvládnuť celú správu školy s minimálnym počtom ľudí sami. Pribudli nám škôlky, ktorým robíme servis, čo prináša veľmi veľa práce. Chýbajúce peniaze ani nespomínam, to je všeobecne známa skutočnosť. Financovanie školstva podľa počtu detí nie je ideálny model.

Niekedy je to u nás tak, že aj chceme robiť dobré veci, ale nie sme na ne technicky ani materiálne vybavení. Okrem toho si myslím, že by bolo dobré, aby fakulty opäť zaviedli systém cvičných škôl, ale s kompletným zabezpečením.

Pomohla vám reforma v niektorých veciach? V čom vám skomplikovala život?

Zaťažila nás najmä tvorbou nových školských dokumentov, bolo to množstvo práce. Prospešná pre nás však bola v tom, že sme si urobili profiláciu svojej školy, v rámci ktorej sme posilnili jazyky, matematiku, výtvarnú výchovu, čo nám pomohlo pritiahnuť rodičov a deti. Reforma nám pomohla definovať našu novú filozofiu.

V niektorých krajinách býva dobrým zvykom, že úspešní absolventi, ktorí sú už v zamestnaní, sa snažia svojim školám pomáhať, lebo to považujú za formu poďakovania tým, ktorí im pomohli k úspechu. Spomínali ste, že aj vy máte takýchto žiakov.

Pomáhajú nám nielen žiaci, ale aj rodičia. Stalo sa, že jedna mamička prišla s kolegami zo svojej práce a natreli nám všetky kovové konštrukcie v škole. Iní rodičia nám pomohli vybudovať parkovisko pri škole, ďalší zasa s maľovaním či upratovaním priestorov. Mnohí pomáhajú pri získavaní učebných pomôcok.

Aká je dnes u vás situácia s učebnými pomôckami? Voľakedy jestvovala ústredná dodávka, v rámci nej boli školy vybavované pomôckami centrálne. Dnes sa táto kompetencia preniesla na samotné školy. Máte k dispozícii dostatok pomôcok?

Ja to vidím tak, že pribúda množstvo firiem, ktoré robia učebné pomôcky, ktoré sú často aj veľmi kvalitné a zaujímavé, ale školy na ich obstaranie nedokážu nájsť finančné zdroje. Pomôcky sa snažíme získať najmä cez rôzne projekty, ktorých robíme množstvo. Je to veľa administratívnej práce, kde sme neraz z desiatich projektov úspešní v jednom či dvoch, ale keď neprší, aspoň kvapká. Pravdou je, že pomôcky, ktoré sú predpísané učebnými plánmi, by mali byť distribuované azda centrálne, ako to voľakedy robil podnik Učebné pomôcky.

Niektorí odborníci hovoria, že v posledných rokoch cítiť znížený záujem učiteľov o štúdium pedagogickej tlače a literatúry. Máte aj vy takúto skúsenosť u vašich kolegov? A potrebujú učitelia ešte pedagogické časopisy?

Myslím si, že áno. Majú záujem o štúdium časopisov a literatúry aj preto, lebo vedia, že na základe terajšieho systému kreditov si aspoň trochu finančne polepšia a ku kreditom sa dopracujú aj pomocou nových materiálov a informácií v pedagogickej tlači a pedagogickej literatúre vôbec.

Učitelia sa stále chcú vzdelávať a aj sa vzdelávajú. U nás napríklad stále fungujú predmetové komisie nielen v rámci škôl, ale aj v rámci mestskej časti. Ja robím napríklad metodičku výtvarnej výchovy, takže sa stretávam a oboznamujem s modernými výtvarnými technikami. Sama som chodila na veľmi kvalitné vzdelávanie *Modernizácia výchovno-vzdelávacieho procesu na základných školách*. Keď niekto z kolegov ide na nejaké vzdelávanie, následne získané skúsenosti odovzdáva napríklad na pracovnej porade svojim kolegom.

A aj napriek nedostatku finančných prostriedkov stále odoberáme šesť titulov pedagogických časopisov, s ktorými aj aktívne pracujeme. Okrem Učiteľských novín sú to časopisy Rodina a škola, Múzy v škole, Predškolská výchova, Vychovávateľ, Naša škola, Škola, manažment, legislatíva.

Vaša škola má bohaté dejiny, nedávno ste oslavovali stodvadsiate výročie jej založenia. Dáva táto „historicita“ škole pečať, cítite túto dejinnosť?

Snažíme sa deťom vštepovať ich školskú identitu, príslušnosť k našej škole. Myslím si, že vo výchove detí by sme nemali zabúdať ani na tento rozmer výchovy. Som presvedčená, že žiakom treba pripomínať, že niekde patríme, aby boli hrdí na svoju školu, na svoju krajinu, na svoj región. O takúto identitu sa snažíme aj v našej práci. Máme školský časopis, ktorý sa volá Gaštanko, ale aj maskota Gaštanka, a tak sa snažíme žiakom vštepovať, že štvrť, kde sa nachádza naša škola, sa nazýva Gaštanový hájik a oni sú súčasťou jej histórie.

A čo by ste povedali na uniformy v školách?

Mne by sa to veľmi páčilo, ale problém vidím v tom, ako riešiť situáciu sociálne slabších žiakov. Uniforma prináša rovnosť medzi deťmi.

Ako vnímate vývoj školstva u nás v posledných rokoch, čo by potrebovali učitelia? Aká je podľa vás pozícia školy a učiteľa v spoločnosti?

Myslím si, že spoločnosť by nám mala dať trocha viac dôstojnosti. Asi by bolo dobré, keby sa späť vrátila úcta a dôležitosť učiteľa, vzdelávania detí, aby nám rodičia viac dôverovali. Aby verili, že keď nám zveria svoje deti, zverujú ich odborníkom, že sú to odborníci, vzdelaní ľudia, ktorí vedia svoju prácu robiť, majú vzťah k deťom a majú na zreteli ich potreby a životný úspech. Myslím si, že pomoc v tomto musí prísť aj zhora. Nie je pravdou, ako sa niekedy môže zdať, že bojujeme len za svoje platy, za finančné ohodnotenie. Učiteľom stačí neraz aj morálne ocenenie.

Aký by mal byť podľa vás dobrý učiteľ a dobrá škola?

Dobrý učiteľ na základnej škole by mal predovšetkým milovať deti. Mal by k nim mať dobrý vzťah. To je prvoradé. Deti, aj keď je učiteľ prísny, musia cítiť, že ich má rád. Samozrejme, dôležité sú aj vedomosti, formy a metódy práce , schopnosť vedieť si získať deti pre svoju prácu. Vedieť im venovať aj čas navyše, vedieť si ich vypočuť. Ja si myslím, že mnohokrát – tým, že je tu prevaha žien – sme deťom aj mamami a často o nich vieme oveľa viac ako ich rodičia.

Dobrá škola je zas o dobrých, kvalitných pedagógoch a dobrom materiálnom zabezpečení školy. Nestačí totiž, aby bol len kvalitný pedagóg, ale aby mal aj učebné pomôcky, kvalitne vybavené priestory a učebne. Dôležitá je aj spolupráca s rodičmi a s inými inštitúciami.

Aké je vaše najväčšie želanie pre seba, pre školu, pre kolegov do budúcnosti?

Aby sa vrátila dôstojnosť a úcta k učiteľskej profesii. To je pre nás veľmi dôležité.

Za rozhovor ďakuje Ľubomír PAJTINKA
Foto autor

Sekvencie z denníka, alebo Ako prezentovať Slovensko

MLÁDEŽ V AKCII

V prvej polovici októbra som mala možnosť zúčastniť sa týždňového medzinárodného stretnutia v rámci programu Mládež v akcii, akcia 4 Podporné systémy mládeže, podakcia 4.3 Vzdelávacie aktivity a vytváranie sietí osôb aktívnych v práci s mládežou a v mládežníckych organizáciách. V skutočnosti je to sieť školení, workshopov a výmeny skúseností a pripomína to tréningový kurz. Pre našu školu – Gymnázium na Poštovej ul. v Košiciach – to bola jedinečná možnosť reprezentovať Slovensko a mne bolo cťou spolupracovať s poprednými predstaviteľmi politického, spoločenského a kultúrneho života z jednotlivých krajín Európskej únie.

Slovenský tím počas tureckého kultúrneho večera: Mária Vargová, Andrea Furinová, Petra Kolniková a turecký „zosobášený" pár.

Takáto unikátna možnosť sa rodila postupne. Pridám trošku retrospektívy. V júli 2012 sme mali možnosť zúčastniť sa medzinárodnej študentskej výmeny v Turecku, v malom mestečku Kırşehir. Bola som vedúcou skupiny študentov z nášho gymnázia a členmi môjho tímu boli Matej Šelepský, Dominika Pelegrinová, Petra Kolniková, Mária Vargová a Nicolette Zavillová.

Od možnosti komunikácie k emóciám

Ako vyučujúca anglického jazyka sa snažím svojim študentom ukázať formy neformálneho vzdelávania, kde majú možnosť prezentovať svoje vlastné názory a postoje. Naučia sa vystupovať na verejnosti, prekonať trému, ale najmä ich to učí tolerancii. Veľakrát sa snažíme zbúrať steny predsudkov a stereotypného vnímania sveta. Nie je to len o komunikácii v anglickom jazyku, ale najmä o možnosti stretávať mladých ľudí z Európy, nájsť si priateľov a v dnešnom pretechnizovanom svete zažiť skutočné emócie.

Tu sme mali možnosť spoznať jedinečnú osobu, ktorou je pani Athena Veneti, prezidentka gréckej organizácie INARE (Inštitút pre udržateľný rozvoj a manažment prírodných zdrojov). V mnohých ľuďoch Grécko vyvoláva asociáciu, že je to krajina lenivých ľudí, ktorí len kávičkujú a riešia svoju siestu. Podľa mňa sú to len predsudky a stereotypné vnímanie, ktoré je často podporované médiami. Opak je však pravdou. Pani Veneti nám všetkým dokázala, že aj v Grécku máte nadpriemerne pracovitých a húževnatých ľudí, ktorí sa snažia čo najviac hájiť záujmy svojej krajiny.

Hodnota učiteľskej práce

A čo súčasnosť? Terajšie pozvanie od pani Atheny znamenalo pre mňa a moje bývalé študentky Petru Kolnikovú a Máriu Vargovú možnosť zúčastniť sa projektu s názvom *Euroúspech?* s podtémami *Projektový manažment* a *Eurovoľby 2014*. Medzi pozvanými – spolu nás bolo 43 – boli okrem nás účastníci z Portugalska, zo Španielska, z Talianska, Maďarska, Poľska, Rumunska, Bulharska, Litvy a Turecka, pričom hlavnou organizátorkou a koordinátorkou bola práve pani Athena Veneti. Počas jednotlivých workshopov sme sa zaoberali témami Európskej únie, jej štruktúry a funkcií, rozoberali sme dimenziu euroobčianstva, hodnotili vzťah mladých ľudí k Európe. Pre budúcu spoluprácu sme mali možnosť získať osobné kontakty, ktoré vyhodnocujem ako najväčší bonus stretnutia.

My sme prezentovali náš úspešný projekt *Ako sa vyhýbať nebezpečenstvám a rizikám v životnom štýle mladých ľudí v mestách a na vidieku*, ktorý sme realizovali ešte roku 2011 v programe Mládež v akcii. Keďže moje bývalé študentky sa priamo podieľali na príprave a organizovaní tohto projektu, boli nanajvýš kompetentné prezentovať ho očami mladej generácie. A Slovensko malo úspech, lebo aj keď sme v celom projekte boli iba „malé ryby", všetko sa začína práve pri vzdelávaní mladých ľudí. A tak aj obyčajná učiteľská práca má svoju neuveriteľnú hodnotu.

Časť nášho tímu so zahraničnými účastníkmi.

O víziách budúcej Európy

Profesionalita a dobrá organizácia sa týkala aj ďalších organizátorov a hostí, ktorých sme mali možnosť osloviť a debatovať s nimi. Grékyňa Christina Karaikidou a Švédka Monika Ekström pracujú v oddelení komunikácie a styku s verejnosťou kancelárie Európskeho parlamentu v Grécku. Oddelenie vedie Antonios Kaillis.

Azda najváženejším z hostí bol Theodoros Skylakakis, predseda gréckej politickej strany Drassi a poslanec Európskeho parlamentu v Bruseli. Na stretnutí prezentoval víziu budúcej Európy, v ktorej by hlavným cieľom mala byť silná ekonomika a konkurenčná schopnosť krajín starého kontinentu.

Zaujímavá bola aj oblasť prezentácie projektového manažmentu. Na túto tému prednášal Oral Kaya, prezident tureckej environmentálnej asociácie Troy. V rámci jeho príspevku sme získali aj know-how, ako vypracovať projekt, ktorý má šancu na úspech.

Osobne som sa nikdy nezamýšľala nad možnosťou kontaktovať kohokoľvek v Európskom parlamente. Na tomto podujatí sme však mali príležitosť naučiť sa reálne kontaktovať prezidenta Európskeho parlamentu Martina Schulza, posielali sme e-maily viacerým poslancom, a vyskúšali si tak tento mechanizmus v praxi. Dostali sme aj odpovede, dozvediac sa, že na e-maily odpovedajú osobní asistenti, ktorých je 150 a pracujú nepretržite 24 hodín denne na zmeny.

Vzdelanie prispôsobiť potrebám trhu

Po troch dňoch sme sa z Atén presunuli do kúpeľného mestečka Loutraki. Tu sa naše workshopy orientovali viac na potrebu zmeniť systém vzdelávania, prepojiť ho s potrebami trhu. Lebo môžete mať na tisíce vyštudovaných lekárov, právnikov, ekonómov – keď je trh nasýtený, nikto ich nepotrebuje. Priebežne sme spracovávali video, ktoré bude odoslané do Európskeho parlamentu. Bolo reakciou na video, ktoré bolo natočené pre eurovoľby 2014 a ktoré je skôr komerčné, a nie stimulujúce či motivujúce ísť voliť.

Na Peloponézskom polostrove sme mali možnosť vidieť, ako sa obyčajný občan snaží bojovať s krízou. V oblasti Atén bolo množstvo zatvorených fabrík, lodeníc. Kríza je naozaj všade. Ale bežní ľudia sa vrátili k snahe byť sebestační. Chovajú domáce zvieratá, majú obrovské plantáže pomarančov a olív, vrátili sa k tradičnému poľnohospodárstvu. Zároveň je oblasť Peloponézu jednou z najekologickejších. Tristo slnečných dní a morský vietor zabezpečuje možnosť využitia alternatívnych zdrojov energií. Solárne panely a veterné mlyny sú na každom kroku. A tak nečudo, že v Grécku možno nájsť desať najčistejších pláží sveta.

Slovensko zaujalo kultúrou i chuťami

Každý večer sme mali prezentáciu jednotlivých krajín, tzv. kultúrny večer. Slovenský tím privítal všetkých hostí tradične chlebom a soľou, prezentovali sme krajinu prostredníctvom videí, ale aj tajničkou, do ktorej sme ukryli názov nášho mesta Košíc, Európskeho hlavného mesta kultúry, pripravili sme pohostenie – ochutnávku našich tradičných korbáčikov, pareníc, sladkostí... Náš tím zaujal natoľko, že sme boli oslovení na ďalšiu spoluprácu v budúcnosti. Ďalší podobný projekt sa pripravuje v Solúne v apríli 2014.

Program bol naozaj pestrý a veľmi zaujímavý. Pracovné aktivity sa začínali ráno o deviatej a trvali aj do jednej či druhej hodiny v noci. Ak si niekto povie – veď to bola dovolenka v Grécku, je na omyle. Naozaj sa pracovalo a výsledky našich aktivít budú prezentované v Európskom parlamente. Všetci sme sa zároveň aj vzácne zhodli, že najdôležitejšia je investícia do vzdelania a do mladých ľudí.

Mgr. Andrea FURINOVÁ
Foto autorka

Slovenčina vo svete – súčasný stav a perspektívy

O ČOM REFEROVALI PEDAGÓGOVIA V BRATISLAVE

Problematika stavu slovenského jazyka, kontextu jeho historického vývoja a používania po súčasnosť, najmä však otázky jeho rozvoja, rôznych foriem výučby a ich perspektív v zahraničí, aj s prihliadnutím na využitie moderných informačných technológií, boli nosnými témami medzinárodnej konferencie, ktorá sa v dňoch 23. – 25. októbra uskutočnila v bratislavskom hoteli Bôrik. Jej hlavným organizátorom bolo Ministerstvo školstva, vedy, výskum a športu Slovenskej republiky.

Trojdňové podujatie s názvom *Slovenčina vo svete – súčasný stav a perspektívy*, na ktorom sa zúčastnila rovná stovka odborníkov, sa konalo pod záštitou ministra školstva, vedy, výskumu a športu Dušana Čaplovača. V bohatom programe prednášok, prezentácií a diskusií sa predstavili zástupcovia krajanských komunít v zahraničí, katedier slovakistiky na Slovensku i za hranicami, ďalší odborníci vrátane jazykovedcov, ako aj učitelia slovenčiny v krajinách so slovenskými národnostnými menšinami a lektori na zahraničných pracoviskách, kde sa slovenčina vyučuje ako cudzí jazyk. O obsahovom zábere a dôležitosti podujatia svedčí aj skutočnosť, že bratislavskej konferencie, ktorá nastolila kľúčové problémy, stav a východiská v oblasti výučby slovenského jazyka u detí a mládeže, bilingválnych foriem vzdelávania, predškolskej výchovy v slovenskom jazyku či vyučovania slovenského jazyka dospelých v zahraničí, sa zúčastnilo okrem 52 účastníkov zo Slovenska až 42 odborníkov a pedagógov z 15 krajín Európy a z USA.

Konferenciu uviedol v jej prvý pracovný deň vstupným príhovorom Štefan Chudoba, štátny tajomník Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Okrem aspektov zvýrazňujúcich význam udržovania a rozvíjania slovenskosti práve prostredníctvom jazyka ako jedného z určujúcich faktorov národnej identity Slovákov žijúcich v zahraničí – či už v prostredí národnostných menšín v krajinách strednej a juhovýchodnej Európy, alebo v komunitách naprieč všetkými kontinentmi – **upriamil pozornosť na dôležitosť tohto fóra, na ktorom odborníci z oblasti jazykovedy nastoľujú poznatky a výsledky o výskume slovenského jazyka pre potreby vzdelávania krajanov v zahraničí.** Rovnako, podľa slov Š. Chudobu, *„je nevyhnutné venovať sa tak analýze vzdelávacích potrieb Slovákov žijúcich v zahraničí, ako aj výučbe slovenského jazyka v krajanskom prostredí. Ide teda o témy, ktorých prínos je pre kvalitu výučby slovenčiny v zahraničí mimoriadne dôležitý.“* Aj preto konferencia, zohľadňujúca tieto a ďalšie významné aspekty šírenia slovenského jazyka vo svete, má podľa slov Š. Chudobu zmysluplný význam tak z hľadiska praktického i teoretického prínosu, ako aj z pohľadu motivácie a nových vízií vo výučbe slovenčiny v prostredí, v ktorom sa rozvíjajú najmladšie generácie slovenskej národnostnej menšiny alebo sa snažia skrze svojich potomkov zachovať si svoju jazykovú identitu, ako aj kultúrne a duchovné hodnoty v kontexte slovenskosti krajanské komunity.

Inšpiratívne prezentácie zaujali rozsahom tém

Počas konferencie odznelo viacero inšpiratívnych príspevkov odborníkov-slovakistov, ako aj zástupcov krajanských komunít zo zahraničia. Juraj Dolník vystúpil s referátom na tému *Slovenčina v duchovnom svete Slovákov*, Katarína Balleková oboznámila účastníkov konferencie s *Výskumom nárečovej variety slovenčiny*, Miroslav Dudok hovoril na tému *Podôb slovenčiny vo svete*, Vladimír Skalský vystúpil s príspevkom *Slovenčina ako kľúč k identite Slovákov v ČR*, Jana Pekarovičová prispela témou *Slovenčina ako cudzí jazyk v teórii a praxi*, Ján Sabol sa zaoberal *Typologickou charakteristikou slovenčiny z pohľadu cudzinca*. **Auditórium zaujali aj ďalšie referáty, prezentácie a príspevky:** Ľudmila Liptáková – *Slovenčina ako cudzí jazyk pre zahraničných vysokoškolských študentov v rámci programu Erasmus*, Soňa Kariková – *Analýza potrieb vzdelávania v slovenskom jazyku v prostredí slovenských komunít v zahraničí*, Alena Doušková – *Vzdelávacie potreby detí a učiteľov na slovenských školách v zahraničí*, Eva Ďurošová – *Rozvíjanie predčitateľskej a čitateľskej gramotnosti detí Slovákov žijúcich v zahraničí*, Martin Votruba – *Výučba slovenského jazyka v krajanskom prostredí (na príklade USA a Kanady)*.

Celý rad podnetných a inšpiratívnych záverov a odporúčaní vzniesli účastníci konferencie najmä po prezentáciách a následnej diskusii v jednotlivých sekciách. Organizátori snahu vyšpecifikovať problematiku stavu a perspektív slovenčiny vo svete upriamili do dvoch sekcií. **V sekcii I. – *Vyučovanie slovenského jazyka pre deti a mládež v zahraničí* (moderátorky Slavomíra Očenášová a Lujza Urbancová) – odzneli tieto témy: Miroslav Krystoň** – *Vzdelávacie potreby krajanských učiteľov*, **Ruženka Šimoniová-Černáková** – *Dvojjazyčnosť a vzdelávanie v menšinovej situácii*, **Ján Pochanič** – *Slovenský jazyk z pohľadu vyslaného učiteľa*, **Edita Pečeňová** – *Význam slovenských regionálnych reálií vo výučbe slovenského jazyka*, **Jozef Hajniš** – *Slovenské učiteľstvo na Ukrajine – história, súčasný stav, perspektívy*, **Mária Ivanovna Fedynets** – *Súčasnosť a perspektíva školy*, **Božena Levárska** – *Slovenský jazyk v predškolských ustanovizniach v Srbsku*, **Mária Andrášiková** – *Slovenské menšinové školstvo vo Vojvodine a podiel Aktívu učiteľov slovenčiny na ňom*, **Marta Pavčok** – *Súčasný stav a perspektívy slovenčiny na Gymnáziu v Báčskom Petrovci*, **Andrija Kuric** – *Dejiny a súčasný stav slovenského menšinového školstva v Chorvátsku*, **Júlia Szabóné Marlok** – *Maďarský školský systém so zameraním na národnostnú výučbu z pohľadu budapeštianskej slovenskej školy*, **Pavel Huszarik** – *Dopad premien v období rokov 1944 – 1945 na vývoj slovenského, ako i rumunského školstva v Nadlaku*, **Mária Pacherová** – *Špecifiká výučby slovenčiny ako materinského jazyka v kontexte ekonomickej migračnej vlny v Írsku*, **Helena Nosková** – *Slovenčina a jej podoby vo vybraných regiónoch Čiech a Moravy (I. časť)* a **Helena Nosková a Ľudmila Jirásková** – *Slovenčina a jej podoby vo vybraných regiónoch Čiech a Moravy (II. časť)*.

Štefan Chudoba, štátny tajomník rezortu školstva, počas otváracieho príhovoru.

Sekcia II. si zvolila za oblasť svojho analytického záujmu *Lektoráty slovenského jazyka a kultúry na univerzitách v zahraničí* (moderátori Juraj Glovňa a Jana Pekarovičová).

Slovenčina motivuje k vzdelaniu i poznávaniu

V prvej sekcii, ktorá sa zaoberala vyučovaním slovenského jazyka u detí a mládeže v zahraničí, si prítomní účastníci konferencie vypočuli celkovo 15 príspevkov týkajúcich sa situácie v oblasti vyučovania slovenčiny v zahraničí na školách s rôznou mierou a formou jej výučby v Srbsku, na Ukrajine, v Maďarsku, Chorvátsku, Poľsku, Rumunsku a Írsku. V rámci diskusie odzneli informácie o situácii v USA, vo Švajčiarsku a v Argentíne. Príspevky zahrnuli informácie o predškolskom vzdelávaní, vzdelávaní v základných a stredných školách z pohľadu učiteliek a učiteľov z daného územia, ako aj z pohľadu vyslaného učiteľa. Zároveň si prítomní vypočuli analýzu a interpretáciu výskumu o potrebách krajanských učiteľov.

Výsledky niektorých výskumov realizovaných v určitej krajine možno zovšeobecniť aj na ďalšie vzdelávacie inštitúcie podobného charakteru v iných krajinách. Napríklad výskum v Srbsku ukázal, že vzdelávanie v slovenskom jazyku na základnej škole nemá negatívny vplyv na prospech žiakov na strednej škole, v ktorej je vzdelávacím jazykom jazyk domovskej krajiny. Toto zistenie by mohlo motivovať rodičov pri výbere základnej školy s vyučovacím jazykom slovenským. Napriek tomu, že neboli zistené rozdiely v kvantitatívne zaznamenateľných výsledkoch študentskej práce, výskum ukázal, že nedostatočné ovládanie terminológie z istých oblastí v jazyku majority môže negatívne vplývať na vnímanie vlastnej pozície žiaka v triede a na jeho sebavedomie a sebaponímanie. Táto situácia sa dá prekonať tak, že v základnej škole sa počas výučby odborných predmetov v slovenskom jazyku uvedie terminológia v majoritnom jazyku (metódy môžu byť rôzne, napr. vypracovanie dvojjazyčných terminologických slovníkov pre potreby konkrétnej triedy, školy či regiónu).

Na príklade jednej základnej školy z Maďarska a jej aktivít v oblasti rozvíjania kultúrnej kompetencie sme získali informácie o metódach spoluvytvárania identity mladého krajanského Slováka. Základ tvorí práca s folklórom, históriou a historickými osobnosťami. Cez spoznanie, akceptovanie a interpretovanie minulosti sa ovplyvňuje povedomie o identite a dokonca minulosť do istej miery vytvára súčasnosť. Na skutočnosť, že so systematickou a cieľavedomou prácou v slovenskom jazyku je vhodné začať čo najskôr, už v predškolskom veku, poukázali zasa skúsenosti z materskej školy v Srbsku.

Učiteľ – kľúčový činiteľ k identite

Významnú úlohu pri budovaní národnostnej, jazykovej a kultúrnej identity má učiteľ. Na krajanských školách je realizované široké spektrum aktivít zameraných na rozvoj učiteľských kompetencií aj na rozvoj jazykových a komunikačných kompetencií žiakov. Organizujú sa semináre pre rôzne cieľové skupiny, pri práci pomáhajú asociácie rôzneho rozsahu a s rôznym dosahom, pričom výraznou súčasťou práce sú projekty či súťaže v slovenskom jazyku, ktoré majú stimulačný efekt. Kľúčové je dosiahnuť, aby žiaci vnímali ovládanie slovenského jazyka ako výhodu, nie ako záťaž. Zároveň situácia mnohých učiteliek a učiteľov ukázala, že závažnou úlohou je upevňovanie jazykového povedomia žiakov, čo je úzko spojené s identitou.

Výskum v oblasti potrieb krajanských učiteľov potvrdil záujem, resp. potrebu organizovať vzdelávacie metodické kurzy pre krajanských učiteľov. Respondenti pritom preferovali výučbu vo vzdelávacom centre, územie Slovenska sa v tejto súvislosti neukázalo ako výrazná preferencia.

Jedným z kľúčových a stále sa opakujúcich problémov, čo odznelo v referátoch i diskusii z úst viacerých krajanských učiteľov, sú učebnice. Súčasná situácia je vo viacerých krajinách charakteristická tým, že učebnice prekladajú učitelia na vlastné náklady, avšak ich „životnosť“ je vzhľadom na pomerne časté zmeny vzdelávacieho obsahu krátka.

Odporúčania podporené skúsenosťami a vôľou

Prirodzene, že na tomto priestore nemôžeme podať kompletnú analýzu všetkých pedagogických impulzov a odborných vnuknutí, ako ich prezentovali viacerí prednášatelia-erudovaní učitelia slovenského jazyka najmä z krajín, v ktorých sa rozvíja slovenské národnostné školstvo na rôznej kvalitatívnej i obsahovej úrovni, či už ide o Srbsko, Chorvátsko, Rumunsko, Maďarsko, Ukrajinu, alebo Poľsko. Avšak mnohé z toho, čo obsiahli základné odporúčania konferencie, sme počuli práve z úst pedagógov zo spomínaných štátov. Jedno je isté – viacerí z nich oplývajú mnohoročnými skúsenosťami a ničím nenahraditeľnou pedagogickou praxou práve v takých krajinách, v ktorých Slováci museli v priaznivých i menej žičlivých obdobiach odolávať rôznym stupňom asimilácie. A tak i preto, na základe ich skúmania, analýz, najmä však dennodennej práce, mohla táto časť konferencie, na ktorej rezonovala téma výučby slovenčiny u detí a mládeže v zahraničí, nadniesť sumárom i slovami Slavomíry Očenášovej vecné a cenné odporúčania, vyplývajúce z rokovania.

Okrem iných atribútov popisujú aj stav. Situácia v jednotlivých základných školách, kde sa v rôznej miere vyučuje slovenčina, sa má vnímať diferencovane. Existujú minimálne dve základné skupiny: školy, kde je výučba inštitucionalizovaná, a školy s neinštitucionalizovanou výučbou. V nadväznosti na to je potrebné monitorovanie dodržiavania bilaterálnych zmlúv, medzinárodných zmlúv či dohovorov. Realizovaním tohto odporúčania by sa vyriešili mnohé problémy najmä v oblasti financovania, čo bude mať efekt aj na zlepšenie situácie v oblasti učebníc, slovníkov, zapájanie učiteľov zo Slovenska do projektov či súťaží v krajanských školách.

Dôležité pre budúcnosť je pripraviť učebné pomôcky vhodné na výučbu slovenčiny mimo školského zariadenia alebo vzdelávacích skupín, to znamená v rodine, pričom už pre deti v predškolskom veku. Zároveň vyvstáva čoraz naliehavejšia potreba podporovať kontinuálne vzdelávanie učiteľov slovenčiny pripravujúce na výučbu v menšinových školách v zahraničí. Nezanedbateľná je aj ambícia realizovaním spolupráce Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR a Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici finalizovať založenie metodicko-pedagogických centier (vzdelávacích centier) vo vybraných krajinách (zatiaľ v Poľsku, Maďarsku a Rumunsku) s nadnárodnou pôsobnosťou.

To všetko je však iba časť z mét, ktoré by si rado pred seba postavilo národnostné školstvo v krajinách južnej a juhovýchodnej či strednej Európy. Ak sa podarí naplniť tieto a podobné zámery, potom akiste aj vďaka ďalšej podpore nových a rozpracovaných vedeckovýskumných aktivít zameraných na výskum v krajanských školách.

Pripravil Ľudo POMICHAL
Foto autor

Skvelý Európsky deň jazykov v ZŠ Mojmírovce

ZÁBAVOU K VEDOMOSTIAM

Základná škola v Mojmírovciach sa pripojila k výzve Rady Európy z roku 2001 na podporu jazykovej rozmanitosti a jazykového vzdelávania. Preto si žiaci a pedagógovia pripomenuli v rámci Európskeho dňa jazykov nevyhnutnosť, ale aj rôznorodosť cudzojazyčného štúdia v školskom i mimoškolskom prostredí medzi všetkými vekovými kategóriami. Práve v tento septembrový deň mali príležitosť – viac ako inokedy – priblížiť sa k európskym jazykom i cudzojazyčnému vzdelávaniu inou, zábavnejšou formou.

Pri tejto príležitosti sme aj z dôvodu zatraktívnenia vyučovania cudzích jazykov pripravili niektoré aktivity podporujúce myšlienku celoživotného jazykového vzdelávania. Tento impulz sa stretol s veľkým záujmom žiakov všetkých ročníkov, naplnili sme ho týmito aktivitami:

- centrálnou informatívnou nástenkou vo vestibule školy s motívom *26. september – Európsky deň jazykov*,
- reláciou v školskom rozhlase na témy *Prečo si pripomíname Európsky deň jazykov* a *Zoznamujeme sa s jazykmi v Európe*,
- didakticko-tematickými hrami počas vyučovania na prvom i druhom stupni základnej školy.

Školský rozhlas vysielal v 10 jazykoch!

Od začiatku školského roka vítala vo vestibule žiakov našej školy zaujímavá nástenka so základnými informáciami o Európskom dni jazykov, kde sa mohli dozvedieť všetko o vzniku tejto myšlienky, jej filozofii, úlohách vytýčených Radou Európy, potrebách celoživotného vzdelávania sa v cudzích jazykoch, slogane, plagáte i internetovej stránke tejto iniciatívy. Samotný Deň európskych jazykov sa začal rozhlasovou reláciou, kde sme žiakom pripomenuli tieto fakty a zároveň sme ich oboznámili s organizáciou vyučovania v tento deň, ktorá bola prispôsobená tematickým aktivitám zameraným na cudzie jazyky.

Každá vyučovacia hodina sa začínala vstupom cez školský rozhlas, v ktorom mali žiaci možnosť vypočuť si krásnu báseň o matke, čo je u detí asi najpoužívanejšie a najobľúbenejšie slovo v každom jazyku, ako aj veselú pieseň. Vstupy odzneli v desiatich európskych jazykoch, pričom sme začali slovenčinou a češtinou, jazykmi nám najbližšími. Odzneli i príspevky v angličtine a nemčine, jazykoch, ktoré sa v našej škole deti učia. Na oživenie a priblíženie ďalších európskych jazykov sa z rozhlasu ozvala ešte španielčina, maďarčina, fínčina, ruština, taliančina a francúzština. Po týchto vstupoch delegovali jednotlivé triedy svojich kapitánov, ktorí si prevzali materiály s informáciami a pokynmi k úlohe, ktorú mali v danú vyučovaciu hodinu splniť.

Jazykovému dňu dominovala tvorivosť

Žiaci prvého stupňa dostali za úlohu vyhľadať a nakresliť vlajky európskych štátov, ktoré budú použité na výzdobu jazykovej učebne. Úlohy sa zhostili s obrovským nasadením a radosťou. Ostatné aktivity na prvom stupni pokračovali v rámci hodín angličtiny a deti sa naučili krásne básne i piesne.

Žiaci druhého stupňa hádali hádanky v slovenskom, anglickom a nemeckom jazyku, náročnosťou prispôsobené ich veku. Niektoré odpovede boli veľmi prekvapivé a nápadité, väčšinou správne. Nasledovala aktivita nazvaná Slepá mapa, v ktorej sme prevetrali vedomosti žiakov nielen z geografie, ale aj histórie, reálií anglicky hovoriacich krajín a, samozrejme, anglického jazyka. Táto aktivita sa deťom veľmi páčila. Po nej si oddýchli pri tvorbe plagátu k Európskemu dňu jazykov, kde výtvarne stvárňovali podľa nich najkrajšie slovo. Diela boli veľmi vydarené a skrášlili našu nástenku.

Najnáročnejšia úloha dňa ich však stále len čakala: vymyslieť slogan, pokrik, báseň alebo pieseň o našej škole, pre našu školu. Mladšie deti tvorili v slovenskom jazyku, staršie v anglickom a nemeckom jazyku. Táto aktivita nás presvedčila, že detskej kreativite sa medze nekladú, pretože slogany a básne boli nielen vtipné, ale aj umelecky veľmi hodnotné.

Posledná aktivita bola oddychovejšia, pretože deti skladali pomiešané slovíčka z rôznych jazykov. Takto mali možnosť vidieť slová zdravie, šťastie, láska, rodina, dobrý deň nielen po anglicky, ale napríklad aj po maďarsky, rusky, fínsky či španielsky.

Po náročnom, ale veľmi vydarenom dni nás čakalo vyhodnotenie a sladká odmena pre víťazov. Víťazmi sme boli všetci, pretože celý deň sa niesol v znamení tímovej spolupráce, rodinnej atmosféry a zábavy. Európsky deň jazykov nás utvrdil v tom, že žiaci majú záujem o aktivity tohto typu a my učitelia cudzích jazykov ich v tom budeme naďalej počas celého školského roka podporovať.

Mgr. Zuzana SZOMBATHOVÁ
Foto autorka

Bratislavský súbor Minigma zožal úspech v Belehrade

FESTIVAL RADOSŤ EURÓPY 2013

Deti a mládež vo veku 7 až 14 rokov zo 17 európskych krajín sa stretli na 44. ročníku medzinárodného stretnutia detí Európy – festivale Joy of Europe (Radosť Európy) 2013. Tohtoročný festival s témou *Rock and roll* sa uskutočnil podľa dlhoročnej tradície v prvých dňoch októbra v hlavnom meste Srbska Belehrade.

Slovensko na základe poverenia Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR a na základe výberu organizátorov reprezentovalo na festivale 12 mladých tanečníčok a tanečníkov zo súboru moderného tanca Minigma, ktorý pôsobí pri Základnej umeleckej škole Jozefa Kresánka v Bratislave. Súbor pracuje od roku 2012 pod vedením svojej zakladateľky učiteľky Petry Korponaiovej a v Belehrade sa prezentoval dvoma tanečno-scénickými choreografiami: *Moje nové topánky* a *Deti školopovinné*.

Zážitky umocnené priateľskou atmosférou

Organizácia festivalu bola vynikajúca. Zaujímavosťou a typickým prvkom tohto medzinárodného stretnutia je ubytovanie účinkujúcich v rodinách žiakov belehradských základných škôl. Každá škola sa ujíma účastníkov festivalu z jednej krajiny a „domáci" sa spoločne s hosťami zúčastňujú všetkých pripravených aktivít, ako je karnevalový sprievod mestom, športový deň a festivalové vystúpenia. Veľmi nás povzbudilo a potešilo najmä zanietené fandenie našich nových srbských priateľov v publiku na obidvoch prezentáciách pripravených vystúpení.

Koncert nazvaný *Stretnutie priateľov*, na ktorom sme v belehradskom Detskom kultúrnom centre mali možnosť vystupovať s našou prvou choreografiou, i samotný galakoncert usporiadaný v krásnom dome kultúry Sava centrum na brehu rieky Sávy, boli skutočne veľkolepé. Všetci účinkujúci boli počas celého galakoncertu na pódiu a vzájomne tvorili živú a pestrú kulisu pre svoje vystúpenia. Mali tak možnosť aktívne sa podieľať na všetkých výkonoch priamo z javiska, a dopĺňať tak krásnu, priateľskú a radostnú udalosť.

Videli výborné choreografie, perfektné výkony a krásne kostýmy, vnímali a pohybovo reagovali na strhujúcu hudbu. Bolo to ozaj náročné, ale naše slovenské deti to zvládli tak výborne, že súbor Minigma bol zaradený medzi najúspešnejšie vo veľkej medzinárodnej konkurencii. Celý galakoncert vysielala v priamom prenose srbská televízia.

Stretnutie detí v Belehrade má svoju dlhoročnú tradíciu, je veľmi populárne a medializované. Výborná organizácia s príjemnou a priateľskou atmosférou je skutočným vyjadrením názvu festivalu – Radosť Európy. Dúfam, že deti zo Slovenska budú mať možnosť zúčastňovať sa na tomto podujatí aj v budúcnosti a doniesť si z neho domov toľko veľkých úspechov a krásnych

spomienok, ako si odnášajú naši malí tanečníci a ich učiteľky Petra Korponaiová, Jana Scheinerová a Mária Slaninová, ktoré ich na tohtoročnom festivale Joy of Europe sprevádzali.

Mgr. art. Petra KORPONAIOVÁ
Foto autorka

Lepšie raz vidieť, ako stokrát počuť

OČARENÍ GYMNAZISTI Z PREŠOVA

Po netradičnej forme vyučovania siahlo Evanjelické kolegiálne gymnázium v Prešove. Škola pripravila pre svojich žiakov oktávy a 4. ročníka v rámci blokového vyučovania umenia a kultúry dvojdňovú školskú exkurziu Bratislava – Viedeň 2013. Táto nevšedná forma vyučovania sa uskutočnila pre 43 žiakov pod vedením slovenčinárok Mgr. Ľ. Kónyovej, Mgr. M. Dzubajovej a zástupkyne riaditeľa Mgr. J. Zakarovskej v dňoch 17. – 18. októbra.

Pre našich maturantov bol pripravený bohatý program. V Bratislave navštívili Národnú radu SR, kde mali možnosť sledovať činnosť slovenských politikov. Počas Hodiny otázok počúvali odpovede členov vlády na aktuálne otázky poslancov. Večer sme vhupli do slávnostného oblečenia, aby sme plní očakávania vošli do Slovenského národného divadla a zúčastnili sa divadelného predstavenia *August: Stratení v Oklahome* od súčasného amerického dramatika Tracyho Lettsa. Táto psychologická dráma nás zasiahla priamo do srdca – krutá analýza nefungujúcich rodinných vzťahov, straty ilúzií i životných zlyhaní, ktoré ukrýva takmer každá rodina aj u nás. Autor ich skvele vyvážil značnou dávkou sarkastického humoru. Herecké zloženie plné zvučných mien – Emília Vášáryová, Dušan Jamrich, Diana Mórová, Richard Stanke, Jozef Vajda, František Kovár a i. – sľubovalo kvalitné výkony. Herci nesklamali, a tak sme z divadla odchádzali s hlbokým umeleckým zážitkom.

Ako si overiť jazykové zručnosti

Druhý deň nás už čakala Viedeň a my sme čakali na ňu. Mnohí totiž navštívili toto mesto po prvý raz. Prvé miesto, ktoré sme si prezreli, bol parlament. Prehliadku sme si zámerne objednali v nemeckom a anglickom jazyku, aby si maturanti overili svoje jazykové zručnosti. Odtiaľ viedli naše kroky do jednej z najvýznamnejších a najnavštevovanejších rakúskych kultúrnych pamiatok – zámku Schönbrunn, kde sme si prezreli záhrady a v jesennom prostredí nasávali pokojnú romantickú atmosféru. Nasledovala prehliadka zámku. Prešli sme miestnosťami, ktoré vytvorili známi umelci a remeselníci z rôznych období. Dozvedeli sme sa množstvo zaujímavostí z každodenného života Márie Terézie, kráľovnej Sissi či Františka Jozefa.

Nakoniec sme mali pre žiakov pripravené prekvapenie. V meste nás čakal ministerský radca Karl Schwarz, ktorý je profesorom na Teologickej katedre Viedenskej univerzity. Sme vďační, že si našiel na žiakov evanjelickej školy z Prešova čas a sprevádzal nás historickým centrom. Zabezpečil nám prehliadku evanjelického kostola a zaviedol nás na ďalšie zaujímavé miesta rakúskej metropoly. Teší nás, že jazyková znalosť nemčiny je u našich žiakov na takej úrovni, že nepotrebovali služby tlmočníka, ale preložili výklad pána profesora sami. Spoločne sme sa dostali až k Dómu sv. Štefana, kde mali žiaci vymedzený čas na samostatnú prehliadku mesta. Po osobnom voľne nasledoval návrat do Prešova.

Veríme, že všetci zúčastnení budú ešte dlho spomínať na to, čo počas exkurzie videli a zažili. Veď, ako sa vraví, je lepšie raz vidieť, ako stokrát počuť.

Mgr. Ľudmila KÓNYOVÁ
Foto autorka

Spoznávame našich susedov

FASCINÁCIA TECHNIKOU

Základná škola na Ul. J. Kronera v Martine v rámci multikultúrnej výchovy už niekoľko rokov organizuje exkurzie zamerané na spoznávanie našich susedov. Počas uplynulých rokov žiaci spolu s učiteľkami navštívili Českú republiku, Rakúsko, Maďarsko a Poľsko. Tento školský rok sme si zvolili opäť susedné Česko, konkrétne mesto Ostravu.

V piatok 18. októbra sme sa vydali spoznávať tajomstvá techniky a dejín prostredníctvom technicko-dejepisnej exkurzie do českej národnej kultúrnej pamiatky Banská oblasť Vítkovice. Naši bádatelia mali v prvej časti prehliadky možnosť vidieť množstvo interaktívnych exponátov, predstavujúcich všetko, čo bolo vymyslené za posledných 200 rokov v oblasti techniky. Spolu so sprievodcom Julom Vernom sa naši zvedavci zoznámili s dejinami techniky od parného stroja cez strojárstvo a výrobu ocele až po lietanie do vesmíru alebo potápanie hlboko pod hladinou oceánu. Druhá časť exkurzie pokračovala náučným chodníkom vysokej pece, ktorá bola postavená roku 1872. Tu sme sa dozvedeli, ako vznikalo surové železo. Podobne ako suroviny sa aj naši návštevníci „naložili“ do výťahu, ktorým sa dostali priamo dovnútra pece. Exkurzia bola pre mnohých veľmi poučná a zaujímavá, deti si rozšírili obzory svojich vedomostí zábavnou formou. Všetci zúčastnení boli nadšení a odporúčali by sme navštíviť tento „malý svet techniky“ aj ostatným školám.

Mgr. Monika NIŽNÍKOVÁ
Foto autorka

Inklúzia má rôzne podoby

PROGRAM PRE GENERÁCIE

O tom, že inklúzia môže mať rôzne podoby, sa už niekoľko rokov presviedčajú žiaci a učitelia z družobných škôl Lebenshilfe-Schule vo Weissenburgu v Spolkovej republike Nemecko a Špeciálnej základnej školy internátnej v Bytči.

„Ak chceme deti vychovávať, najprv im musíme rozumieť.“

Paul Moor

Najskôr vznikla myšlienka vytvoriť projekt, ktorý sa aj podaril. Pod názvom *Sme iní, ale nie horší* realizovali pedagógovia bytčianskej školy množstvo aktivít, v rámci ktorých sa naučili nielen novým zručnostiam, ktoré neskôr preniesli do výchovno-vzdelávacieho procesu a tvorby metodických materiálov, ale v neposlednom rade aj rozvinuli medzinárodnú spoluprácu. O tom, že výber partnerských škôl bol dobrý, svedčí skutočnosť, že družba medzi školami sa projektom neskončila, ale pokračuje dodnes.

Návšteva žiakov a pedagógov Špeciálnej základnej školy internátnej z Bytče vo Weissenburgu v dňoch 7. – 10. októbra zostane nezabudnuteľným zážitkom predovšetkým pre žiakov oboch škôl. Program, ktorý pripravila nemecká škola, bol pestrý a rovnako ako predchádzajúce aj bohatý na spoločné aktivity. Už raňajšie stretnutie všetkých v škole ukázalo, že činnosti budú bez bariér.

Spoločná túžba ako motivácia

Deti z oboch škôl zaspievali spoločne pieseň *Minimonster/Strašidielko* v sprievode hudobnej skupiny z hostiteľskej školy a presvedčili všetkých, že na návštevu sa nielen tešili, ale aj dobre pripravili. Nasledovalo spoločné vyučovanie žiakov v triedach, ale aj poznávanie mesta s plnením úloh, tzv. rely, kde tak skupiny žiakov, ako aj písomné úlohy boli slovensko-nemecké. Vyučovanie v prírode s poznávaním prírodných krás a so zbieraním prírodnín, z ktorých nakoniec vznikla veľmi pekná mandala, ale aj medzinárodný detský futbalový zápas (v ktorom, mimochodom, Slováci vyhrali 6 : 4) tiež ukázali, že pri spoločných činnostiach detí jazyk nezohráva hlavnú úlohu. Najdôležitejšia bola snaha – a vskutku obdivuhodná – dokázať niečo spoločne.

V utorok popoludní, keď žiaci realizovali aktivity s časťou pedagogických zamestnancov, sa ostatní pedagógovia z oboch škôl zúčastnili seminára nazvaného *Inklúzia v praxi*. Slovenskí pedagógovia sa nedali v rámci diskusie svojimi nemeckými kolegami zahanbiť. Zazneli podnetné myšlienky aj o tom, že Weissenburg je príkladom inklúzie v praxi. Inklúzia je program, ktorý sa bude tvoriť niekoľko generácií. Pojem inklúzie nemožno zúžiť len na školu. Nariadiť učiteľom, aby v školách realizovali inklúziu, by bola veľmi veľká chyba.

A partnerstvo dvoch škôl na medzinárodnej úrovni s mnohými aktivitami pre žiakov i učiteľov – to je tiež jedna z účinných foriem inklúzie v zjednotenej Európe.

Mgr. Anna ĎURAJKOVÁ
Foto Katarína MIČUROVÁ

Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko

LITERÁRNA TVORBA ŽIAKOV

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, Štátny pedagogický ústav, SPN - Mladé letá, Matica slovenská, Vydavateľstvo Matice slovenskej, Spolok slovenských spisovateľov, Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV a Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí vyhlasujú 22. ročník celoštátnej literárnej súťaže s medzinárodnou účasťou Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko.

Cieľom súťaže je podchytiť, rozvíjať a prehĺbiť záujem detí a mládeže o slovenčinu a Slovensko, o významných dejateľov Slovenska a svojho kraja, o miestne spoločenské a kultúrne problémy a nárečia formou slohových úloh, pokusov o umelecké vyjadrenie myšlienok v podobe prozaických žánrov a básní.

Tento ročník sa bude niesť v znamení 170. výročia vzniku slovenskej hymny a 170. výročia založenia spolku Tatrín. Roku 2014 si pripomenieme aj viaceré výročia významných osobností v dejinách slovenského národa – 195. výročie narodenia Augusta Horislava Škultétyho, 165. výročie narodenia Pavla Országha Hviezdoslava, 165. výročie úmrtia Jána Hollého, 140. výročie narodenia Jozefa Gregora Tajovského a Janka Jesenského, 135. výročie úmrtia Štefana Moyzesa, 105. výročie narodenia Margity Figuli, 100. výročie narodenia Hany Zelinovej, 95. výročie narodenia Márie Ďuríčkovej a Vojtecha Zamarovského, 90. výročie narodenia Antona Habovštiaka a Ladislava Ťažkého, 75. výročie úmrtia Eleny Maróthyovej-Šoltésovej a 50. výročie úmrtia Márie Rázusovej-Martákovej.

Do súťaže sa môžu zapojiť žiaci všetkých typov a druhov základných, špeciálnych a stredných škôl na území Slovenskej republiky prostredníctvom škôl a iných subjektov a v zahraničí prostredníctvom škôl, spolkov a organizácií Slovákov žijúcich v zahraničí.

Súťažné práce sa budú posudzovať v štyroch kategóriách:

- v I. kategórii sa posudzujú práce žiakov prvého stupňa ZŠ,
- v II. kategórii práce žiakov druhého stupňa ZŠ a žiakov 1. až 4. ročníka osemročných gymnázií,
- v III. kategórii práce žiakov stredných škôl,
- vo IV. kategórii práce žiakov zo zahraničia napísané v slovenskom jazyku.

V prvých troch kategóriách sa posudzujú práce žiakov zo škôl na Slovensku a budú do nich zaradené aj práce žiakov špeciálnych škôl.

Do celoštátneho kola postúpi maximálne päť súťažných prác v každej kategórii z jednej školy. Na každom exemplári súťažnej práce musia byť nevyhnutne tieto identifikačné údaje: meno a priezvisko žiaka, presná adresa žiaka, ročník, typ a adresa školy, mailová adresa školy, meno a priezvisko učiteľa, mailová adresa učiteľa a pečiatka školy. Každá súťažná práca musí byť vyhotovená **v štyroch exemplároch**. Do súťaže bude zaradená na základe pripojenej prihlášky (v 1 exemplári). Školy a ostatní prihlasovatelia zodpovedajú za to, že zaslané práce sú prácami súťažiacich žiakov, neboli už posudzované v tejto súťaži ani v iných súťažiach, ako aj za dodržanie všetkých súťažných podmienok. Pri nedodržaní súťažných podmienok sa práce nezaradia do celoštátneho kola súťaže.

Organizačný poriadok súťaže a prihláška sú uverejnené na webovom sídle Štátneho pedagogického ústavu (ŠPÚ) a na webovom sídle Ministerstva kultúry SR v sekcii *Pôsobnosť ministerstva*, kapitola *Štátny jazyk*, časť *Súťaž Prečo mám rád slovenčinu*.

Súťažné práce vybrané do celoštátneho kola treba zaslať do 31. januára 2014 (Slováci žijúci v zahraničí do 1. marca 2014) v štyroch exemplároch na adresu: Štátny pedagogický ústav, Pluhová 8, 830 00 Bratislava, heslo Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko (Slováci žijúci v zahraničí na adresu: Krajanské múzeum Matice slovenskej - Dom J. C. Hronského, P. O. Hviezdoslava 5, 036 01 Martin).

Záujemcovia o súťaž môžu získať **ďalšie informácie** o súťaži v Štátnom pedagogickom ústave (e-mail: spu@statpedu.sk, tel. č.: 02/4927 6111).

Odborné poroty určia v každej kategórii kandidátov na hlavnú cenu, na cenu poroty a na čestné uznanie. V každej kategórii môžu udeliť aj osobitnú cenu poroty.

Osobitne ocenia učiteľov a školy podľa počtu a úrovne súťažných prác žiakov.

Slávnostné vyhlásenie výsledkov 22. ročníka súťaže sa uskutoční 5. júna 2014 v Nových Zámkoch.

Za vyhlasovateľov súťaže
doc. PaedDr. Viliam KRATOCHVÍL, PhD.,
riaditeľ ŠPÚ, ilustračné foto
Ľudo POMICHAL

Vyslyšme tiesňové SOS volanie prírody

SVEDOMIE ŽIVEJ VODY

Kvety, stromy, motýle, vtáky, ako aj všetky ostatné prírodniny tohto pozemského sveta vysielajú zo všetkých síl deň za dňom naliehavejšie tiesňové SOS volanie o pomoc. Priznám sa, hlasité, prežalostne znejúce SOS, doliehajúce ku mne zo všetkých zátiší prírody, mi nielen píli uši a páli oči, ale najmä neznesiteľným smútkom rozochvieva moje srdiečko. Musím ho čím skôr aspoň trošička stlmiť, aby mi od prebolestného žiaľu nepuklo a aby som sa pre hrozitánsky strach, ba vari až šialenstvo zo smutného osudu prírody, predurčeného nesvedomitým správaním človeka múdreho, nepominul na rozume.

Kvílivé stonanie prírody počujem aj cez chrániče sluchu, nechránia ma pred ním ani tmavé klapky na očiach. Ani srdiečko nie je ušetrené pred naliehavým tiesňovým volaním prírody, jeho ostrý signál preniká hlboko doň. Raz darmo, srdce je ten najúžasnejší zmyslový orgán, vnímajúci aj tie najslabšie podnety a signály z okolitého prostredia, nepostrehnuteľné ostatnými orgánmi ľudského organizmu.

Moje srdiečko, rozochvené triaškou z obavy o neblahý osud prírody, sa upokojí až vtedy, keď z jej ubolených zátiší prestane ku mne doliehať prežalostné volanie o pomoc. Vedomie, že príroda je človekom múdrym drancovaná a znásilňovaná, mi nedá veru spokojne spávať. Kvária ma nočné mory, snívajú sa mi strašidelné sny s apokalyptickými koncami života prírody. Máta ma hrôzostrašná predstava o konci jestvovania nášho pozemského sveta, spôsobenom neuvedomelou činnosťou človeka v prírodnom prostredí.

Prebúdzam sa uprostred noci na silné búšenie srdca, vyvolané desivými snami o konci života prírody, ubiedenej a doráňanej megalomanskými hospodárskymi ľudskými aktivitami. Tak veľmi túžim po nežnom prebudení pokojnými pulzmi šťastného srdiečka, vyladeného do optimálneho chodu z prenesmierneho potešenia z poznania, že sa správanie ľudstva k prírode zlepšilo a že sa mu napokon podarí zachrániť jej stvorenia pred vyhubením...

Verím, že zúfalé SOS volanie prírody počujú všetci ľudia na Zemi a že im spôsobuje rovnakú traumu ako mne. Čo ja, ty, on, ona, ono, my, vy, oni, ony na to? Prebuďme sa z letargie a netvárme sa, že nič také nepočujeme a nevidíme. Dosiaľ to totiž vyzerá, akoby sme boli k tomuto naliehavému volaniu prírody hluchí. Vyzerá to, akoby sme sa už načisto „odprírodnili“. Človek múdry – najdokonalejšie dieťa pramatky prírody – sa svojej darkyni života až priveľmi odcudzil.

Je najvyšší čas, aby sme sa nanovo „naformátovali“ na darkyňu pozemského života a konečne už vyslyšali jej tiesňové volanie. Musíme začať bezodkladne s resuscitáciou jej odumierajúceho organizmu, aby sme ju v blízkej budúcnosti nemuseli kriesiť z mŕtvych. Pomôžeme jej s hojením úderov a poranení, ktoré sme jej neuvedomelým a koristníckym správaním uštedrili. Zdecimovanej prírode musíme byť pri rekonvalescencii vždy a všade nápomocní.

Záleží na každom z nás, akým dielom sa pričiníme o to, aby sa vyčistilo prašné povetrie a cezeň presvitli na Zem opäť lúče životodarného slniečka. Aby v riekach tiekla zasa čistá voda, v ktorej nájdu miesto na svoj skromný život raky, ryby, žaby... Aby sa lúky zasa pestreli voňavými kvietkami a hmýrili motýlikmi. Aby sa v lesoch nanovo zazeleneli stromy. Aby usilovné včielky mali kde a z čoho zbierať sladký nektár... A aby na pozadí priezračných modrých nebies opäť ako kedysi poletovali početné kŕdliky štebotajúcich vtáčat...

Miroslav SANIGA
Ilustračné foto Ľudo POMICHAL

Solúnski bratia motivovali k tvorivosti

JUBILEUM SV. CYRILA A METODA

Na počiatku bolo slovo... A na začiatku bola súťaž – a nie obyčajná, ale celoslovenská v tvorivosti žiakov základných a stredných škôl pri príležitosti 1 150. výročia príchodu solúnskych bratov Konštantína a Metoda na dnešné územie Slovenska. Súťaž vyhlásilo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu (MŠVVaŠ) SR v spolupráci s Konferenciou biskupov Slovenska (KBS), organizačne ju zastrešila IUVENTA - Slovenský inštitút mládeže. Cieľom súťaže bolo lepšie sa oboznámiť s históriou odkazu solúnskych bratov spôsobom primeraným deťom a vzbudiť v nich záujem o odkaz sv. Cyrila a Metoda pre dnešný svet mladých ľudí.

Súťažilo sa v rôznych vekových kategóriách vo výtvarnej, v literárnej a mediálnej oblasti. Ako to už v súťaži býva, vždy je niekto víťazom, a víťaz si zaslúži ocenenie. V súťaži *Solúnski bratia* bolo víťazov hneď 32, vo veku od 8 do 17 rokov. Ceny si prišli prevziať v dňoch 16. – 17. októbra symbolicky do starobylej Nitry, pričom sem viedli i kroky tých, ktorým bola súťaž venovaná.

Slávnosť ako posolstvo ducha

Na ocenených tu okrem iného čakal sprievodný program, v ktorom si mohli malí i väčší víťazi vyskúšať nové výtvarné techniky, prácu s rôznymi tradičnými i menej tradičnými materiálmi (plast, vosk, kukuričný škrob, sóda bikarbóna), ktoré pre nich pripravili pracovníci Tematického centra mládeže v Nitre, ktoré funguje v rámci národného projektu *PRAKTIK*. Večerná prehliadka historickej Nitry bola čarovnou bodkou za prvým dňom.

Štvrtok bol slávnostný, keď v aule teologickej fakulty boli ocenení tí najlepší. Mená víťazov oznámili porotcovia akad. maliar Pavol Rehák, Cyril Uhnák a básnik Michal Chuda, ktorí mali v súťaži najťažšiu úlohu – vybrať spomedzi všetkých prác najlepšie. Víťazom zablahoželali a povzbudili ich do ďalšej tvorivej práce predstavitelia KBS, MŠVVaŠ SR, IUVENTY a Ústavu pamäti národa. Osobitné poďakovanie vyslovili pedagógom, ktorí sa žiakom venujú a pomáhajú pri rozvíjaní ich talentu. Slávnostné chvíle vyhodnotenia spríjemnili študenti

Súkromného konzervatória v Nitre. Súčasťou vyhodnotenia bola i vernisáž ocenených prác s neformálnou recepciou, ktorá umožnila súťažiacim, porotcom i všetkým prítomným vzájomne diskutovať nielen o umeleckom stvárnení témy solúnskych bratov.

Mgr. Miroslava VÍGLASKÁ
Foto autorka

Na Spiši si užili harmóniu generácií

EURÓPSKY DEŇ RODIČOV A ŠKOLY

Rodina a škola sú dva najvýznamnejšie atribúty pri výchove a vzdelávaní. V Základnej škole Nad Medzou v Spišskej Novej Vsi spoluprácu rodičov a školy reprezentuje aj Európsky deň rodičov a školy.

Už od rána bolo na školskom dvore vidieť nielen žiakov a učiteľov, ale aj rodičov, ktorí mali možnosť zúčastniť sa otvorených hodín a vidieť, ako sa ich ratolesti učia. Po otvorenej hodine nasledovali aktivity, do ktorých boli zapojení žiaci, rodičia aj učitelia. Naši prváčikovia boli v tento deň prijatí do školského cechu pasovaním, počas ktorého im starší žiaci pripravili zaujímavý program. Žiaci druhého stupňa sa rozdelili do viacerých skupín. Športovci vytvorili družstvo a vo volejbale si zmerali sily s rodičmi aj učiteľmi. Ostatní sa mohli rozdeliť do tvorivých dielní, ktoré viedli rodičia, a vybrať si aktivity, ako napr. modelovanie z drôtikov, viazanie pestrých náramkov, skladanie zo servítok alebo výrobu ozdôb z marcipánu, prípadne sa zapojiť do šachového turnaja.

Keďže Základná škola Nad Medzou je zapojená do medzinárodného programu Comenius, výsledkom aktivít detí bol darček pre partnerskú školu v Taliansku, ktorú sa naši žiaci chystali navštíviť ešte v októbri. Na spoločnom vyhodnotení dňa boli najšikovnejšie triedy a žiaci za svoju snahu a nápaditosť odmenení. Veľké ďakujeme patrí predovšetkým rodičom, ktorí tento deň nielen zorganizovali, ale sa na ňom aj aktívne zúčastnili.

Mgr. Zuzana PETKÁČOVÁ
Foto Mgr. Andrea LEGÁTOVÁ

Návšteva oázy pokoja Lesan

KONÍK AKO TERAPEUT

Žiaci 3. A triedy zo Špeciálnej základnej školy internátnej Vladimíra Predmerského v Trenčíne navštívili v prvý októbrový piatok jazdecko-rehabilitačné centrum Lesan v obci Opatovciach pri Trenčíne. Lesan sa nachádza v domčeku s veľkým pozemkom, na ktorom sme sa ponorili do oázy plnej zvierat, oddychu a zdravého relaxu. Činnosť centra je orientovaná na prácu s ľuďmi s oslabením, hipoterapiu a pedagogicko-psychologické jazdenie.

Deti sa oboznámili s jazdiarňou, maštaľami, voliérami, s množstvom domácich zvierat. Kontakt so zvieratami dal deťom nové citové aj zmyslové zážitky. Deti si pritúlili a pohladili mačičku, kozy a kone kŕmili mrkvou, ktorú tieto hryzkali z ich rúk. Najväčší zážitok mali z jazdy na terapeutickom koni pod vedením Mgr. Dany Struhárovej. Samotná jazda i kontakt s koňom im dali možnosť učiť sa rozvíjať svoj potenciál. Deti získali na konskom chrbte aj nového kamaráta-terapeuta. S oázou pokoja sme sa veľmi ťažko lúčili, ale už teraz sme presvedčení, že sa nám toto jazdecko-rehabilitačné centrum podarí čoskoro opäť navštíviť.

Mgr. Anna HEČKOVÁ
Foto Bc. Patrícia PAVLÍKOVÁ

V Kyjove piekli dobroty

CHLIEB NÁŠ KAŽDODENNÝ

Svetový deň chleba sme si v ZŠ s MŠ v Kyjove v okrese Stará Ľubovňa pripomenuli 16. októbra. Vzdali sme tak úctu pekárskemu výrobku, ktorý nesmie chýbať na žiadnom rodinnom stole. Chlieb je pre nás každodennou samozrejmosťou, nad ktorou sa ani nezamýšľame. Avšak chlebu pripravenému vlastnými rukami sa nič nevyrovná. V tom mi iste dajú za pravdu najmä tí, ktorí si pamätajú, ako naše babičky a mamičky piekli domáci, voňavý chlieb v pekárnikoch kachľových pecí. Vôňa čerstvo upečeného chleba rozvoniavala po celom dome.

Čoho sa nikdy neprejeme? Chleba! Touto hádankou sa začalo zážitkové vyučovanie žiakov 4. a 5. ročníka s názvom *Chlieb náš každodenný*. Žiakom sme sa rozhodli priblížiť zdĺhavý a náročný proces prípravy každodenného pokrmu. Chlapci sa obliekli do montérok a nasadili si čapice s logom dedinského družstva. Na traktoroch vyštartovali z hospodárskeho dvora do poľa, aby zorali a pripravili pôdu na zimu. Prostredníctvom štyroch ročných období sme žiakom priblížili proces výsadby, dozrievania a žatvy jačmeňa a pšenice. Tak ako na každom družstve, aj na tom našom nechýbal kombajn, ktorý zožal z poľa všetko obilie. Navštívili sme aj mlynára, ktorý nám pomlel zrno na múku. Tú sme odniesli pekárovi, aby nám napiekol chutný a voňavý chlieb.

Didaktickou hrou na remeselníkov sme si vyskúšali všetky druhy povolaní. Zahrali sme sa na poľnohospodárov, mlynárov, zásobovačov, obchodníkov, pekárov, cukrárov i na ozajstných detských maškrtníkov. Z múky sa vyrábajú aj ďalšie suroviny a dobroty, ako napríklad cestoviny, zákusky a plnené kysnuté koláče. Najväčšími konzumentmi cestovín sú Taliani, ktorých sme hľadali na mape. Aby naše čakanie na upečený chlieb nebolo zdĺhavé, naše šikovné dievčatá nám upiekli palacinky, ktoré sme naplnili voňavým džemom z vlastnej záhrady.

Mgr. Anna MOLNÁROVÁ, foto autorka

Muzikál v Dlhej nad Oravou zabodoval

VÝCHOVNÝ KONCERT NETRADIČNE

V ZŠ s MŠ v Dlhej nad Oravou sme začiatkom októbra uskutočnili výchovné koncerty. Pre prvý stupeň sme nastolili tému *Natura* a druhý stupeň sa zameral na *Československý muzikál*. To, že výchovný koncert sa môže stať i zábavným, potvrdila dvojica, ktorá ho pre našich žiakov zrealizovala: Jaro Gažo a Radko Pažej boli dôkazom toho, že zaujať pozornosť a rozospievať žiakov sa veru dá, pričom im dvom sa to podarilo naozaj mierou vrchovatou.

Na skle maľované, *Hamlet*, *Cigáni idú do neba*, *Cirkus svet* či *Neberte nám princeznú* – tieto muzikálové melódie

doplnené moderátorským nevtieravým textom boli zaujímavo prispôsobené veku, a tak sa stali zamaskovaným motivačno-výchovným programom v spojení nielen s prezentáciou histórie muzikálov, ale i hudobnou výchovou kombinovanou s karaoke. Takže komentáre cestou na predstavenie typu „To bude nuda, že nejaké pesničky..." sa po predstavení zmenili na pospevovanie si chytľavých melódií. Zaujímavou bola i aktivizácia žiakov a ich zapojenie sa do programu. O tom svedčilo rozospievané a roztlieskané publikum. Prekvapením bolo i vystúpenie dobrovoľníka-recitátora, ktorý sa prezentoval vlastnou tvorbou. Žiaci ju zhodnotili potleskom a organizátori darčekom. Nielen vyučujúci, ale i rodičia ocenili, že i deti z menších oravských škôl majú takéto možnosti a umelci prichádzajú priamo za nimi.

Mgr. Angelika FOGÁŠOVÁ
Foto autorka

ŠKOLSTVO ODBORNE

33/2013, 14. november 2013 | Príloha UN | Rozširované bezplatne, Ročník LX

Učňovstvo má tvrdo reálny pôdorys

Na 22. strane tohto čísla uverejňujeme príspevok o tom, ako pred piatimi rokmi začali vo Francúzsku aktívne presadzovať analytické návrhy, ktoré by následne prispeli k vyššej zamestnanosti absolventov učňovských a stredných odborných škôl. Spomenul som si pri ňom na parádnu atmosféru na začiatku októbra roku 2009, keď sa v parížskej štvrti Bercy v Paláci športu „družne" zišli tisícky učňov a pedagógov odborných škôl zo všetkých európskych členských štátov únie. Nechýbali medzi nimi verejní činitelia, ktorí veľkolepou kampaňou chceli dať na známosť, že mládež je váženou a významnou súčasťou spoločnosti. A že bude mať v nej pevnejšie pozície, ak si uvedomí vážnosť vzdelávania a váhu kvalifikovanej odbornej prípravy, keď si po absolvovaní školy bude hľadať primeranú prácu.

Téma je aktuálna aj na konci tohto kalendárneho roka a vôbec sa netýka iba hospodársky vyspelejších štátov Európy. Na vlastných skúsenostiach v podstate už dlhodobo spoznávame, že aj v „postkomunistických krajinách" sa učňovské školstvo dostalo do vážnej krízy a treba nám hľadať spôsoby, ako ju reálne riešiť. Nie je to krátkodobý prechodný stav a vôbec nesúvisí iba s metodikou vzdelávania či s unáhlenými a neveľmi koncepčnými transformačnými krokmi s krátkodobým či neraz premárneným účinkom. A nepomôžeme si ani tým, ak sa budeme vyhovárať na globálnu finančnú a hospodársku krízu. Súčasné problémy v príprave kvalifikovaných remeselníkov a absolventov stredoškolských technických odborov väčšmi súvisia s výraznými celospoločenskými zmenami. Tradičné hodnoty a základné etické normy, úctivo pestované v rodinných či spolkových komunitách, sa odsúvajú mimo hlavného zreteľa výchovy a neraz nenachádzajú ani koncepčnú podporu štátnej politiky. Volanie po zamestnanosti mladých ľudí sa preto iba sčasti vracia ako pozitívna ozvena podnecujúca pragmatické riešenia, pokles občianskej spoluúčasti pri „riešení vecí verejných" cítiť stále výraznejšie. Namiesto aktívnych programov, na ktorých sú zaangažované všetky vrstvy spoločnosti, od verejných orgánov po dobrovoľných aktivistov, sa dôsledky krízy vyvodzujú dosť povrchnou (a neraz priam jednostranne vyznievajúcou) kritikou vo výkonnej sfére stredoškolského vzdelávania. Škola sa tak ocitá v situácii, akoby predovšetkým ona mala zakryť nedostatky v činnosti ostatných zložiek priamo či nepriamo zodpovedných za kvalitatívny stav odborného školstva, za zamestnanosť absolventov odborných škôl či za nedostatok odborníkov pripravovaných na výkon v aktuálne požadovaných profesiách.

Minulotýždňové zasadnutie Rady vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu ponúklo našim novinám viaceré publicistické podnety, ktoré sa dajú „ilustrovať" koncom tohto mesiaca na 22. ročníku JUVYR-u, tradičného celoslovenského stretnutia žiakov a pedagógov základných a stredných škôl. Do bratislavského Národného tenisového centra totiž prídu, predpokladáme, aj viacerí z členov rady. Byť čo najbližšie pri mladých ľuďoch je na nezaplatenie.

Dušan MIKOLAJ

Z úspešnej a podnetnej premiéry Stavbárskeho dňa zorganizovaného pred budovou Strednej odbornej školy v Považskej Bystrici na Ulici slovenských partizánov. **Foto Dušan MIKOLAJ**

Považskobystrický Stavbársky deň naživo

Stredná odborná škola (SOŠ) na Ulici slovenských partizánov v Považskej Bystrici zverejnila na prelome prvých dvoch mesiacov školského roka na svojej sympaticky aktualizovanej webovej stránke viacero zaujímavých informácií. Koncom septembra v nej napríklad zorganizovali pre žiakov stavebných odborov prezentačný deň firmy Dietrich's. Spoločnosť má zastúpenie aj na Slovensku a disponuje vlastnými 3D CAD/CAM technológiami v oblasti drevostavieb (ponúka napr. stavebnicové softvérové moduly s mnohorakými konštrukčnými možnosťami pri stavbách z dreva). Za pozornosť stojí i to, že v posledných septembrových dňoch sa štyria pedagogickí zamestnanci považskobystrickej SOŠ zúčastnili medzinárodného workshopu v Kecskeméte. Absolvovali ho spolu s kolegami z hosťujúceho Maďarska, Poľska, Českej republiky, Turecka a Veľkej Británie v rámci výmeny skúseností pri výučbe odborných automobilových predmetov v anglickom jazyku. Norberta Sági z Katedry cudzích jazykov Kecskemétskej akadémie prezentovala skúsenosti s výučbou odborného nemeckého jazyka v automobilovom priemysle, Tom Denton z Veľkej Británie aplikoval používanie eLearningu vo vyučovacom procese. Účastníci workshopu absolvovali tiež exkurziu do miestnej prevádzky automobilky Mercedes-Benz, prezreli si lisovňu, lakovňu, zvarovňu a montáž automobilov tejto značky.

A ako sme už spomenuli v predchádzajúcom čísle UN, v stredu 9. októbra sa redakcia zúčastnila Stavbárskeho dňa – prehliadky zručností, tvorivosti a šikovnosti žiakov školy formou remeselných ukážok priamo pred budovou školy. Pôvodne sme sa chceli pozrieť aj do Centra odbornej prípravy v Považskom Podhradí, kde žiaci stavebných odborov získavajú v priestranných a dobre vybavených dielňach kvalifikovaný odborný výcvik a nové stroje uľahčujú odbornú výchovu aj v stolárskej dielni. Školské priestory jedného z prvých centier odbornej prípravy na Slovensku (bolo založené začiatkom septembra 1999) využívajú aj viaceré stavebné firmy na organizovanie školení pre odborníkov z celého Slovenska. Naše očakávania však nad bežnú mieru naplnil samotný Stavbársky deň. Hoci ho pedagógovia školy organizovali po prvýkrát,

(pokračovanie na strane 23)

Koncepcie si žiadajú jasné formulácie reálnej spoločenskej potreby

Členovia Rady vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu (OVP) sa 28. októbra zišli v Bratislave na svojom deviatom zasadnutí. Rokovanie viedol predseda rady minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič. Zúčastnili sa ho zástupcovia rezortných ministerstiev, ktorých sa stredné odborné školstvo kompetenčne alebo významovo dotýka, vedúci odborov školstva všetkých ôsmich samosprávnych krajov ako „väčšinových" zriaďovateľov škôl a predstavitelia stavovských a profesijných organizácií, ktoré sú potenciálnymi zamestnávateľmi absolventov najmä technických smerov a remesiel potrebných na uspokojovanie každodenných potrieb občanov, organizácií či firiem.

Hlavným bodom rokovania boli regionálne materiály vychádzajúce z centrálneho zadania nazvaného *Implementácia novely zákona o odbornom vzdelávaní a príprave, naplnenie kompetencie samosprávnych krajov určiť všeobecne záväzným nariadením počet tried prvého ročníka stredných škôl financovaných zo štátneho rozpočtu vo svojej územnej pôsobnosti pre prijímacie konanie v nasledujúcom školskom roku [v súlade s § 4 ods. 2 písm. c) zákona č. 184/2009]*. Základné podklady, podľa ktorých samosprávne kraje stanovili počet tried prvého ročníka stredných škôl financovaných zo štátneho rozpočtu, zahŕňajú školy v ich vlastnej zriaďovateľskej pôsobnosti, v zriaďovateľskej kompetencii štátom uznanej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti, inej právnickej alebo fyzickej osoby, poprípade obce. Predkladatelia sumárnych „krajských" materiálov na rokovanie Rady vlády SR pre OVP vychádzali prioritne z percentuálneho podielu evidovaných nezamestnaných absolventov na úradoch práce vo vzťahu k počtu absolventov strednej školy v konkrétnom študijnom alebo učebnom odbore, z materiálno-technického, priestorového a personálneho vybavenia strednej školy. Do úvahy brali tiež výsledky monitorovania a hodnotenia kvality výchovy a vzdelávania vykonávaných Štátnou školskou inšpekciou, výsledky hodnotenia externej časti maturitnej skúšky a písomnej formy internej časti maturitnej skúšky, výsledky teoretickej a praktickej časti odbornej zložky maturitnej skúšky, výsledky absolventskej skúšky a záverečnej skúšky, ďalej percentuálny podiel prijatých žiakov do prvého ročníka s ohľadom na stanovený počet tried v predchádzajúcom školskom roku, ako aj výsledky celoslovenských kôl súťaží alebo predmetových olympiád, medzinárodných kôl súťaží alebo predmetových olympiád a účasť stredných škôl v medzinárodných projektoch alebo programoch.

Východiská sú dosť jednoznačné, a tak štatutárni zástupcovia odborov školstva samosprávnych krajov urobili zväčša súpis týchto podkladov a predkladali ich ako „informácie o naplnení svojich nových kompetencií pri určovaní počtu tried

(pokračovanie na strane 23)

Sicílske skúsenosti

Strana 18

Žiaci sa ku mne vracajú

Hovoríme s umeleckým kováčom Benediktom Jurčom, pedagógom Súkromnej školy úžitkového výtvarníctva v Kremnici

Strany 20 a 21

Má prednostne zamestnávať štát alebo súkromníci?

Strana 22

Strojári v partnerskej brnianskej škole

Strana 23

Životodarná tradícia na okraji úctivej starostlivosti

Strana 24

Najlepšie lístkové cesto

SOŠ BANSKÁ BYSTRICA

V dňoch 15. – 16. októbra sa na pôde Hotelovej akadémie v Košiciach uskutočnila celoslovenská súťaž odborných škôl o Najlepšie lístkové cesto a výrobky. Usporiadateľom podujatia bol Cech pekárov a cukrárov východného Slovenska. Svoju šikovnosť ukázali žiaci zo šiestich odborných škôl: Strednej odbornej školy (SOŠ) na Farského ul. v Bratislave, z SOŠ Kežmarok, Hotelovej akadémie Košice, SOŠ Krupina, SOŠ potravinárskej Nitra a našej SOŠ na Ul. pod Bánošom v Banskej Bystrici.

Odborné vedomosti a zručnosť predviedli študenti pri výrobe lístkového a pľundrového cesta a výrobkov z nich. Významný úspech sme zaznamenali v kategórii výrobkov z pľundrového cesta, kde na druhom mieste skončila študentka I. C odboru potravinárska výroba Romana Potančoková. Vytvorila nové výrobky – plnený bryndzový zvitok a jablkové šatôčky. Pochvala patrí aj Edite Adamovičovej, študentke I. C toho istého odboru, ktorá v kategórii výrobkov z lístkového cesta vyrobila srdce plnené ovocím a hrušku v župane. V celkovom hodnotení obsadila naša SOŠ zo šiestich družstiev pekné druhé miesto. Veľkú zásluhu na úspešnej reprezentácii má majsterka odborného výcviku Bc. Zuzana Šoučíková, ktorá súťažiace viedla.

Sme radi pozitívnej verejnej prezentácii našej školy a zároveň sa tešíme, že ocenené výrobky v krátkom čase oslovia aj našich zákazníkov.

Bystrické dievčatá počas súťaže.

Výsledky celoslovenskej súťaže odborných škôl o Najlepšie lístkové cesto a výrobky

Kategória výrobkov z lístkového cesta

1. miesto: Katarína Vágiová, Bratislava
2. miesto: Dominika Smolenová, Kežmarok
3. miesto: Slavomír Jakubík, Košice

Kategória výrobkov z pľundrového cesta

1. miesto: Karol Tarr, Nitra
2. miesto: Romana Potančoková, Banská Bystrica
3. miesto: Petra Fudalyová, Kežmarok

Kategória družstiev

1. miesto: SOŠ Kežmarok

PhDr. Anna IVANOVÁ
Foto archív školy

Taliansko je povestné spracovaním cesta na najrôznejšie spôsoby a formy – načim bolo len pozorne sledovať.

Sicílske skúsenosti

SOŠPSV KOŠICE

V dňoch 8. – 29. septembra sa štrnásť žiakov Strednej odbornej školy (SOŠ) poľnohospodárstva a služieb na vidieku Košice zúčastnilo v rámci programu Leonardo da Vinci odbornej stáže v Taliansku, konkrétne na ostrove Sicílii v meste Terme Vigliatore.

Hlavným cieľom projektu bolo zdokonalenie získaných odborných vedomostí a zručností kvôli úspešnému uplatneniu sa na domácom a zahraničnom trhu práce. Mobilita bola okrem skvalitnenia odbornej prípravy vzdelávania zameraná aj na osvojenie si nových postupov, technológií, techník a inovačných metód. Dôležitým momentom bola tímová práca, flexibilita a adaptabilita v novom prostredí. Žiaci mohli naplno rozvinúť svoje estetické cítenie, kreativitu a remeselné zručnosti.

Osem žiakov odboru kuchár a spoločné stravovanie pracovalo v prestížnych päťhviezdičkových hoteloch, kde sa naučili nové technológie prípravy gurmánskych špecialít Stredomoria a originálnych talianskych jedál, zákuskov a zmrzlín. Podieľali sa tiež na príprave slávnostných udalostí – svadieb, firemných akcií, banketov. Žiaci študijného odboru záhradníctvo rozvíjali svoje remeselné zručnosti v záhradníctvach zameraných najmä na pestovanie olivovníkov, granátových jabĺk a rastlín typických pre stredozemské podnebie.

Trojtýždňová stáž umožnila žiakom získať nové profesionálne kompetencie, zlepšiť jazykové zručnosti v talianskom aj anglickom jazyku, spoznať život v novom kultúrnom prostredí a zvýšiť si odborné vzdelanie v daných odboroch. Účastníci mobility získali od prijímajúcej organizácie A Rocca certifikát s medzinárodnou platnosťou, europas vydaný Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR a potvrdený prijímajúcou organizáciou a certifikát o absolvovaní kurzu talianskeho jazyka. Tieto doklady sú pridanou hodnotou vzdelávania, pretože sú uznávané v krajinách EÚ a umožnia absolventom školy ľahšie si nájsť zamest-

Moja žiacka rada

BBSK

Moja žiacka rada, taký bol názov školenia pre nových členov žiackych školských rád, ktorí sa stretli v dňoch 28. a 29. októbra v Kremničke pri Banskej Bystrici. Školenie pripravilo Centrum voľného času JUNIOR v rámci dlhodobej podpory žiackych školských rád na stredných školách v Banskobystrickom samosprávnom kraji. Cieľom bolo predstaviť „nováčikom“ legislatívu, štruktúru, základné dokumenty a agendu rady. Ďalším dôležitým blokom bolo predstavenie postavy koordinátora žiackych školských rád, ktorý je dôležitým článkom medzi vedením školy a tímom rady.

Účastníci dostali priestor na prezentáciu vlastných žiackych rád a podelenie sa o dobré nápady. Všetci ocenili nové informácie a návody, možnosť inšpirovať sa aktivitami z činnosti rady na iných školách a interaktívne metódy a aktivity a príjemnú pracovnú atmosféru. Školenia sa zúčastnilo dvadsať aktívnych mladých ľudí z Pedagogickej a sociálnej akadémie a Hotelovej akadémie v Lučenci, z Prvého slovenského literárneho gymnázia v Revúcej, z Gymnázia vo Veľkom Krtíši, z Obchodnej a hotelovej akadémie v Brezne, zo Strednej priemyselnej školy (SPŠ) dopravnej vo Zvolene, zo Strednej odbornej školy (SOŠ) obchodu a služieb v Rimavskej Sobote a z SPŠ J. Murgaša, Gymnázia J. G. Tajovského, Evanjelického gymnázia a SOŠ hotelových služieb a obchodu v Banskej Bystrici. Organizátorov teší záujem mladých ľudí o participáciu na živote školy a aktívna účasť na školiacich aktivitách.

(bbsk)

Nové vedomosti získavali stredoškoláci diskusiami i prednáškami.

MUDr. Eva Siracká na fotografii s vedením košickej školy.

Je to stále WOW!

SOŠV KOŠICE-BARCA

WOW (*Women of the World, Wonders of the World – Ženy sveta, divy sveta*) je názov projektu v rámci Programu celoživotného vzdelávania, podprogram Comenius/Multilaterálne školské partnerstvá. Od septembra minulého roka je doň zapojená Stredná odborná škola (SOŠ) veterinárna v Košiciach-Barci. Pred dvoma rokmi jej partnerstvo ponúkla turecká škola Yenisbona Lisesi z Istanbulu. Do programu sú zapojené aj dve školy z Nemecka a po jednej z Malty, Poľska a Talianska.

Hlavnou myšlienkou projektu *WOW* bolo poukázať na výnimočné ženy zo štátov zapojených do tejto medzinárodnej spolupráce. Výsledkom bude publikovanie knihy o celospoločenskom prínose jedinečných žien z celého sveta. Na tvorbe knihy sa podieľali aj žiaci košickej SOŠ veterinárnej. Spomedzi významných slovenských žien si po náročnom rozhodovaní na prezentáciu zvolili život a prácu MUDr. Evy Sirackej, DrSc. – lekárky, filantropky, ženy s veľkým zanietením pre medicínu a zároveň s veľkým srdcom pre ľudí, ktorých životy sťažilo onkologické ochorenie. Svojím výberom sa snažili poukázať na osobnosť, ktorá svojimi skutkami na Slovensku aj v zahraničí slúži ako výrazný vzor formovania životných hodnôt

Veľtrh pre seniorov

SOŠOS TRNAVA

Trnavskí stredoškoláci prispeli k milým generačným prepojeniam.

V polovici októbra sa v Mestskej športovej hale v Trnave uskutočnil 5. ročník dvojdňového kultúrno-spoločenského a osvetového podujatia pri príležitosti Mesiaca úcty k starším pod názvom Veľtrh pre seniorov.

Akcia ponúkla inšpirácie pre aktívne starnutie, kontakty na denné centrá pre seniorov, poradenstvo v oblasti zdravia, ale aj výrobky určené pre túto vekovú kategóriu. Seniorom sa prihovorili aj zástupcovia mestskej samosprávy, povzbudiac ľudí v seniorskom veku, aby žili aktívne, stretávali sa a navzájom spolu komunikovali.

Stredná odborná škola obchodu a služieb v Trnave sa chcela svojou účasťou na tomto podujatí zviditeľniť a ponúkala záujemcom, najmä z radov žien, kozmetické a kadernícke služby. Žiaci učebného odboru kuchár pripravili a návštevníkom naservírovali rôzne drobné chuťovky a sladkosti.

Ing. Ervín KOVALČÍK

nanie nielen doma, ale aj v zahraničí. Sicília je čarokrásny ostrov s množstvom kultúrnych pamiatok, zaujímavých prírodných útvarov a oblastí. Presvedčili sa o tom aj žiaci pri návšteve miest Palermo, Milazzo, Taormina a Cefalù. Najemotívnejší zážitok však zanechal výlet so skúseným horským vodcom na najväčšiu európsku a stále aktívnu sopku Etnu, ktorú domáci s rešpektom nazývajú Mongibello (Hora hôr). V rámci výletov, ale aj v čase osobného voľna si žiaci naplno užívali kúpanie v Tyrhénskom a Iónskom mori. Nezabudnuteľné zážitky a jedinečnú príležitosť spoznať zvyky miestnych obyvateľov poskytla aj trojdňová fiesta, ktorá sa konala na počesť patrónky mesta.

Svoje zážitky, ale najmä nadobudnuté skúsenosti spracovali žiaci v powerpointovej prezentácii, pripravili reláciu v školskom rozhlase, vytvorili nástenku, fotografie a správu umiestnili aj na webové sídlo školy a svoje dojmy osobne odovzdávali

Prax v záhradníctve priblížila žiakom typické dreviny Stredozemia.

na besede so žiakmi a s pedagógmi školy. Táto vzdelávacia mobilita bola hodnotená veľmi kladne nielen pre obohatenie našich žiakov a učiteľov o nové poznatky a inovačné prvky, ale aj pre spokojnosť prijímajúcej organizácie a zamestnávateľov, ktorí vyjadrili záujem o spoluprácu aj v budúcnosti.

(sošpsv)

a postojov pre súčasnú mladú generáciu. Projekt *WOW* vo veľkej miere prispel k úcte žiakov, ktorí sa doň zapojili, k hodnotám, k určovaniu životných priorít, formovaniu osobnostných postojov k rozličným spoločenským situáciám či rozmanitým kultúram. Okrem nenahraditeľných skúseností a poznatkov nadobudnutých pri tvorbe spoločnej knihy mali možnosť na stretnutiach s partnermi, ktoré sa konali vždy v inom hostiteľskom meste, zažiť vianočnú atmosféru v nemeckom meste Pforzheim, spoznať scenériu Cariati na juhu Talianska či nadobudnúť poznatky o sedemtisícročnej histórii Malty.

Začiatkom októbra 2013 sa učitelia a žiaci z Nemecka, Talianska, Poľska a Malty, zapojení do projektu, stretli v Košiciach. Ich hostiteľom bola práve SOŠ veterinárna. Popri východoslovenskej metropole mali zahraniční návštevníci možnosť spoznať krásy Spiša, predovšetkým jeho dominantu Spišský hrad, zažiť prechádzku okolo Štrbského plesa či atmosféru tradičného košického Medzinárodného maratónu mieru, navštíviť Múzeum letectva či Ochtinskú aragonitovú jaskyňu. Siedmeho októbra poctila partnerov projektu návštevou i Eva Siracká, hlavná protagonistka slovenského príspevku do pripravovanej publikácie. Hostia tak mali možnosť porozprávať sa s ňou o jej celoživotnej činnosti, názoroch a skúsenostiach nadobudnutých počas dlhoročnej pomoci ťažko chorým ľuďom.

Projekt sa dostal už do svojej druhej časti. V nej sa uskutoční aj niekoľko vzájomných stretnutí zapojených škôl. Pedagógovia i žiaci SOŠ veterinárnej veria, že spolupráca prinesie úžitok z kooperácie učiteľov a žiakov školy, zlepší ich komunikačné schopnosti používaním angličtiny ako komunikačného jazyka. A čo je najdôležitejšie – zvýši ich motiváciu na podobné aktivity v budúcnosti. **(sošv)**

Parochniarstvo

REMESLÁ

Parochniarstvo či vlásenkárstvo bolo veľmi zriedkavým remeslom. Nikde inde než v Bratislave nie je doložený cech majstrov tohto remesla. Štatút bratislavskému cechu parochniarov vydala 13. septembra 1779 kráľovná Mária Terézia, hoci o jeho vydanie majstri požiadali už roku 1763. Je pravdepodobné, že dovtedy mohli byť predstavitelia tohto remesla organizovaní v niektorom inom cechu v Bratislave alebo vo Viedni.

Po nemecky písaný štatút (okrem úvodu a záveru, ktoré sú v latinčine) má 16 článkov. Rovnako ako v ostatných štatútoch vydaných za Márie Terézie sa všetkým členom cechu ukladala povinnosť viesť bohabojný a poctivý kresťanský život a byť v sprievode pod cechovou zástavou na každoročnej procesii na sviatok Božieho Tela.

Predstaviteľov cechu si majstri na výročnej schôdzi volili tak, že najskôr zložil účty dovtedajší cechmajster a potom sa spolu s ďalšími kandidátmi znova uchádzal o túto funkciu. Výročná schôdza sa konala v prítomnosti cechového komisára, bez ktorého sa už vtedy nemohlo konať zhromaždenie žiadneho cechu. Učeň sa pri prijímaní musel preukázať svedectvom o počestnom pôvode a zaplatiť 2 zlaté, rovnakú sumu zložil do cechovej pokladnice po skončení trojročnej učebnej lehoty. Po vyučení mal tovariš vykonať trojročnú vandrovku. Cech parochniarov mal byť organizáciou nielen pre bratislavských, ale aj pre okolitých majstrov tohto remesla, no nemohol si zriaďovať filiálne organizácie. V prípade, že by sa ktorýkoľvek majster alebo tovariš pre chorobu dostal do núdze, cech mu poskytol finančnú výpomoc, ktorú mal však po uzdravení vrátiť.

Paul von Ballus v práci o Prešporku (čo bol až do roku 1919 oficiálny slovenský názov Bratislavy) uviedol, že okolo roku 1820 v meste aj v Podhradí pôsobili po štyria parochniari.

Ojedinele predstavitelia parochniarskeho remesla pôsobili vo väčších mestách na Slovensku aj v neskoršom období.

Doc. PhDr. Vladimír SEGEŠ, PhD.

Mária Terézia, ktorá panovala v rokoch 1740 – 1780, udelila či potvrdila štatút mnohým cechom, okrem iných aj bratislavským parochniarom.

Európsky deň rodičov a školy

HA KEŽMAROK

Už po dvanásty raz sa 10. októbra otvorili brány Hotelovej akadémie Otta Brücknera v Kežmarku rodičom našich žiakov a pozvaným vzácnym hosťom v rámci tradičného Európskeho dňa rodičov a školy. Cieľom akcie je podporiť zapojenie rodičov do života školy a prehĺbiť partnerské vzťahy medzi školou a rodinou. Zároveň je tento deň aj príležitosťou poďakovať sa všetkým, ktorí pomáhajú škole: predstaviteľom štátnej správy a samosprávy, členom výboru rady rodičov, členom rady školy, správnej rade neinvestičného fondu Priatelia.

Po otvorení slávnosti sa rodičia presunuli do multimediálnych učební na prezentácie o zahraničnej odbornej praxi, kde sa dozvedeli čosi o práci svojich detí v zahraničí a získali množstvo informácií o krajinách ako Taliansko, Francúzsko, Grécko či

Slávnostné tabule pripravili žiaci pod vedením pedagógov.

nemecky hovoriace štáty, do ktorých naši žiaci cestujú za zlepšením nielen jazykových, ale najmä praktických zručností.

Vo vestibule školy bola pripravená slávnostná recepcia. Po krátkom príhovore riaditeľky školy a predsedu výboru rady rodičov nasledoval kultúrny program. Následne hostia mohli ochutnať mnohé lahodné jedlá stredomorskej, najmä talianskej kuchyne, ktoré pripravili žiaci pod vedením pedagógov. Na priebeh celej akcie dohliadali žiaci 5. ročníka, ktorí vykonávali manažérske cvičenia vo funkcii manažérov odbytu, výroby, marketingu či podporných služieb.

Európsky deň, prostredníctvom ktorého sme zapojili rodičov do spolupráce so školou, bol opäť dňom plným skvelých zážitkov a právom dostáva hodnotenie výborný. Rodičom, hosťom a sponzorom patrí naše úprimné poďakovanie. Už teraz sa tešíme na ďalšie ročníky.

Romana GUROVÁ
a Michaela ŠARNIKOVÁ,
manažérky marketingovej komunikácie

Súťaž zručnosti žiakov základných škôl

SOŠ NOVÉ MESTO NAD VÁHOM

Aj tento školský rok sa koncom októbra v priestoroch Strednej odbornej školy na Bzinskej ul. v Novom Meste nad Váhom konal v spolupráci s Komisiou školstva, mládeže a športu Mestského zastupiteľstva v Novom Meste nad Váhom a s podporou generálneho sponzora Emerson, a. s., a sponzora S-servis Modrovka už 13. ročník Súťaže zručnosti žiakov základných škôl okresu Nové Mesto nad Váhom. Technicky zameraná súťaž v odboroch strojárstvo, elektrotechnika a informatika preverila vedomosti, ale najmä zručnosti žiakov v technických disciplínach. Potvrdilo sa, že žiaci sa vedia popasovať aj s touto problematikou a dokážu dôstojne reprezentovať seba a svoju školu. Tento rok sa súťaže zúčastnilo až 60 žiakov z 13 základných škôl (ZŠ) okresu. V odbore strojárstvo zvíťazil vynikajúcim praktickým výkonom Hugo Havalec zo ZŠ na Odborárskej ul. v Novom Meste nad Váhom, v kategórii elektrotechnika Tomáš Trebichavský zo Spojenej školy sv. Jozefa Nové Mesto nad Váhom a v odbore informatika Matúš Repka z tej istej školy.

Súťažný strojársky odbor preveril zručnosť žiakov pri práci s tradičnými nástrojmi.

Dúfajme, že veľká účasť súťažiacich je dôkazom, že odbornosť na Slovensku nevymiera. A keďže je známe, že nie je dôležité vyhrať, ale zúčastniť sa, štedrí sponzori pripravili okrem občerstvenia a cien pre víťazov jednotlivých disciplín aj veľmi pekné účastnícke prezenty, ktorými potešili všetkých súťažiacich. Súťaž sa končila s predsavzatím, že na budúci rok sa na nej zainteresovaní stretnú opäť. **(tm)**

Stretnutie strojárov na Horehroní

SŠ BREZNO

Začiatkom októbra sa v Spojenej škole v Brezne uskutočnilo stretnutie strojárov. Podujatie bolo určené žiakom 9. ročníka breznianskych základných škôl a žiakom 3. a 4. ročníka Spojenej školy, ktorí študujú v strojárskych odboroch. Zúčastnili sa ho aj zástupcovia odboru vzdelávania a kultúry bystrickej župy a 1. slovenského strojárskeho klastra. Svojou prítomnosťou, skúsenosťami a cennými informáciami všetkých zúčastnených potešili zástupcovia horehronských strojárskych firiem. Ako na stretnutí párkrát odznelo, po strojároch je v súčasnosti veľký dopyt. Firmy majú o žiakov vyučených v tomto odbore záujem, ale trh práce je presýtený inými profesiami. Snahou stretnutia bolo priniesť objektívny pohľad na strojársky priemysel na Horehroní a najmä poukázať na uplatnenie sa absolventov odboru v praxi. Touto cestou sa chce naša škola poďakovať všetkým zúčastneným hosťom, ale aj učiteľom a žiakom za ich ochotu a trpezlivosť. **Mgr. Karol MÜLLER**

Žiaci sa ku mne vracajú

ROZHOVOR

Hovoríme s umeleckým kováčom Benediktom Jurčom, pedagógom Súkromnej školy úžitkového výtvarníctva v Kremnici.

Na Slovensku ťažko nájdete pedagóga, ktorého žiaci oslávili ešte za jeho života v takej miere, ako si to mohol užiť Benedikt Jurčo. V Nitrianskom Pravne sa vlani stretlo pol stovky absolventov niekdajšej Umeleckej priemyselnej školy v Kremnici na druhom ročníku Jurčových dní. Miestni umeleckí kováči Miroslav Juhas, Juraj Cmarko a Klaus Haumer pomenovali toto podujatie po svojom učiteľovi. Názov školy sa medzitým zmenil na Súkromnú školu úžitkového výtvarníctva, ale žiaci a odbory ostávajú. Pod vedením Benedikta Jurča absolvovalo za štyridsaťpäť rokov jeho učiteľovania umelecké kováčstvo viac ako 350 mladých ľudí. Časť z nich (zo šesťdesiat) má na Slovensku vlastné umeleckokováčske dielne a každým rokom k nim pribúda zo sedem ďalších. Benedikt Jurčo patril medzi prvých absolventov kremnickej školy a stal sa jej žijúcou pedagogickou legendou.

Kováč Benedikt Jurčo.

Prečo vaša škola vznikla práve v Kremnici?
Bola to spoločenská potreba. Mincovňa potrebovala rytcov kovov. Nuž nečudo, že sa o založenie školy pričinil jej pracovník Ľudovít Leitner, ktorý bol prvým riaditeľom. V tom čase pociťovali aj potrebu strednej umeleckopriemyselnej školy, ktorej absolventi by vedeli vyrábať kovania pre hrady a zámky. V banských mestách Kremnici, Banskej Štiavnici a Banskej Bystrici bolo treba opravovať historické brány, zábradlia, kostoly, morové stĺpy, veže a vývesné štíty.

Ako ste sa dostali k remeslu?
Začínal som na Ľudovej škole umenia v Žiline, kde vyučoval akademický sochár Ladislav Berák. Pod jeho vedením sme skúšali letovať a tepať. Bavilo ma to. Nuž som sa po skončení deviatej triedy prihlásil na bratislavskú ŠUP-ku, Školu umeleckého priemyslu. Chcel som študovať fotografiu. Na prijímacie pohovory prišlo päťsto uchádzačov. V tom čase tam zavítal aj Ľudovít Leitner, ktorého poverili, aby získal študentov pre novú školu v Kremnici. Bola to kuriózna situácia, lebo do bratislavskej školy mimoriadne prijali tridsať žiakov a do Kremnice tridsaťdva. Môj otec povedal, že Kremnica je bližšie ako Bratislava, a bolo rozhodnuté. Dostal som sa do kováčskeho ročníka. Viedol ho brat výtvarníka Ľudovíta Korkoša Ján, ktorý skončil školu v Turnove. Po absolvovaní som sa prihlásil na sochárstvo na bratislavskú Vysokú školu výtvarných umení. Neprijali ma. Vrátil som sa domov do Žiliny, kde mali vo vtedajšom Pamiatkostave aj umelecké remeslá. Okrem iného som mal učiť na učňovskom stredisku. Dnes môžem povedať, že viac ako učenie mi dala prax. Mal som šťastie, že som mohol robiť pri skúsených kováčoch a odkukať ich techniku a grify. Boli to skutoční machri. Osobitne rád si spomínam na skvelého kováča Dominika Javorika, ktorý vždy presne vedel, kde má udrieť, ako môže najlepšie ohnúť materiál. Keď začal robiť, bola to doslova hudba.

Beňo Jurčo na Jurčovych dňoch.

Čo musí urobiť remeselník, aby sa z neho stal učiteľ?
Keď v škole v Kremnici skončil Korkoš, oslovili mňa. Roku 1973 som absolvoval pedagogickú školu a už som sa odtiaľto nepohol. Prebrali sme osnovy z turnovskej školy, kde učili tradičné techniky, záverečnou prácou tam bol kovaný svietnik. Keď som prišiel do Kremnice, rozhodli sme sa, že štúdium povýšime. Prepracovali sme osnovy. Spolu s akademickým sochárom Ivanom Liptákom sme sa snažili o zachovanie tradičných techník, kombinujúc ich so súčasnými požiadavkami doby. Ivan Lipták zastrešoval výtvarnú prípravu a modelovanie a spoločne sme spracovávali remeselné návrhy.

Ako ste pristupovali k študentom?
Rešpektoval som, že každý z nich v sebe nosí niečo individuálne. Nikdy som sa žiakom nenanucoval ako učiteľ a oni sa mi nepokúšali skákať po hlave. V škole som ostal praktik, ktorý si uvedomoval, že svojich žiakov musí zaujať. Všetko som im ukázal. Navliekol som si zásteru a robil spolu s nimi. Viedol som ich k tomu, aby sami dokázali zhodnotiť svoje schopnosti. Ak chce umelecký remeselník napredovať, nesmie klamať seba samého. Moji žiaci museli hodnotiť svoju prácu sami. Jej výsledok môže byť len dobrý alebo zlý. Vždy som im zdôrazňoval: „Keď sa zaradíš do štvorky, a bude to podľa teba dobré, tak si ma nepraj!“ A ešte som sa im snažil vštepiť do hláv jednu zásadnú vec: „Nikdy nesmiete povedať, že to neviete urobiť.“ Ak mi povedali, že sa niečo nedá, tak som im na mieste ukázal, ako sa to dá.

Počas pedagogickej praxe ste neprestali ani s umeleckým kováčstvom.
Venoval som sa tepaniu. Keď za mnou prišiel niekto zvonku, kto tvrdil, že sa niečo nedá, bola to pre mňa výzva. Čím bola vec zložitejšia, tým bola pre mňa zaujímavejšia. Dal som sa na opravu zámkov a pántov v bardejovskej knižnici či na budove Matice slovenskej v Martine. Rekonštruoval som secesné mreže, detaily na kostolnej veži v Banskej Bystrici, v spolupráci so štátnymi reštaurátorskými ateliérmi mreže na Trenčianskom hrade, okná, rohovníky na Červenom Kameni, zhotovoval som mnohé iné historické repliky. Najviac som sa naučil pri riešení jednotlivých objednávok. Keď mi doniesli objednávku na krytinu veže, rozvinul som plášť, aby som pochopil techniku starých majstrov, objavil spôsoby starého nitovania, spájania. Len pre zaujímavosť – nity pôvodne vyrábali stočením pliešku, ktorý následne roztiahli a vyklepali. Realizoval som aj reklamné nápisy, napríklad na bratislavskom hoteli Danube. Mali sme pri tom problémy s písmenami. Boli navrhnuté asymetricky, musel som vytvoriť pomocný „pantograf“, aby sme mohli zostrojiť ich plášť.

Nechávali ste si mimoškolské skúsenosti iba pre seba?
Každý nový objav som odovzdával svojim žiakom. Vychovávali sme hotových remeselníkov. Spoločne s kolegami z odborných predmetov sme sa snažili, aby ovládali technické kreslenie, technológiu, výtvarnú prípravu aj realizáciu. Urobil som všetko pre to, aby každý môj žiak vedel vec nakresliť a vymodelovať. Keď som zistil, že niekto chce dosiahnuť viac, venoval som sa mu v rámci krúžkov. Prosto urobili sme všetko, aby žiak vedel perfektne kresliť, modelovať a mal priestorové videnie.

Čo by na tomto type školy nemalo byť?
Praktické vyučovanie by sa nemalo kúskovať. Nie je dobré, ak sa žiak prezlečie do pracovného, dostane sa do švungu, a zrazu zazvoní a on sa musí zase prezliekať na teóriu. Potom je potrebné mať na zreteli druhú významnú zásadu: remeslo sa stráca, ak by sa na úkor praxe uprednostňovala teória.

Ako sa uplatňujú vaši žiaci?
Vedia urobiť moderné predmety aj sakrálne objekty do kostolov. Zo šiestich-siedmich absolventov každoročne traja pokračujú na vysokých školách. Mnohí, čo sa vyučili kováčstvu, sa uplatňujú aj v iných odboroch. Viacerých prijali na sochárstvo, architektúru, dejiny umenia alebo reštaurátorstvo, zlatníctvo. Týmto okrem iného ocenili ich priestorové videnie a schopnosť realizovať nápady, čo získali práve v našej škole. Keď moji žiaci vedia niečo urobiť z kovu, spravia to aj do kameňa alebo iného materiálu. A nech už skončili akúkoľvek vysokú školu, vzťah ku kovu im ostal a aplikovali ho aj v iných profesiách.

Viete, čo trápi vašich žiakov?
Spomeniem len jeden prípad. S prácou Stana Žilavého sa stretnete v Bojnickom zámku. Spolu s kolegami sa podpísal pod kovanú bránu do hradnej priekopy, na vstupe do niekdajších reprezentačných apartmánov, pod kované brány v prievidzskej tržnici, pod historické zábradlie na streche lesníckej priemyslovky v Banskej Štiavnici či osvetlenie vykované podľa starých lucerien. Udomácnil sa pri Prievidzi, pochádza z Malaciek. Ponúkol sa, že vo svojom rodnom meste opraví staré brány v zámockom parku. Objednávku dostal namiesto neho fušer. V malackom kláštore sídlila škola. Nádvorie kláštora zdobila nádherná

„Moji žiaci majú u mňa dvere vždy otvorené. Ich situácia však nie je ľahká, stretávajú sa s problémami, ktoré sami nie sú schopní riešiť. Reštaurátorské ateliéry sa rozpadli, ľudia rozkradli ich zariadenia. Viaceré remeselnícke práce dnes vykonávajú ľudia, čo by ich robiť nemali. Kedysi bolo roboty dosť, teraz si musí každý nájsť svoj chlieb a pobiť sa oň. V tom im budem všemožne pomáhať a držať palce.“

Takto sa chystá kuť železo Jurčov absolvent Ivan Murko.

baroková brána. Roky sa o ňu nik nestaral, bola v dezolátnom stave. Stano Žilavý sa ponúkol, že ju zreštauruje. Odmietli ho opäť. Keď tam prišiel o rok, skoro padol na zadok, stará brána zmizla. Nahradilo ju monštrum, ktoré nemá nič spoločné s históriou. Žiaľ, aj také bývajú výsledky, podobné skúsenosti má viacero mojich žiakov. Chvalabohu, sú však aj mestá, kde sa k pamiatkam stavajú zodpovednejšie.

Vychovali ste mnohých mladých ľudí. Koľkí asi sú?

Nie je ich málo. Z kováčov spomeniem aspoň Petra Bazilidesa na Ihráči, Igora Boženíka v Žiari nad Hronom, Pavla Ivana, Jána Konuša a Tomáša Šiagyho z Bartošovej Lehôtky, Jána Gubča zo Zvolena, Ladislava Staňu z Tepličky nad Váhom, Pavla Zlatoša z Bytčice, Titusa Angyala z Dediny Mládeže, Maroša Murgaša z Lučenca, Sláva Chladného a Ivana Petráša, ktorí majú firmu v Kremnici a pracujú zväčša s antikorom. Ďalší môj žiak Laco Szabo z Galanty odlieva sochy. Presadili sa aj naši absolventi, neskôr vyštudovaní akademickí sochári Miro Tomaška, Igor Mosný a Ivan Škandík. Ako reštaurátor skončil Ján Filo, ktorý sa cez svoju dielňu vo Vlkanovej vie ujať opravy celého historického objektu a dať pritom prácu ďalším. Skvelí nožiari Vladimír Puliš, Boris Schubert a Julo Mojžiš sú známi aj v zahraničí. A nemôžem obísť autorov niektorých raritných dielok, ako je Ľudo Pozníček, ktorý urobil v Španej Doline Banícky orloj, alebo vyučený kováč Dušan Maliarik. V Bojniciach úspešne robí interiérový dizajn a okrem toho si dovolil zhotoviť unikátny drevený mechanický prístroj v štýle Leonarda da Vinci, ktorý pracuje na princípe vetra a slnka. Iná zaujímavosť: Roman Vykysalý sa popri remesle preorientoval na divadlo a organizuje známe Kremnické gagy.

Mali ste aj žiakov, ktorí sa uplatnili v zahraničí?

Jozefa Vavra sme už v škole považovali za ťahúňa ročníka. Zaujímal sa o historické veci. Vysťahoval sa do Nemecka. Reštauruje a vyrába tam kinetické skulptúry, ktoré sa dajú do pohybu na zafúkanie vetra alebo pod vplyvom tečúcej vody. Vlani v Nitrianskom Pravne predviedol tepanie kovových lístkov Peter Štaffen, ktorý má dielne vo Francúzsku. Jeho diela vidno v kaviarňach na parížskom bulvári Champs-Élysées alebo na ostrove Martiniku. Spolupracuje s poprednými francúzskymi architektmi. Pred dvoma rokmi prišiel na stretnutie do Nitrianskeho Pravna ďalší môj žiak Marián Pavlík, ktorý je galeristom v Juhoafrickej republike a nakupuje umelecké diela po celom svete. Kováčinu skončil aj Ján Janiga, ktorý pokračoval v štúdiu dizajnu. Teraz pôsobí v Amerike.

Sú Jurčove dni uspokojivým svedectvom toho, že vaši žiaci sa hlásia práve k vám?

Najprv bolo stretnutie v Turčianskych Tepliciach. Usporiadal ho František Mičuda. Umeleckí kováči sa tam prezentovali vlastnými prácami, svoju tvorbu ukazovali aj súčasní žiaci škôl. Organizátori podujatia však v meste či kúpeľoch nenašli pochopenie, mestský úrad im neposkytol ani priestory. Chlapci prišli s nápadom, že sa budú stretať v Nitrianskom Pravne. Malo to svoju logiku, lebo práve v tom regióne je najviac kováčov. Podujatie pomenovali po mne, z čoho som bol príjemne prekvapený. Dali mi tak najavo, že sa ku mne ako k prvému absolventovi kováčskeho oddelenia na Slovensku hlásia. Ich Jurčove dni boli a sú prezentáciou profesionality mojich žiakov. Teší ma, že tu ukazujú verejnosti, čo všetko sú schopní zhotoviť a aký je rozdiel medzi ručným a priemyselným kovaním.

Viete im prakticky pomôcť aj vtedy, keď kremnickú školu absolvujú?

Kedysi bolo roboty dosť, teraz si musí každý nájsť svoj chlieb a pobiť sa oň. V tom im budem všemožne pomáhať a držať palce. Moji žiaci majú u mňa dvere vždy otvorené. Ich situácia totiž nie je ľahká, stretávajú sa s problémami, ktoré sami nie sú schopní riešiť. Reštaurátorské ateliéry sa rozpadli, ľudia rozkradli ich zariadenia. Viaceré remeselnícke práce dnes vykonávajú ľudia, čo by ich robiť nemali. Na pamiatkach sú nekvalitné polotovary, ktoré nemajú potrebnú pevnosť, nekorešpondujú s pôvodnými dielami a znehodnocujú celkovú historickú cenu budov. Remeselná technika by sa mala zachovávať. Veci, ktoré boli zvárané v ohni v minulosti, by mali byť zvárané v ohni aj v súčasnosti.

> „Náš učiteľ nás nikdy neoklamal. Čo povedal, to platilo, a keď niečo povedal, malo to pre nás význam. Všetkých nás doteraz spája. Berieme ho ako najvyššiu autoritu. Dal nám remeslo, ktoré sme prijali ako životnú filozofiu, v ktorej človek rozmýšľa ako kováč.“
>
> Miroslav Juhas

CHARAKTERISTIKA ODBOROV

Dnešná Súkromná škola úžitkového výtvarníctva v Kremnici bola založená roku 1966. Ako prvé vznikli odbory so vzťahom k historickej remeselnej tradícii – umelecké kováčstvo a zámočníctvo a plošné a plastické rytie kovov. Roku 1967 otvorili odbor zlatníctvo a strieborníctvo, v nasledujúcom umelecké odlievanie kovov. V ďalších rokoch položili základy odborov tvarovanie priemyselných výrobkov (1969), štukatérstvo (1980) a tvorba hračiek a dekoratívnych predmetov (1989). So školou dlhé roky spolupracuje v odbore výtvarné spracovanie kovov a drahých kameňov kremnická mincovňa, v ktorej sa uplatňujú mnohí absolventi.

Zlatníctvo a strieborníctvo

Žiaci študujú klasické zlatnícke techniky, ako je cizelovanie, smaltovanie, granulácia, filigrán či zasadzovanie kameňov. Východiskom na remeselnú výrobu realizácie je predmet navrhovanie šperkov. Žiaci tvoria originálne výtvarné návrhy v medi, mosadzi, striebre, pričom používajú polodrahokamy.

Umelecké kováčstvo a zámočníctvo

Žiaci zvládnu základné kováčske techniky a najmä tvorivý proces od výtvarnej prípravy návrhu až po dotvorenie finálneho kováčskeho artefaktu z ocele, medi, mosadze aj z iných materiálov, ako je kameň, keramika alebo sklo.

Plošné a plastické rytie kovov

Žiaci si osvoja plošnú zlatotlač, medirytinu, oceľorytinu, ako aj rytie plastických razidiel medailí, tvorbu bižutérie či frézovanie plakiet a medailí. Rozvíjajú si originálne myslenie, tvorivosť, flexibilitu a remeselnú zručnosť. Pri reprodukčných technikách sú konečným produktom štočok alebo razidlo, pomocou ktorých sa realizujú hotové artefakty.

Umelecké odlievanie kovov

Zriadenie tohto odboru si vyžiadala celková orientácia školy zameraná na prácu s kovom. Počas štvorročného štúdia vedú žiakov k tvorivému prístupu pri navrhovaní, modelovaní a realizácii úžitkových a upomienkových predmetov (plakety, medaily a iné drobné dekoratívne plastiky).

Priemyselný dizajn

Po transformácii roku 1986 sa odbory tvarovanie priemyselných výrobkov a tvarovanie plastických hmôt spojili do súčasného odboru, ktorý umožnil žiakom širší záber v danej výtvarno-technologickej produkcii. Žiaci musia zvládnuť prácu so sadrou, s hlinou, plastelínou, drevom a plastickými hmotami. Súčasťou štúdia je práca s najnovšími informačno-komunikačnými technológiami.

Štukatérstvo

Výučbu tohto odboru predchádzalo konzervátorstvo a reštaurátorstvo so zameraním na štukovú výzdobu historických omietok, nástenných malieb, cementových plastík, umelých mramorov, umelého kameňa a odliatkov z epoxidu.

Tvorba hračiek a dekoratívnych predmetov

Žiaci tohto odboru získavajú znalosti a zručnosť so spracovaním dreva, kovu, papiera, textilu a plastu. Dokážu vytvárať leporelá, drevené skladačky, návrhy obalov, textilné hračky a zvládajú prácu s grafickým softvérom. Vrcholom štúdia je návrh vlastnej funkčnej marionety. Absolventi po skončení môžu pracovať v remeselnej, bábkarskej, grafickej alebo aranžérskej dielni.

Dvojstranu pripravil Peter VALO
Foto autor a archív školy

Riaditeľka SŠÚV v Kremnici Ing. Katarína Ľuptáková.

Úspechy a perspektívy

SŠÚV KREMICA

Hovorí riaditeľka Súkromnej školy úžitkového výtvarníctva v Kremnici Ing. Katarína Ľuptáková:

„Naša škola sa pravidelne zúčastňuje výtvarných súťaží v slovenskom aj medzinárodnom kontexte. Zapojili sme sa do viacerých medzinárodných projektov. Cez program Leonardo da Vinci spolupracujeme s partnerskými školami v Poľsku a vo Švédsku, v rámci programu Comenius/Multilaterálne partnerstvá sme sa s ôsmimi európskymi strednými školami zapojili do projektov v odbore šperkárstvo pod názvami *Keď sa kameň stane šperkom!* v rokoch 2008 až 2010 a *Toto nie je šperk!* v rokoch 2012 až 2014. Naši žiaci pracovali aj na benefičnom projekte *Ruže pre pomník Breivikových obetí*.

Žiaci školy dosahujú dobré výsledky najmä pri prezentácii svojich prác na výstavách na Slovensku, ale aj na medzinárodných putovných výstavách šperkov v Lotyšsku, vo Francúzsku, v Portugalsku, Grécku, Belgicku, Taliansku. Výborné úspechy dosiahli na súťažiach v tvorbe šperkov Zlatá Fatima v Trenčíne, Študentský šperk roka v Bratislave, v medzinárodnej súťaži v kresbe Mladý obal v Zakopanom či v súťaži Ex libris v poľskom meste Żary. Súkromná škola úžitkového výtvarníctva je spoluorganizátorom medzinárodného Sympózia umeleckého šperku v Kremnici. V Zakopanom vystavili svoje práce naši pedagógovia.

Unikátnou je pragmatická prípadová štúdia, ktorá žiaka konfrontuje s reálnym pracovným prostredím. Zároveň si buduje sieť profesionálnych kontaktov využiteľných vo vlastnej praxi. Perspektívy školy vidím najmä v modernizácii výučby, vo využívaní informačno-komunikačných technológií, v tvorbe nových učebných materiálov a najmä v udržaní tradičných remesiel na oddeleniach, ako je zlatníctvo, kováčstvo, a rytectvo, a v modernizácii odboru dizajnu. Snažíme sa o zavádzanie a využívanie moderných technologických postupov vo všetkých odboroch.“

Palác športu v Paríži-Bercy sa stal miestom historického stretnutia európskej učňovskej mládeže.

Má prednostne zamestnávať štát alebo súkromníci?

UČŇOVSTVO VO FRANCÚZSKU

Ak sa má vo Francúzsku dosiahnuť rovnováha vo verejnom a v súkromnom sektore, spoločnosť potrebuje stotisíc vyučených zamestnancov. To bol roku 2009 názor Laurenta Hénarta, bývalého štátneho sekretára a terajšieho poslanca departementu Meurthe-et-Moselle.

Opieral sa pritom o rozpočtovú dokumentáciu z rokov 2008 a 2009, keď francúzsky štát uzatvoril iba dvadsať percent učňovských dohôd. Napriek daňovej úľave a finančnej podpore štátu francúzske súkromné podniky neprijímajú do pracovného pomeru všetkých vyučených zamestnancov. Situácia však nie je ideálna ani vo verejnom sektore. Roku 2008 uzavrel štát pracovnú zmluvu iba s približne šiestimi tisícmi vyučených pracovníkov, ktorí nastúpili do verejného sektora.

Trinásteho októbra 2009 predložil Laurent Hénart vtedajšiemu francúzskemu premiérovi Françoisovi Fillonovi s projektom o vzdelávaní mládeže pre verejný sektor návrh, aby sa v priebehu piatich rokov prijalo do štátnej administratívy stotisíc vyučených zamestnancov, čím by sa vyvážila zamestnanosť mladých absolventov učňovských škôl vo verejnom i v súkromnom sektore. Štátne úrady by mohli vo finančnej a v daňovej oblasti požívať rovnaké výhody ako súkromné podniky. Jednotlivé departementy, ktoré získavajú na chod administratívy finančné dotácie, by určitú časť odvádzali učňovským strediskám a štátnemu stredisku územnej verejnej správy CNFPT, ktoré vzdeláva jednotlivcov i kolektívy v regiónoch. Na rozvoj a modernizáciu učňovských odborov by sa zároveň prispievalo zo štátneho fondu.

Privysoké náklady na vzdelávanie

Projekt vyzeral sľubne, ale vyvolal búrlivú diskusiu a zákonite sa predpokladalo, že v praxi narazí na tvrdé prekážky. Praktický prínos vyučeného pracovníka totiž prevyšovali náklady na jeho vzdelávanie. Štátny sekretár Laurent Wauquiez, poverený riadením odboru zamestnanosti, však vyhlásil, že „náklady na učňovské vzdelávanie ročne nepresiahnu sumu dvetisíc eur, čo nie je tak veľa“, a druhého júla 2009 podpísal v zmysle vládnych opatrení zmluvu s prezidentom obchodnej a priemyselnej komory Jeanom Françoisom Bernardinom o založení územných spoločností na výrobu a predaj softvérov pod jej záštitou. Napĺňanie dohody malo podporiť zamestnanosť mladých ľudí a pre mladých učňov zmobilizovať sieť obchodných a priemyselných komôr prostredníctvom päťdesiatich až sto spoločností. To malo súčasne podnietiť malé a stredné podniky, aby prijímali do pracovného pomeru mladých vyučených zamestnancov.

Prudký pokles učňovského školstva

Počet učňov v departemente Rhône-Alpes v školskom roku 2009/2010 v porovnaní s predchádzajúcim klesol o štyridsať percent! Zdá sa, že hlavnou príčinou poklesu bola ekonomická kríza a ani vláda svojimi opatreniami na podporu prijímania mladých ľudí do pracovného procesu nebola schopná presvedčiť manažérov firiem o výhodných podmienkach. Najmä keď sa sami obávali straty miesta. Viac ako polovica firiem, ktoré prijímajú vyučených robotníkov, zamestnáva nanajvýš piatich pracovníkov. Väčšina malých firiem zaznamenala rapídny pokles objednávok, a tak prestali prijímať ďalších zamestnancov aj napriek tomu, že im štát pomáha znižovať náklady.

Načo vzdelávať učňov, keď pre nich niet práce? Na túto otázku odpovedá Jean-Paul Mauduy, prezident obchodnej a priemyselnej komory v regióne Rhône-Alpes takto: „Mladých učňov treba vzdelávať už teraz, aby sa mohli operatívne zaradiť do pracovného procesu, keď nastane hospodárske oživenie. Oživenie sa totiž v krátkom čase očakáva...“

Lenže mladí sa v týchto neistých časoch nespoliehajú na výučné listy a radšej pokračujú v štúdiu na vyšších školách.

Postavenie veľkých podnikov počas krízy

Veľké podniky prijímajú pracovníkov napriek kríze. Šestnásteho júla 2009 prijal vtedajší prezident Francúzskej republiky Nicolas Sarkozy vrcholových manažérov päťdesiatich veľkých podnikov, okrem iných generálneho riaditeľa francúzskej vodárenskej spoločnosti, horlivého zástancu novej Učňovskej charty, ktorý je presvedčený, že „podpora učňovského školstva je vynikajúcou investíciou, azda najvýnosnejšou zo všetkých“. Generálni riaditelia sa zaviazali prijať v školskom roku 2009/2010 o dvadsaťštyritisíc učňov viac než v predchádzajúcich rokoch. Francúzsky prezident vyhlásil, že v ďalších mesiacoch sa podpíše stoštyridsaťtisíc dohôd. Na trhu bolo v tých časoch päťtisíc voľných miest v štátnej železničnej spoločnosti SNCF, po tritisíc vo vodárenskej spoločnosti Veolia Environnement a v telekomunikačnej spoločnosti France Télécom.

Prvé európske stretnutie mladých učňov

„Nie je normálne, aby bol európsky pohyb určený iba osobám, čo mali šťastie vyštudovať vysokú školu,“ vyhlásil v júli 2009 prezident Sarkozy. A tak po dohovore s Josém Manuelom Barrosom, predsedom Európskej komisie, prišiel pre učňov európsky program Erasmus. Tretieho októbra 2009 sa v Paláci športu v Paríži-Bercy stretlo dvanásťtisíc učňov z dvadsiatich siedmich štátov, kde si vzájomne vymieňali vedomosti. Napriek neprítomnosti francúzskeho prezidenta, ktorého účastníci netrpezlivo očakávali, to bol úžasný projekt do budúcnosti, hodný podpory.

Útočisko v zámorských departementoch

„Osobitná vojenská škola v zámorských územiach si získala dobrú povesť. Bol by som rád, keby sa za tri roky počet prijatých zdvojnásobil,“ vyhlásil Nicolas Sarkozy v úsilí zhromaždiť všetky prostriedky a preklenúť následky krízy na nezamestnanosť mladých ľudí. Osobitná vojenská škola (SMA) bola založená roku 1962 s cieľom uľahčiť mládeži vstup do aktívneho života v období regresívnych zmien v zámorských departementoch (Guadeloupe, Nová Kaledónia, Martinik, La Réunion, Mayotte, Saint-Martin, Saint-Barthelémy, Saint-Pierre et Miquelon).

Na rok 2010 SMA získala o štyridsať miliónov eur viac, aby mohla prijať do svojich radov osemdesiat percent mladých. Toto percento nezahŕňa „dezertérov“, znechutených prísnou vojenskou disciplínou a predčasne odchádzajúcich z regimentu, ako to pripúšťa plukovník Yves Gastine, riadiaci túto školu na ostrove Martiniku. Príkaz je príkaz, bez neho sa nezaobíde žiaden vojenský útvar. Tohto pravidla sa energicky pridržiava aj Gastine: „Osobitná vojenská škola poskytuje východisko žiakom, ktorí opúšťajú školský systém bez akejkoľvek kvalifikácie. A tých je v priemere stopäťdesiattisíc ročne. Vyše päťdesiat percent mladých, čo prichádzajú do našej školy, možno zaradiť k deklasovaným vrstvám analfabetov. U nás dostávajú základné vzdelanie a nádej do budúcnosti. Mnohí z nich sa aj vyučia a po skončení vojenskej služby si nachádzajú stále zamestnanie. Obávam sa, že štyridsať miliónov eur nie je dostatočnou sumou, ak si chceme udržať úroveň vzdelávania aj pri dvojnásobnom množstve žiakov.“

Táto investícia predstavovala asi tri percentá z celkového rozpočtu na školstvo, ktorý avizoval prezident Sarkozy 24. apríla 2009. Iniciátorom spomínaného projektu bol Martin Hirsch, zmocnenec mládeže, ktorý zdôraznil, že sa týka päťstotisíc negramotných mladých, ktorí vychádzajú zo základnej školy bez akýchkoľvek vedomostí.

Jeden a pol miliardy pre učňov

Zmocnenec mládeže Martin Hirsch predložil prezidentovi Francúzskej republiky návrh, aby uvoľnil zo štátneho rozpočtu poldruha miliardy na dva roky pre učňovské školstvo. Takáto suma by mala byť nádejou na zmiernenie dôsledkov ekonomickej krízy. „Jeden a pol miliardou by sa podporila zamestnanosť stotisíc mladých, ktorým hrozí, že sa zaradia k stratenej generácii. Štát by sa zaviazal uvoľniť danú sumu v priebehu dvoch rokov a podniky by si sčasti vzali na starosť vzdelávanie mládeže, ktorá by povinne ostala tri až päť rokov v danom sektore. Ďalej by sa štát zaručil, že po troj-, respektíve päťročnej lehote umožní mladým odísť zo sektora v zmysle práva na zmenu pôvodného názoru.“

Kríza učňovského školstva

Vo Švajčiarsku poklesol počet voľných miest pre vyučených zamestnancov a vzrástla nezamestnanosť mladých ľudí. Ťažkosti veľkých priemyselníkov a bánk sú aj vo Francúzsku predzvesťou chmár, ktoré sa zbiehajú nad zamestnanosťou mladých ľudí. „Nezamestnanosť v automobilovom priemysle postihne v prvom rade vyučených robotníkov, lebo všeobecne sa považujú za nahraditeľných, keď vypukne kríza,“ priznáva Georges Beaurepaire, regionálny delegát Národného združenia pre vzdelávanie automechanikov (ANFA). Zároveň však ostáva optimistom v otázke zamestnanosti prijatých automechanikov, lebo až tridsaťpäťtisíc mladých sa nemusí obávať prepustenia. „Predávame síce menej nových automobilov, ale jazdiace si vyžadujú pravidelnú údržbu a nejednu opravu,“ dodáva. Oblasť výroby a montáže sa teda dostala do závozu, ale servisu a údržby sa to netýka. Aspoň zatiaľ! A jednako vláda i obchodní partneri dostali od zainteresovaných desať návrhov na opatrenia, ktoré by automobilkám mali pomôcť prekonať krízu.

Mimochodom, roku 2005 robilo ANFA na vzorke dvetisíc respondentov prieskum o spokojnosti učňov v automobilovom priemysle. Až osemdesiat percent z nich vyjadrilo reálnu spokojnosť s výberom povolania. O dva roky položila ANFA rovnaké otázky tým istým učňom a zistila, že osemdesiatjeden percent z nich ešte vždy neukončilo učňovskú školu, že osemdesiatšesť percent je spokojných so vzdelávaním v učňovských strediskách a osemdesiatosem percent so svojím zamestnaním v podniku. Väčšina si zachovala dobré spomienky na učňovské roky a deväťdesiatjeden percent vyjadrilo želanie pracovať v automobilovom priemysle. Viac ako polovica sa zasadila za prácu v podniku, v ktorom sa vyučila. Ako motivačný prvok najčastejšie uvádzali „precíznu prácu, pri ktorej treba rozmýšľať“. Ich radosť však brzdí niekoľko zádrhov, pre ktoré sa vzdalo povolania automechanika dvadsaťjeden percent. Štyridsaťdva percent respondentov sa v podniku cíti osamelých a nedostatočné usmerňovanie v učňovských strediskách kritizovalo šesťdesiatjeden percent.

Využívanie finančných prostriedkov podnikov

Ako učňovské školy využívajú finančné prostriedky, ktoré dostávajú z podnikov? Podniky posielajú finančné dotácie školám podľa vlastného výberu každoročne vo februári. Väčšina vzdelávacích inštitúcií financuje z týchto fondov učebné pomôcky, respektíve prístroje, napríklad Vysoká škola strojnícka (ENSEA). Iné školy z nich vyplácajú externých vyučujúcich, najmä Štátny ústav východných jazykov (INLO) alebo Ústredná škola v Paríži (ECP). Dvadsaťpäť percent tejto sumy predstavujú spravidla štipendiá určené študentom. Vysoká škola informatiky v Paríži (SUPINFO) sa zaviazala celú dotáciu z roku 2009 rozdeliť študentom!

Štátna podpora učňovského školstva

Učňovské školy dostali na rok 2009 okrem regionálnych dotácií aj štátnu podporu vo výške šesťstopäťdesiat miliónov eur. Rozdelili ju medzi dvadsaťšesť regionálnych rád. Najviac finančných prostriedkov dostali regióny Île-de-France (91,5 mil. eur), Rhône-Alpes (48 mil.), Provence-Alpes-Côte d´Azur (44 mil.) a Pays de la Loire (36,7 mil.). Skromnejšie prostriedky sa ušli regiónom Limousin (7,4 mil. eur), Guyana (4,9 mil.) a Korzika (3,9 mil.). Časť z podpory bola určená na zvýšenie kvalifikačnej úrovne aktívnej populácie a na vzdelávací aparát.

Z krátkych správ vybrala a preložila Vladimíra KOMOROVSKÁ

Strojári v partnerskej brnianskej škole

SOŠT TLMAČE

Žiaci Strednej odbornej školy (SOŠ) technickej v Tlmačoch sa nedávno vrátili z výmenného pobytu z Českej republiky. Vďaka ďalšiemu grantu z európskeho programu celoživotného vzdelávania Leonardo da Vinci pobudli v druhej polovici októbra dva týždne v Strednej škole strojárskej a elektrotechnickej v Brne. Desať žiakov tretieho a štvrtého ročníka odboru programátor obrábacích strojov a zariadení spolu s majstrami odborného výcviku Štefanom Napom a Miroslavom Bernátom si mohli rozšíriť svoje odborné zručnosti v oblasti programovania a obsluhy CNC strojov.

Možnosti v kvalitne vybavenej škole

„Naša škola vypracovala projekt v rámci výzvy Leonardo da Vinci/Mobilita, ktorú zverejnila Európska komisia. Projekt bol schválený na dvanásť mesiacov, čo znamená, že aj budúci rok budú môcť absolvovať rovnakú stáž ďalší žiaci v druhom turnuse, ktorý sa uskutoční v júni," skonkrétnila projekt jeho koordinátorka a zástupkyňa tlmačskej SOŠ technickej Mgr. Mária Medzihradská. Prioritným zámerom projektu je rozšírenie odbornej pripravenosti žiakov na ich budúce profesionálne zaradenie sa do pracovného pomeru. „Keďže častou požiadavkou súčasných zamestnávateľov v oblasti strojárstva je zvýšiť pripravenosť žiakov na programovanie a obsluhu CNC obrábacích strojov a zariadení, rozhodli sme sa aj týmto spôsobom pripraviť budúcich absolventov našej školy na ich povolanie. Vďaka schválenému projektu mohli naši žiaci počas pobytu absolvovať odborný výcvik v partnerskej škole, ktorá má kvalitné vybavenie a moderné programovacie a obrábacie stroje," doplnila ju riaditeľka školy Ing. Janka Mrázová.

Chlapcov sprevádzali počas pobytu v Brne majstri odborného výcviku. „Náplňou ich pracovného programu počas odbornej stáže bolo predovšetkým nadobudnutie nových praktických zručností na obrábacích strojoch, ktoré sú moderné a s ktorými sa môžu stretnúť aj na svojich budúcich pracoviskách. Počas

dvojtýždňového pobytu žiaci získali nové skúsenosti a zručnosti na CNC obrábacích strojoch, ktoré má brnianska škola k dispozícii. Osobitne cennou skúsenosťou pre nich bolo, že sa po prvýkrát oboznámili s riadiacim systémom Heidenhain, ktorý naša škola zatiaľ nemá k dispozícii. Chlapci si počínali dobre, v priebehu pár dní sa naučili systém samostatne ovládať," hovorí majster s dlhoročnou praxou Bc. Miroslav Bernát.

Zážitky z osobného poznávania

Okrem nadobudnutých praktických zručností na odbornom výcviku mali chlapci čas na poznávanie. „Zúčastnili sme sa viacerých odborných prehliadok, počas víkendov sme stihli navštíviť aj hlavné mesto Českej republiky, kde niektorí z nás po prvýkrát videli známy Staromestský orloj, prešli sa po Václavskom námestí a ďalších miestach historického centra. Úžasne pekný zážitok mám z Múzea voskových figurín. Doprial by som ho vidieť aj ostatným žiakom našej školy," delí sa s novými poznatkami budúci maturant Lukáš Husár. „Aj mne sa tam páčilo. Naučil som sa ovládať jeden z najnovších programov, videl som aj také programovacie stroje a zariadenia, o ktorých som doteraz len počul. Táto stáž mi dala do môjho osobného života veľa," dopĺňa ho ďalší z účastníkov stáže Daniel Ištván.

Projekt sa nekončí. Na jeho pokračovanie sa už tešia druháci a tretiaci, ktorým sa črtá šanca získať budúci rok podobné skúsenosti ako teraz ich spolužiaci. „Aj ja by som chcel vycestovať do Česka. Budem sa usilovať počas školského roka dosahovať čo najlepšie výsledky, lebo nie každý dostane príležitosť absolvovať takúto stáž. Verím, že triedny učiteľ a majster na výcviku vyberú medzi desiatku aj mňa," dodáva druhák Dalibor Víťaz.

Veľkú zásluhu na realizácii projektu od vzniku myšlienky až po jeho podanie má zástupkyňa SOŠ technickej Tlmače Mgr. Mária Medzihradská, ktorá nakoniec dodáva: „Tešíme sa, že sa nám podarilo uskutočniť prvý turnus odbornej stáže. Na budúci rok sa jej v druhom turnuse zúčastní ďalších štrnásť žiakov. Budú medzi nimi aj štyri dievčatá študujúce odbor pracovník marketingu. Absolvujú stáž v jednom z medzinárodných hotelov v Prahe."

Mgr. Marián SABALA
Foto archív školy

Koncepcie si žiadajú jasné...

(dokončenie zo strany 17)

v prvých ročníkoch stredných škôl pre prijímacie konanie v nasledujúcom školskom roku". Na materiáloch so stručným sprievodným slovom a jednoduchými tabuľkami vidno, že ich nepredchádzalo spoločné metodické východisko, a tak sa v nich ani nedá nájsť základný kľúč na posúdenie skutočných potrieb otvárania tried v stredných školách v školskom roku 2014/2015. Žiadalo by sa to povedzme ako nevyhnutný podklad na analýzu súčasnej reálnej situácie v odbornom vzdelávaní v Slovenskej republike. Alebo aspoň pri hľadaní základných odpovedí trebárs na to, ako sa napĺňajú aktuálne požiadavky duálneho odborného vzdelávania, aká je reálna spoločenská potreba požiadaviek škôl na otváranie gymnaziálnych tried či súbežných odborov verejných aj súkromných škôl v tom istom meste či v mestách v neďalekom susedstve.

V UN sa chceme vrátiť aj k ďalším materiálom z 9. zasadnutia vládnej rady pre OVP. Napríklad k *Informáciám o príprave odvetvových koncepcií odborného vzdelávania a prípravy žiakov na výkon povolania a odborných činností* na ministerstvách dopravy, pôdohospodárstva, hospodárstva, životného prostredia či v ďalších rezortoch vlády SR. Dva zaujímavé materiály predložil Ing. Robert Schmidt, jeden z podpredsedov Rady vlády SR pre OVP. Prvým bola *Informácia o účasti zástupcov stavovskej organizácie alebo profesijnej organizácie na teoretickej časti odbornej zložky maturitnej skúšky, praktickej časti odbornej zložky maturitnej skúšky, absolventskej skúške alebo záverečnej skúške*. A výsostne aktuálny je *Návrh metodiky vzniku centier odborného vzdelávania a prípravy*. Štátny inštitút odborného vzdelávania predkladal základnú informáciu o doterajšej mediálnej prezentácii troch nových národných projektov úzko súvisiacich s odborným vzdelávaním a prípravou (*Tvorba Národnej sústavy kvalifikácií*, *Rozvoj stredného odborného vzdelávania* a *Podpora profesijnej orientácie žiakov základnej školy na odborné vzdelávanie a prípravu prostredníctvom rozvoja polytechnickej výchovy zameranej na rozvoj pracovných zručností a práca s talentami*).

Považskobystrický...

SOŠ POVAŽSKÁ BYSTRICA

(dokončenie zo strany 17)

ich žiaci sa na verejnosti predstavili priam „srdcovo" zainteresovaní a predvádzaním získaných zručností profesionálne pripravovaní na výkon budúcich remeselných povolaní.

Ing. Pavol Kňazík, vedúci počítačového CAD centra v SOŠ v Považskej Bystrici, nám k tejto udalosti poslal doplňujúce informácie, ktoré, predpokladáme, môžu byť podnetné aj pre iné školy. Podujatie bolo totiž vyvrcholením projektu *Zelená stavebným profesiám*, podporeného Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR v rámci rozvojových projektov propagácie odborného vzdelávania a prípravy v nedostatkových odboroch vzdelávania. Zámerom celého radu akcií bola

propagácia remesiel, študijných a učebných odborov, ktoré v škole vyučujú, priblíženie prostredia a študentského života v nej a v neposlednom rade prezentácia tvorivosti a remeselných zručností žiakov. Vedenie školy sa, prirodzene, netajilo, že týmito akciami propaguje odborné školstvo medzi žiakmi posledných ročníkov základných škôl a ich rodičmi.

Stavbársky deň bol vskutku premyslený zámer, smerujúci k tomu, ako vyvolať čo najživší záujem o remeselné odbory aj medzi širšou odbornou a občianskou verejnosťou. Napokon, netradičný bol aj pre zúčastnených žiakov a ich vrstovníkov, ktorí im kamarátsky „drukovali". Opustili svoje dielne, triedy, odborné učebne a svoje „stany" si rozložili pred budovou školy, ktorá sa nachádza v centre mesta. Priamo pred očami okoloidúcich a návštevníkov prezentovali to, čo sa v škole naučili: svoju zručnosť, remeselný fortieľ. Samostatný priestor mali stolári, ktorí nadchýnali postupmi pri práci s drevom, strechári s ukážkami, akými materiálmi sa pokrývajú strechy dnes. Sadrové figúrky si návštevníci odnášali od montérov suchých stavieb, ktorí predvádzali aj prácu so sadrokartónom. Montáž bytových vodoinštalačných rozvodov, ako aj zváranie plastových rúr sme mali možnosť vidieť pri pracoviskách inštalatérov a mechanikov stavebno-inštalačných zariadení. Murári sa predstavili stavbou komína a ukážkami ukladania tehál. Ak ste vošli do stánku grafických informačných systémov s programom CAD/CAM, videli ste, aká je odborná príprava budúcich operátorov stavebnej výroby a staviteľov. Objednávku obytnej stavby z dreva predchádza podrobný nákres objektu, výpočet technických parametrov, návrh vecných detailov. Odbor technicko-administratívny pracovník študujú najmä dievčatá, žiada sa od nich, aby poznali tradície a zároveň mali na zreteli aktuálne spoločenské trendy. Veľký záujem bol o funkčný model stieračov, ale aj ďalšie modely konštrukčných častí automobilu, ktoré mali vo svojom stánku autoopravári-elektrikári a autoopravári-mechanici, ktorí zároveň predvádzali žiakom základných škôl montáž a demontáž bloku motora.

Okrem praktických predvádzacích prác pred budovou školy bolo rušno aj v jej vnútri – píše Pavol Kňazík. Žiakom základných škôl otvorili dvere odborných multimediálnych učební, jazykových i počítačových laboratórií: „Naši pedagogickí zamestnanci aj samotní študenti ich oboznámili s podmienkami, ktoré vytvára a zabezpečuje škola na výučbu jednotlivých študijných i učebných odborov. Bližšie ich informovali o možnostiach štúdia, premietli im videofilm o škole. Na počítačoch mali možnosť nakresliť obrázok v programe AutoCAD a získať sladkú odmenu, čo malo pozitívny ohlas. Nechýbala ani výstavka prác a výrobkov našich žiakov, ktoré vytvorili v rámci Stredoškolskej odbornej činnosti a voľnočasovej krúžkovej činnosti."

Predstaviteľov školy potešilo, že Stavbársky deň prišli svojou účasťou podporiť aj zástupcovia viacerých stavebných firiem, s ktorými škola aktívne spolupracuje a ktoré sú nápomocné pri skvalitňovaní materiálneho zabezpečenia praktického vyučovania, ale aj priamo vyučovacieho procesu. Počas celej akcie boli medzi žiakmi, ochotní podávať informácie a propagovať odborné školstvo. Dve firmy uskutočnili aj odborné prednášky pre žiakov stavebných odborov: „Všetkým patrí vďaka za pomoc pri propagovaní stavebných remesiel. Stavbársky deň, ktorý sme začlenili do Týždňa otvorených dverí, navštívilo približne dvesto žiakov zo šestnástich základných škôl z považskobystrického, púchovského i bytčianskeho regiónu. Aj týmto spôsobom im chceme poďakovať za prijatie pozvania a prejavený záujem o naše podujatie. Na základe vysoko pozitívnych ohlasov návštevníkov našej rozsiahlej akcie si dovolíme konštatovať, že prvý ročník Stavbárskeho dňa bol úspešný, a môžeme sa tešiť na jeho ďalšie pokračovanie," uzatvára vydarené podujatie Pavol Kňazík.

Stranu pripravil Dušan MIKOLAJ
Foto autor

Životodarná tradícia na okraji úctivej starostlivosti

VČELÁRSTVO

K včelárskej téme nás priviedlo „kalendárové“ pripomenutie železničiara Rudolfa Mičietu (narodil sa 3. augusta 1909 vo Veľkom Rovnom, obci mnohých významných drotárskych remeselníkov, zomrel 18. októbra 1991 v Bratislave). Vychodil Strednú železničnú školu v Brne, potom študoval na Železničnej komerčnej škole v Bratislave. Pracoval priamo „na železnici“ ako výpravca vlakov aj v železničnom rezorte Ministerstva dopravy a verejných prác Slovenskej republiky ako hlavný adjunkt a inšpektor, neskôr bol prednostom a náčelníkom vo viacerých staniciach na Slovensku.

Napriek tomu si na neho spomíname predovšetkým cez jeho tiché včelárske záľuby a mnohoraké organizačné činy. Prvé skúsenosti so včelárstvom získal v rodine od svojho otca, hoci jeho remeslom bolo pekárstvo. Intenzívne sa mu začal venovať až ako štyridsaťročný. Vtedy pracoval ako náčelník železničnej stanice v Devínskej Novej Vsi. Od svojho vstupu do slovenskej včelárskej organizácie aktívne pracoval v miestnych i celoštátnych orgánoch včelárov. Zaujímala ho história včelárstva, študoval dostupné písomné pramene od prvých začiatkov včelárstva u nás. Vo svojom najvýznamnejšom diele *Z dejín včelárstva na Slovensku* zaznamenal jednotlivé etapy vývoja včelárstva po rok 1919, čím sme sa zapísali medzi národy s vlastnými dejinami včelárstva (zámer spracovať aj novšie dejiny slovenského včelárstva už nestihol

naplniť). Jeho *Kronika bratislavskej včelárskej organizácie* bola podkladom knihy *Kapitoly z dejín včelárstva v Bratislave*. Svojím dielom nadviazal na výskum historika a organizátora včelárstva Jána Gašperíka (narodil sa 21. decembra 1876 v Dovalove, obci pri Liptovskom Hrádku, zomrel 16. januára 1949 v Novákoch – a mimochodom, aj on sa opieral o včelárske záujmy svojho otca a po absolvovaní právnického štúdia pracoval na železnici).

Včelársky skanzen v Kráľovej

Rudolf Mičieta bol dlhoročným učiteľom včelárstva. Jeho aktivity sa osobitne spájajú s výstavbou včelárskeho skanzenu v Kráľovej pri Senci. Jeho ideové formovanie sa začalo roku 1961, o desaťročie neskôr sa stal hlavným z členov prípravnej komisie budovania včelárskeho skanzenu a zároveň začal do muzeálnej expozície zhromažďovať vzácne exponáty, konzervoval ich a navrhoval ich umiestnenie na desaťhektárovom parkovom pozemku. Úzko pritom spolupracoval s Vojtechom Križanom (narodil sa 1. mája 1908 v Rajci, zomrel 30. apríla 1975 v Divinke pri Žiline, kde pracoval ako učiteľ a riaditeľ školy a napísal napr. publikácie *Včelárska technika či 1000 otázok a odpovedí zo včelárstva*). Spolu s ďalšími aktivistami zhromaždil vzácny materiál a dokumenty o vývoji včelárstva a jeho využívaní v rozličných oblastiach života človeka.

Skanzen otvorili 15. mája 1975 a pripomína veľkú včelnicu s mnohorakou pestrosťou dávneho remesla. Sú v ňom pracovné náradia včelárov aj unikátna kolekcia úľov od 17. storočia. Vyniká medzi nimi najväčší slovenský úľ s motívom včelej kráľovnej matky, ktorý vlastnil Mičietov otec. Exponáty majú rôznorodú konštrukciu, funkciu i vonkajší vzhľad. Prvými úľmi, v ktorých začali včeláriť naši prapredkovia, sú kláty, dlabáky zo spadnutých stromov, slamené koše. Ich pôvod siaha k začiatku 17. storočia, najstarší je z javora. Aktívnym propagátorom výroby debničkových úľov rozličného typu z 18. storočia bol prvý zo známych slovenských včelárov (entomológov) kňaz Juraj Fándly (narodil sa 21. októbra 1750 v Častej, zomrel 7. marca 1811 v obci Ompitáli, dnešných Doľanoch, je autorom diela *Slovenski včelár* z roku 1802). Spred viac ako jeden a pol storočia pochádzajú najstaršie nástavkové úle, dlabané zo spadnutých stromov a so slamenou strieškou. Osobitnú skupinu vo vývoji úľov predstavujú reliéfne a figurálne úle.

V budove veľkého včelína sú umiestnené medomety, lisy na medzistienky, pomôcky a potreby dokumentujúce vývoj a včelársku prax viacerých období slovenského včelárstva. Medzi raritnými exponátmi je kočovný voz, perníková chalúpka a ďalšie zaujímavosti vyvolávajúce pozornosť všetkých vekových kategórií. Každý exponát dostal popri základnej funkcii včelieho rodu, teda znášaní medu a peľu, podobu

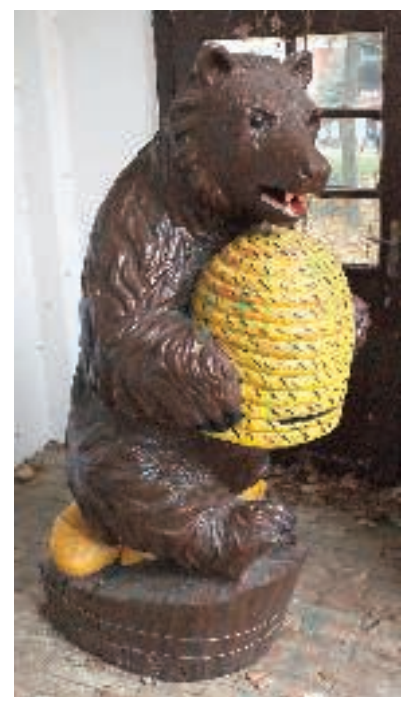

tvorivej remeselníckej účasti. Úle majú charakteristickú symboliku vyjadrujúcu predstavy ľudí o vlastnom bývaní, spolunažívanie so spriaznenými bytosťami.

Na začiatku bola paseka

V skanzene rastú viaceré lipky, na ktorých sú tabuľky s menami významných včelárov. Jedna patrí zaslúžene Vladimírovi Mičietovi. Roku 1978 napísal *Sprievodcu po včelárskom skanzene*, pôsobil ako odborný poradca pri nakrúcaní dokumentárneho filmu o expozícii v Kráľovej pri Senci, neskôr napísal *Kroniku Slovenského zväzu včelárov od roku 1869 do začiatku druhej svetovej vojny* a začal spracovávať aj históriu ďalšieho obdobia. Vystavoval zbierky známok a medailí s námetom včely medonosnej. Za svoju celoživotnú prácu získal viacero ocenení a vyznamenaní, medzi nimi roku 1969 štátne vyznamenanie Za zásluhy o výstavbu. Zvolili ho za čestného člena Slovenského zväzu včelárov, Slovensko reprezentoval na viacerých svetových včelárskych kongresoch.

Aj cez túto osobnosť sa môžeme vrátiť k ďalšiemu propagátorovi včelárstva kňazovi Štefanovi Závodníkovi (narodil sa 2. septembra 1813 v Hornej Porube, zomrel 12. februára 1885 v Pružine), ktorý nabádal na vytvorenie centrálneho včelína slovenských včelárov. A takmer o polstoročie pred vznik skanzenu, keď si roku 1930 práve v katastri obce Kráľovej pri Senci naši včelári vybudovali školiace zariadenie. Podnet na jeho zriadenie vyšiel od vtedajšieho predsedu Zemského ústredia včelárov na Slovensku Jána Gašperíka, slávnostne ho otvorili 15. augusta 1932 a odovzdali Krajinskému ústrediu včelárskych spolkov na Slovensku. Stredisko pomenovali Včelárskou pasekou (ako staršie generácie nazývali lesné rúbanisko či pasienok pre domáce zvieratá). Stalo sa kultúrno-osvetovým centrom slovenských včelárov, organizovali v ňom praktické stretnutia i odborné a spoločenské podujatia, na ktoré pozývali významné osobnosti.

Významnú zásluhu na budovaní Včelárskej paseky mal Štefan Hagara, ďalší zo včelárov, ktorí osobné záľuby povýšili na spoločenské skutky. Ústredie ho po-

verilo prípravnými prácami na výstavbe troch pavilónov, ktorej sa ujal staviteľ Michal Patterman s murárskymi, tesárskymi a so stolárskymi majstrami z obce a zo susedného Krmeša. Štefan Hagara vyhotovil na objektoch drevorezbárske práce, ozdobné štíty, umelecky vyrezávaný štátny znak so včelárskym košom v rozkvitnutej lipovej a jabloňovej haluzi.

Po roku 1990 areál Včelárskej paseky, ktorý je súčasťou skanzenu, prebudovali do súčasnej podoby s novým vodným zdrojom, čističkou odpadových vôd aj zrekonštruovanými ubytovacími priestormi. Sídli v nej Apislávia, združenie slovanských včelárov, ktoré patrí k najstarším včelárskym organizáciám na svete (založili ju v bulharskej Sofii roku 1910, má teda viac ako storočnú tradíciu). Súčasným správcom areálu v Kráľovej pri Senci je Rudolf Moravčík. Jeho pozíciu mu netreba závidieť. Kto do skanzenu/paseky vstúpi, uvedomí si priam priepastný rozdiel medzi vznešenou históriou, hmatateľnými verejnými skutkami mnohých včelárov v minulosti a nízkym záujmom súčasnej spoločnosti o významné kultúrne a rovnakou mierou hospodárske dedičstvo predkov.

KALENDÁRIUM

Ján Jakubík

(✻ 8. október 1923 Dudince) – matematik. Po maturite na Gymnáziu v Banskej Štiavnici sa prihlásil na štúdium medicíny do Bratislavy, a hoci bol vynikajúci študent, po dvoch rokoch prestúpil na Katedru matematiky a fyziky SU. Po absolvovaní štúdia začal ako asistent na SVŠT v Bratislave, roku 1952 prešiel prednášať do Košíc na novozaloženú techniku. Roku 1964 ho zvolili za člena-korešpondenta SAV, roku 1977 sa stal akademikom, nasledujúci externým vedúcim nového detašovaného pracoviska Matematického ústav SAV v Košiciach a takmer 25 rokov bol jeho interným členom. Ťažisko jeho vedeckej aktivity je v oblasti univerzálnych algebier a usporiadaných štruktúr, kde dosiahol rad pozoruhodných výsledkov. Podarilo sa mu vyriešiť množstvo otvorených problémov a formulovať početné nové, ktoré inšpirovali celé generácie matematikov pracujúcich v tejto oblasti u nás aj v zahraničí. Na výsledky jeho práce nadviazali matematici po celom svete a aj vďaka nemu sa slovenská matematika dostala do povedomia sveta. Publikoval 300 vedeckých článkov, popri vedeckej práci sa venoval aj pedagogickej činnosti na VŠT v Košiciach, kde učil matematiku. Bol školiteľom mnohých ašpirantov aj doktorandov. Ako člen mnohých redakčných rád vedeckých časopisov, komisií pri obhajobe kandidátskych alebo doktorských prác sa významnou mierou zaslúžil o organizovanie matematického života u nás.

Ján Dubovszky

(✻ 29. november 1654 Veľké Hoste – † 8. október 1710 Košice) – matematik. Študoval na gymnáziu v Trenčíne, kde vstúpil do jezuitského rádu. Po štúdiách na Trnavskej univerzite sa stal profesorom. Popri nej prednášal aj na Košickej univerzite, na oboch miestach zastával funkciu dekana filozofickej fakulty. Okrem matematiky prednášal v rámci filozofie aj fyziku. Spolu s profesorom Trnavskej univerzity Františkom Székelym vydal roku 1694 dielo *Canon sinuum, tangentium et secantium ad partes radii 100 000* – prvé trigonometrické tabuľky v celom vtedajšom Uhorsku.

Ladislav Schramm

(✻ 25. jún 1920 Užhorod – † 13. október 1980 Bratislava) – matematik. Stredoškolské štúdium ukončil roku 1938 na gymnáziu v Bratislave. Na Prírodovedeckej fakulte SU vyštudoval matematiku a fyziku. Počas svojej pedagogickej činnosti v Bratislave pôsobil na obchodnej akadémii a priemyselnej škole strojníckej. V rokoch 1954 – 1958 bol ústredným inšpektorom pre stredné a odborné školy. Od roku 1962 prednášal na Katedre matematiky a deskriptívnej geometrie Strojníckej fakulty SVŠT, neskôr na Katedre evidencie VŠE. Svojou pedagogickou a publikačnou činnosťou sa významne podieľal na zvyšovaní úrovne matematiky v aplikácii na ekonomiku. Svoje odborné a metodicko-didaktické znalosti uplatnil v značnom počte vedeckých prác a pri tvorbe vysokoškolských učebníc z oblasti výpočtovej techniky a informatiky, aplikovaných na ekonomiku. Bol vedúcim autorského kolektívu značného počtu učebníc matematiky, fyziky a zbierok úloh pre stredné ekonomické školy.

Ján Bobok

(✻ 16. október 1936 Trnava – † 27. november 1984 Bratislava) – matematik. Patril medzi nadšencov a priekopníkov novej koncepcie vyučovania matematiky a zaslúžil sa o jej zavedenie v školách. Po ukončení štúdia matematiky a fyziky na Vyššej pedagogickej škole v Bratislave učil na Základnej škole na Košickej ulici v Bratislave. Svoje odborné poznatky a didaktické skúsenosti uplatnil ako vedeckovýskumný pracovník a metodik vyučovania matematiky vo Výskumnom ústave pedagogickom v Bratislave, kde ako hlavný autor usmerňoval tvorbu učebníc matematiky. Aktívne sa podieľal na vypracovaní novej koncepcie vyučovania matematiky na základnej škole, na tvorbe metodických materiálov pre učiteľov a na ich preškoľovaní. Svoje pedagogické poznatky a skúsenosti zverejňoval v časopisoch Matematika a fyzika ve škole, Matematické obzory, Komenský.

Stranu pripravil Dušan MIKOLAJ
Foto autor

Prognóza vývoja ukazovateľov gymnázií do roku 2025

Pred niekoľkými rokmi sa očakávalo, že trajektórie školských populačných skupín budú mať jednoznačne klesajúci trend. Ako naznačuje reálny demografický vývoj, situácia v regionálnom školstve bude zložitejšia. Základné školy začínajú rásť a materské školy už dlhšie zaznamenávajú zvýšený populačný tlak a následný nedostatok kapacít. V nadväznosti na aktuálnu prognózu obyvateľstva môžeme v najbližšom období očakávať výraznejší pokles žiakov stredných škôl.

Zoznam skratiek

Skratka	Význam
P15	populácia 15-ročných
P19	populácia 19-ročných
P15-18	populácia 15- až 18-ročných
G	gymnáziá celkovo
G4	4-ročný vzdelávací program v gymnáziách
G5	5-ročný vzdelávací program v gymnáziách
G8	8-ročný vzdelávací program v gymnáziách
T	triedy
U	učitelia
Ub	učebne
S	školy
Z/T	pomer žiakov a tried (priemerná naplnenosť tried)
Z/U	pomer žiakov a učiteľov (priemerná záťaž učiteľa)
Z/Ub	pomer žiakov a učební
Z/S	pomer žiakov a škôl (priemerná veľkosť školy)
MI	medziročný index (medziročné podiely hodnôt)
FI	fázový index (podiel hodnôt z konca a zo začiatku fázy)
pb	percentuálny bod
ÚIPŠ	Ústav informácií a prognóz školstva
VDC ŠÚ SR	Výskumné demografické centrum Štatistického úradu Slovenskej republiky
y(t)	hodnota časového radu v roku t
y(tk)	hodnota časového radu na konci fázy
y(tz)	hodnota časového radu na začiatku fázy

Pozn.: V materiáli sa používa konvencia, že uvedený rok predstavuje prvý rok daného školského roku, napr. 2012 znamená školský rok 2012/2013.

Úvod

Táto prognostická štúdia charakterizuje doterajší vývoj gymnázií (určuje dĺžky fáz, kulminačné body, indexuje časovú dynamiku), identifikuje štruktúru vzťahov a kvantifikuje očakávaný vývoj ukazovateľov do roku 2025. Úlohou prognózy je premietnuť vplyv aktuálnej demografickej prognózy do subsystému gymnázií, reprezentovaného súborom bazálnych ukazovateľov.

Východiskom prognózy gymnázií je nová prognóza vývoja populácie v SR, ktorú na obdobie rokov 2012 – 2060 spracovalo Výskumné demografické centrum Štatistického úradu SR, aktualizovaná prognóza základných škôl, matematicko-štatistická analýza časových radov a konzekvencie z platnej školskej legislatívy. Gymnáziá sú v štúdii členené podľa vzdelávacieho programu na štvorročné, päťročné a osemročné. Predmetom prognózy sú ukazovatele žiakov, tried, učiteľov a učební.

Štúdia má štandardnú formu kvantitatívnych výstupov obsahujúcich tabuľky, grafy a stručný komentár a je členená do troch kapitol.

Prvá sa zaoberá demografickými východiskami, trendovou analýzou a očakávaným vývojom referenčnej populácie.

Druhá kapitola obsahuje popis činnosti systému, t. j. charakteristiku vývoja uka-

Tab. D1: Vývoj referenčnej populácie pre stredné školy s prognózou do roku 2025

Rok	15-roční	Medziročný index MI(P15)	Druh fázy FI(P15)	15- až 18-roční	Medziročný index MI(P15-18)	Druh fázy FI(P15-18)	19-roční	Medziročný index MI(P19)
2000	87 528	•		353 999	•		89 816	•
2001	86 016	0,98		352 699	1,00		90 582	1,01
2002	82 390	0,96		345 741	0,98		89 202	0,98
2003	81 947	0,99		338 922	0,98		88 681	0,99
2004	79 012	0,96		329 314	0,97		88 575	1,00
2005	78 796	1,00		322 130	0,98		85 976	0,97
2006	77 343	0,98		317 086	0,98		82 387	0,96
2007	73 828	0,95		309 062	0,97		82 064	1,00
2008	72 255	0,98	fáza poklesu	302 266	0,98		79 246	0,97
2009	65 836	0,91		289 275	0,96	fáza poklesu	78 911	1,00
2010	61 045	0,93		272 995	0,94		77 385	0,98
2011	59 618	0,98		258 484	0,95		73 411	0,95
2012	58 566	0,98		244 833	0,95		72 280	0,98
2013	56 761	0,97		235 906	0,96		65 757	0,91
2014	55 941	0,99		230 913	0,98		61 028	0,93
2015	55 035	0,98		226 359	0,98		59 727	0,98
2016	51 554	0,94		219 392	0,97		58 719	0,98
2017	50 936	0,99	0,58	213 615	0,97		56 972	0,97
2018	51 721	1,02		209 445	0,98		56 212	0,99
2019	54 055	1,05		208 516	1,00	0,59	55 367	0,98
2020	54 575	1,01		211 585	1,01		51 952	0,94
2021	54 082	0,99	rastová fáza	214 780	1,02		51 395	0,99
2022	54 532	1,01		217 625	1,01	rastová fáza	52 229	1,02
2023	57 182	1,05		220 778	1,01		54 600	1,05
2024	59 851	1,05		226 078	1,02		55 151	1,01
2025	57 881	0,97	1,14	229 899	1,02	1,10	54 688	0,99

Pozn.: Demografické údaje do roku 2011 sú reálne k 31. 12., prognóza je od roku 2012. *Zdroj: VDC ŠÚ SR*

zovateľov gymnázií od roku 1970. Táto časť sa zoberá aj správaním systému, čím sa rozumie analýza vzťahov zameraná na matematickú formalizáciu transformácií vstupných veličín na výstupné.

V tretej kapitole sú uvedené samotné výsledky prognózy s komentárom. Cieľom štúdie je získať validnú prognózu kvantitatívneho vývoja gymnázií, ktorá bude pomáhať decíznej sfére v rozhodovacích procesoch a umožní včas signalizovať nutnosť strategických opatrení v sieti stredných škôl.

určuje stupeň záťaže na školský systém a spolu so sociálno-ekonomickými faktormi aj mieru dopytu po danom type školy a druhu výchovno-vzdelávacích služieb. V prípade stredných škôl sú väzby na demografický vývoj voľnejšie ako v prípade základných škôl. Distribúcia populácie na rôzne druhy škôl, štúdia, vzdelávacích programov je výsledkom ponuky škôl a záujmu žiakov, ktoré sú korigované mierou uplatnenia sa na trhu práce.

Transformácia populačného vývoja do školského systému sa neuskutočňuje jednoznačne, deterministicky, ale je odrazom stochastických (pravdepodobnostných) zákonitostí. Tieto z pohľadu systémovej dynamiky premietajú veľké množstvo individuálnych procesov z mikroúrovne (konkrétnych žiakov, rodičov, zriaďovateľov, učiteľov, atď.) do výsledných trajektórií makroúrovňových ukazovateľov systému.

1. Demografické východiská

Úroveň výkonových ukazovateľov (počtu detí, žiakov, tried, učiteľov, učební) v systéme regionálneho školstva je podmienená demografickým vývojom a distribučnými pomermi v sústave škôl. Populačný vývoj

Graf D1: Vývoj referenčnej populácie žiakov stredných škôl

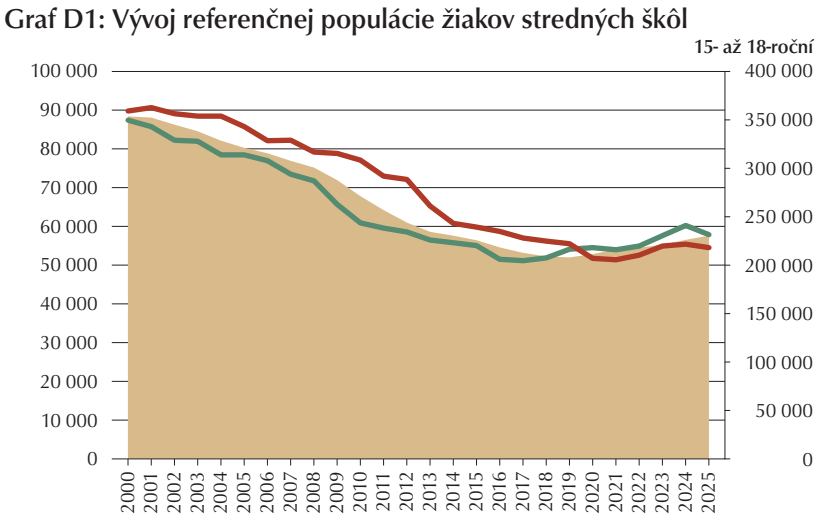

Legenda: 15- až 18-roční, 15-roční, 19-roční.

Graf D2: Vývoj referenčnej populácie detí pre 8-ročné gymnáziá

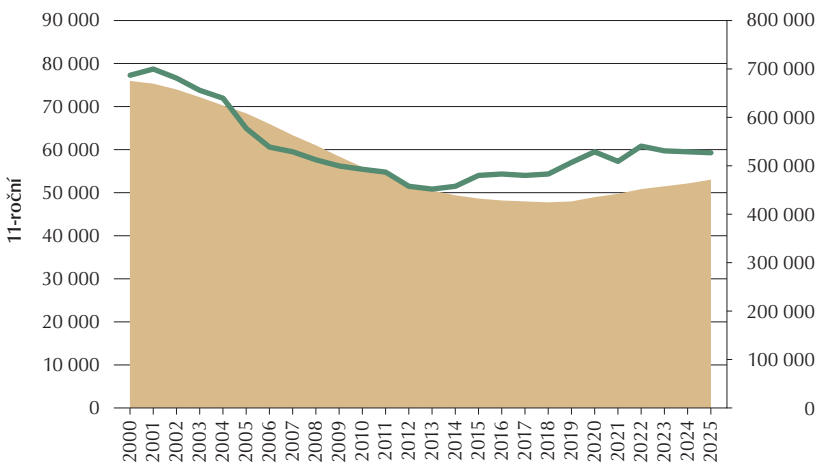

Legenda: 11- až 18-roční, 11-roční.

Tab. R1: Vývoj počtu žiakov gymnázií a ich pomerových ukazovateľov od roku 1970

Rok	Žiaci (Z)	Medziročný index MI(Z)	Druh fázy FI(Z)	Z/T	Z/U	Z/Ub	Z/S
1970	42 949	•		31,7	15,6	28,4	341
1971	43 732	1,02		32,7	15,5	27,9	347
1972	49 341	1,13		32,6	15,6	29,1	392
1973	50 077	1,01		32,2	14,8	29,0	401
1974	52 707	1,05		32,1	14,6	28,6	425
1975	51 709	0,98	rastová fáza	31,6	13,9	27,5	414
1976	51 456	1,00		31,6	13,8	27,2	408
1977	51 549	1,00		31,9	13,8	27,2	409
1978	52 124	1,01		32,3	13,9	27,1	414
1979	53 134	1,02		32,7	14,2	27,3	425
1980	53 891	1,01	1,25	33,0	14,3	26,5	421
1981	53 553	0,99		32,7	14,4	26,0	428
1982	52 281	0,98		32,3	14,0	25,3	418
1983	49 921	0,95	fáza poklesu	31,0	13,4	23,7	403
1984	46 950	0,94		29,8	12,5	21,7	373
1985	44 711	0,95		28,7	11,8	20,4	352
1986	44 411	0,99	0,82	28,2	11,4	19,5	350
1987	44 852	1,01		28,9	11,6	20,4	353
1988	47 478	1,06		30,1	12,1	21,0	374
1989	51 531	1,09		31,5	12,2	21,8	403
1990	55 336	1,07		32,2	12,9	21,8	419
1991	59 172	1,07		31,8	12,4	22,4	403
1992	63 522	1,07		31,5	11,8	22,1	385
1993	68 006	1,07		31,4	12,3	21,9	389
1994	72 072	1,06		31,3	12,2	21,3	394
1995	76 380	1,06	rastová fáza	31,2	11,7	21,7	402
1996	79 376	1,04		31,3	11,7	21,0	405
1997	80 116	1,01		31,0	11,4	21,2	405
1998	80 669	1,01		30,5	11,3	20,5	394
1999	76 662	0,95		29,4	10,7	19,1	367
2000	80 615	1,05		29,4	11,1	19,8	380
2001	86 239	1,07		29,6	11,2	19,8	397
2002	91 661	1,06		29,9	11,7	20,1	417
2003	100 057	1,09	2,25	30,2	12,2	20,9	449
2004	99 738	1,00		29,8	12,0	20,2	426
2005	99 758	1,00	stacionárna	29,3	11,9	19,6	419
2006	99 931	1,00	fáza	28,8	11,8	19,0	406
2007	99 915	1,00		28,4	11,9	18,8	396
2008	99 537	1,00		27,9	11,9	18,3	397
2009	94 019	0,94		27,1	11,4	17,3	378
2010	89 336	0,95	fáza poklesu	26,0	11,1	16,3	356
2011	85 071	0,95		25,1	10,9	15,6	344
2012	80 346	0,94		24,3	10,6	14,9	329

Zdroj: ÚIPŠ

1.1 Referenčná populácia žiakov gymnázií

Od roku 2000 klesol počet **15-ročných** z 87 500 na súčasných 59 600, čo je zníženie o takmer 28-tisíc detí.

Populácia 15-ročných bude naďalej klesať priemerným ročným tempom 3 %, roku 2017 by mala dosiahnuť minimum, 50 900. V ďalšom období nastúpi rastová fáza, do roku 2025 by sa mal počet 15-ročných zvýšiť na približne 58-tisíc (graf D1).

Referenčnou skupinou pre žiakov stredných škôl je mládež vo veku **15 až 18 rokov**. Jej výrazný fázový pokles o 41 % sa posúva až do roku 2019 (tab. D1). V porovnaní so súčasnými 258 500 sa počet zníži na 208 500, t. j. až o 50-tisíc. V ďalšom období bude populačná skupina mierne rásť, roku 2025 by mala dosiahnuť úroveň takmer 230-tisíc.

Počet **19-ročných**, ktorý je referenčnou populáciou pre absolventov stredných škôl, klesá od roku 1999. Klesajúca fáza bude trvať do roku 2021. Medziročným tempom -3 % dosiahne stav 51 400 osôb. V porovnaní so súčasnosťou je to až o 22-tisíc menej. V ďalších

Graf R1: Retrospektívny vývoj žiakov gymnázií od roku 1970

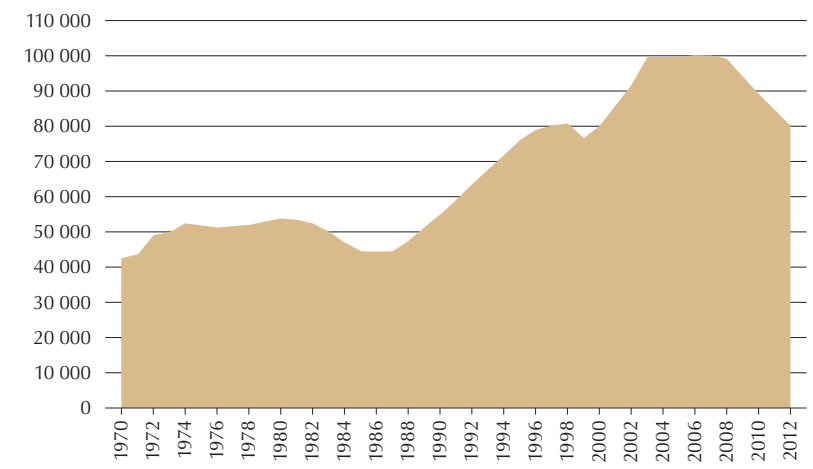

Tab. D2: Vývoj referenčnej populácie detí pre 8-ročný vzdelávací program v gymnáziách s prognózou do roku 2025

Rok	11-roční	Medziročný index MI(P11)	Druh fázy FI(P11)	11- až 18-roční	Medziročný index MI(P11-18)	Druh fázy FI(P11-18)
2000	77 464	•		677 779	•	
2001	78 778	1,02		674 836	1,00	
2002	77 319	0,98		662 793	0,98	
2003	73 788	0,95		647 831	0,98	
2004	72 229	0,98		631 470	0,97	
2005	65 842	0,91		611 369	0,97	
2006	61 075	0,93	fáza poklesu	590 077	0,97	
2007	59 976	0,98		568 182	0,96	
2008	57 916	0,97		547 052	0,96	fáza poklesu
2009	56 421	0,97		524 667	0,96	
2010	55 638	0,99		502 950	0,96	
2011	55 037	0,99		484 797	0,96	
2012	51 548	0,94		464 121	0,96	
2013	50 918	0,99	0,66	449 345	0,97	
2014	51 693	1,02		440 103	0,98	
2015	54 018	1,04		434 539	0,99	
2016	54 525	1,01		430 561	0,99	
2017	54 019	0,99		427 896	0,99	0,63
2018	54 459	1,01	rastová fáza	426 506	1,00	
2019	57 103	1,05		428 679	1,01	
2020	59 766	1,05		437 004	1,02	
2021	57 788	0,97		443 982	1,02	rastová fáza
2022	60 776	1,05	1,17	453 153	1,02	
2023	60 189	0,99	prechodná	459 400	1,01	
2024	59 935	1,00	etapa	464 877	1,01	
2025	59 612	0,99		470 527	1,01	1,10

Pozn.: Demografické údaje do roku 2011 sú reálne k 31. 12., prognóza je od roku 2012. *Zdroj: VDC ŠÚ SR*

Graf R2: Retrospektívny vývoj pomerových veličín žiakov gymnázií

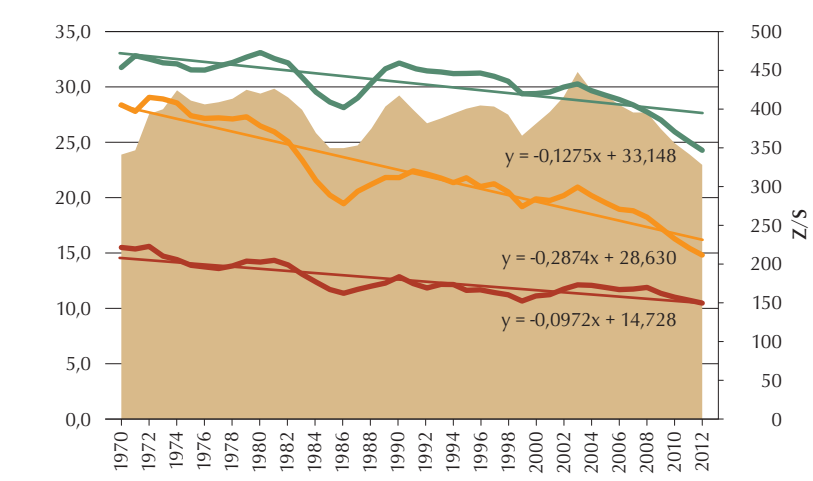

Legenda: Z/S (priemerná veľkosť škôl – pomer Z/S), Z/T (priemerná naplnenosť tried – pomer Z/T), Z/U (priemerný počet žiakov na učiteľa – pomer Z/U), Z/Ub (priemerný počet žiakov na učebňu – pomer Z/Ub), trend Z/T, trend Z/U, trend Z/Ub.

rokoch by mal tento ukazovateľ mierne vzrásť.

Pre žiakov v **osemročnom** vzdelávacom programe gymnázií je referenčnou skupinou populácia 11-ročných a 11- až 18-ročných.

Populácia **11-ročných** tvorí referenčný rámec pre žiakov nastupujúcich do 8-ročných gymnázií. Od roku 2000 sa počet 11-ročných znížil zo 77 500 na súčasných 55-tisíc, t. j. až o 29 %. Minimum na úrovni 50 900 by mala populácia dosiahnuť roku 2013. Nasledujúce roky bude prebiehať rastová fáza, v ktorej sa do roku 2022 populácia zvýši o 17 % na úroveň 60 800 detí (tab. D2).

Počet **11- až 18-ročných** sa od roku 2000 znížil zo 677 800 na súčasných 484 800, t. j. až o 28,5 %. Pokles bude pokračovať do roku 2017, keď táto populácia dosiahne stav 427 900 osôb. V nasledujúcej rastovej fáze do roku 2025 sa opäť priblíži terajším hodnotám na úrovni približne 470-tisíc osôb (graf D2).

2. Retrospektívny vývoj gymnázií a vzťahy v systéme

Gymnázium je druhom strednej školy s dlhodobou tradíciou na našom území. Po období zameranom na extenzívny rozvoj učňovského a odborného školstva vznikla v 70. rokoch 20. storočia potreba posilnenia všeobecného vzdelávania s cieľom zvýšenia podielu populácie študujúcej na vysokej škole.

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) charakterizuje gymnázium ako „všeobecnovzdelávaciu, vnútorne diferencovanú strednú školu, ktorá pripravuje žiakov vo štvorročnom, v päťročnom alebo osemročnom vzdelávacom programe a poskytuje úplné všeobecné vzdelanie. Vzdelávacie programy gymnázia sú zamerané predovšetkým na prípravu na štúdium na vysokých školách, môžu pripravovať aj na výkon niektorých činností vo verejnej správe, v kultúre a športe.“

Tab. R3: Vývoj počtu tried, učiteľov, učební a škôl od roku 1970

Rok	Triedy (T)	Medziročný index MI(T)	Učitelia* (U)	Medziročný index MI(U)	Učebne (Ub)	Medziročný index MI(Ub)	Školy (S)	Medziročný index MI(S)
1970	1 356	•	2 759	•	1 512	•	126	•
1971	1 337	0,99	2 826	1,02	1 569	1,04	126	1,00
1972	1 515	1,13	3 156	1,12	1 695	1,08	126	1,00
1973	1 553	1,03	3 382	1,07	1 726	1,02	125	0,99
1974	1 643	1,06	3 619	1,07	1 842	1,07	124	0,99
1975	1 637	1,00	3 714	1,03	1 883	1,02	125	1,01
1976	1 630	1,00	3 739	1,01	1 892	1,00	126	1,01
1977	1 618	0,99	3 744	1,00	1 893	1,00	126	1,00
1978	1 615	1,00	3 755	1,00	1 920	1,01	126	1,00
1979	1 623	1,00	3 753	1,00	1 947	1,01	125	0,99
1980	1 633	1,01	3 757	1,00	2 030	1,04	128	1,02
1981	1 640	1,00	3 728	0,99	2 058	1,01	125	0,98
1982	1 619	0,99	3 723	1,00	2 070	1,01	125	1,00
1983	1 608	0,99	3 739	1,00	2 109	1,02	124	0,99
1984	1 578	0,98	3 769	1,01	2 160	1,02	126	1,02
1985	1 559	0,99	3 776	1,00	2 195	1,02	127	1,01
1986	1 573	1,01	3 884	1,03	2 282	1,04	127	1,00
1987	1 554	0,99	3 854	0,99	2 204	0,97	127	1,00
1988	1 575	1,01	3 937	1,02	2 262	1,03	127	1,00
1989	1 638	1,04	4 228	1,07	2 362	1,04	128	1,01
1990	1 720	1,05	4 280	1,01	2 536	1,07	132	1,03
1991	1 861	1,08	4 768	1,11	2 647	1,04	147	1,11
1992	2 014	1,08	5 378	1,13	2 873	1,09	165	1,12
1993	2 169	1,08	5 549	1,03	3 105	1,08	175	1,06
1994	2 306	1,06	5 929	1,07	3 385	1,09	183	1,05
1995	2 445	1,06	6 515	1,10	3 519	1,04	190	1,04
1996	2 538	1,04	6 766	1,04	3 774	1,07	196	1,03
1997	2 583	1,02	7 016	1,04	3 772	1,00	198	1,01
1998	2 646	1,02	7 153	1,02	3 931	1,04	205	1,04
1999	2 609	0,99	7 165	1,00	4 005	1,02	209	1,02
2000	2 741	1,05	7 260	1,01	4 071	1,02	212	1,01
2001	2 916	1,06	7 672	1,06	4 361	1,07	217	1,02
2002	3 062	1,05	7 827	1,02	4 557	1,04	220	1,01
2003	3 308	1,08	8 230	1,05	4 787	1,05	223	1,01
2004	3 351	1,01	8 282	1,01	4 939	1,03	234	1,05
2005	3 409	1,02	8 404	1,01	5 091	1,03	238	1,02
2006	3 465	1,02	8 498	1,01	5 264	1,03	246	1,03
2007	3 523	1,02	8 431	0,99	5 318	1,01	252	1,02
2008	3 572	1,01	8 359	0,99	5 426	1,02	251	1,00
2009	3 472	0,97	8 225	0,98	5 447	1,00	249	0,99
2010	3 437	0,99	8 035	0,98	5 481	1,01	251	1,01
2011	3 385	0,98	7 837	0,98	5 470	1,00	247	0,98
2012	3 303	0,98	7 590	0,97	5 406	0,99	244	0,99

*Pozn.: * interní učitelia (na plný úväzok) plus externí učitelia (na kratší pracovný čas) spolu.* *Zdroj: ÚIPŠ*

Tab. R2: Vývoj novoprijatých a absolventov gymnázií od roku 1970 *Zdroj: ÚIPŠ*

Rok	Novoprijatí (N)	Medziročný index MI(N)	Druh fázy FI(N)	Absolventi (A)	Medziročný index MI(A)	Druh fázy FI(A)	Bilancia (N-A)
1970	16 583	•		11 734	•		4 849
1971	14 030	0,85		11 970	1,02		2 060
1972	13 459	0,96		6 848	0,57		6 611
1973	13 312	0,99		11 654	1,70	rastová fáza	1 658
1974	13 612	1,02	oscilačná	10 142	0,87		3 470
1975	13 058	0,96	fáza	13 193	1,30	1,12	-135
1976	12 909	0,99		12 630	0,96		279
1977	13 023	1,01		12 452	0,99		571
1978	13 528	1,04		12 808	1,03		720
1979	14 011	1,04		12 628	0,99	oscilačná	1 383
1980	13 666	0,98		12 603	1,00	fáza	1 063
1981	13 149	0,96		12 923	1,03		226
1982	12 467	0,95	fáza poklesu	13 217	1,02		-750
1983	11 849	0,95		13 566	1,03		-1 717
1984	10 749	0,91		13 119	0,97		-2 370
1985	10 734	1,00	0,77	12 613	0,96		-1 879
1986	11 835	1,10		11 794	0,94	fáza poklesu	41
1987	12 564	1,06		11 228	0,95		1 336
1988	13 076	1,04		10 314	0,92		2 762
1989	14 017	1,07		10 463	1,01	0,77	3 554
1990	15 433	1,10		11 422	1,09		4 011
1991	15 957	1,03		12 419	1,09		3 538
1992	17 622	1,10		12 996	1,05		4 626
1993	18 551	1,05	rastová fáza	13 720	1,06		4 831
1994	19 294	1,04		15 279	1,11		4 015
1995	19 612	1,02		15 051	0,99		4 561
1996	19 708	1,00		16 216	1,08		3 492
1997	17 213	0,87		15 988	0,99		1 225
1998	16 787	0,98	ruptúra	15 772	0,99	rastová fáza	1 015
1999	11 658	0,69		15 421	0,98		-3 763
2000	20 337	1,74	2,25	15 754	1,02		4 583
2001	20 208	0,99		13 995	0,89		6 213
2002	19 689	0,97		13 427	0,96	ruptúra	6 262
2003	18 603	0,94		9 331	0,69		9 272
2004	19 145	1,03		18 592	1,99		553
2005	20 156	1,05		19 284	1,04		872
2006	20 433	1,01	oscilačná	19 522	1,01	1,87	911
2007	19 771	0,97	fáza	18 875	0,97		896
2008	19 484	0,99		18 395	0,97		1 089
2009	14 713	0,76	ruptúra	19 191	1,04	oscilačná	-4 478
2010	16 306	1,11		19 692	1,03	fáza	-3 386
2011	16 348	1,00		18 796	0,95		-2 448
2012	15 916	0,97		19 098	1,02		-3 182

2.1 Vývoj ukazovateľov gymnázií od roku 1970

Od roku 1970 prebiehal vývoj počtu žiakov, tried, učiteľov, učební a škôl v dvoch systémovo odlišných etapách s viacerými fázami.

Prvá etapa vývoja počtu žiakov gymnázií je ohraničená rokmi 1970 až 1986. Predstavuje naštartovanie procesu a prvú saturáciu záujmu o tento druh strednej školy. V priebehu prvých piatich rokov (1970 až 1974) sa počet žiakov zvýšil až o 23 %, v nasledujúcom období došlo k nasýteniu a ustáleniu počtu.

Od roku 1981 ukazovateľ klesal, do roku 1986 sa znížil o 18 %, a to z 53 900 na 44 400. Dôvodom poklesu bolo výraznejšie zníženie žiakov končiacich základnú školu.

Nástup **druhej etapy** sa začal dlhou 17-ročnou rastovou fázou v rokoch 1987 až 2003 (graf R1). Počiatočný nárast počtu žiakov spôsobený demografickým tlakom bol akcelerovaný systémovými zmenami po roku 1989. V nich sa rozšírila ponuka gymnázií o nové vzdelávacie programy s možnosťou voľby štúdia aj v neštátnych školách.

Do roku 2003 pribúdalo v gymnáziách v priemere 3-tisíc žiakov za rok. Celkový počet sa tak za 17 rokov zvýšil zo 44 400 na 100 100 žiakov, t. j. 2,3-násobne. Zlom roku 1999 bol spôsobený znížením počtu novoprijatých v súvislosti s povinným napĺňaním 9. ročníkov základných škôl. Hranica 100-tisíc žiakov gymnázií predstavuje limit druhej saturácie dopytu po tomto druhu školy. Nasledujúcich päť rokov sa tento ukazovateľ držal na stabilnej úrovni 99 800 žiakov. Od roku 2009 sa etapa uzaviera výraznou klesajúcou fázou, vyvolanou demografickým poklesom. V nej sa v priebehu štyroch rokov počet žiakov gymnázií znížil z 99 500 na 80 300, t. j. o takmer 20 % (tab. R1).

Naplnenosť tried gymnázií má dlhodobo klesajúci trend. Priemerný počet **žiakov**

Graf R3: Retrospektívny vývoj novoprijatých a absolventov gymnázií od roku 1970

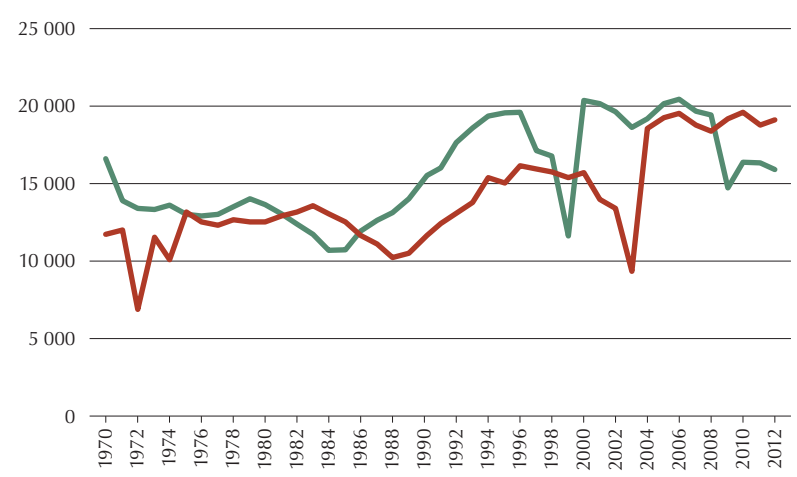

Legenda: novoprijatí, absolventi.

v triede klesal tempom 1,2 žiaka za 10 rokov, čím sa od roku 1970 znížil z 31,7 na 24,3 žiaka na triedu. Tempo poklesu sa zrýchlilo po roku 2003, a to päťnásobne, na 6,5 žiaka za 10 rokov.

Takisto počet **žiakov na jedného učiteľa** (interného a externého) klesal. Jeho tempo však bolo nižšie, predstavovalo pokles o jedného žiaka za 10 rokov. Od roku 1970 sa tento pomerový ukazovateľ znížil z 15,6 na súčasných 10,6 žiaka na učiteľa.

Počet **žiakov na jednu učebňu** klesal najvýraznejšie, jeho tempo predstavovalo zníženie o takmer troch žiakov za 10 rokov. Tým sa od roku 1970 znížil pomer o polovicu, z 28,4 na 17,9 žiaka na učebňu. Tempo sa podobne ako v prípade tried zvýraznilo po roku 2003.

Veľkosť škôl meraná počtom **žiakov na jednu školu** nevykazovala výraznejšiu trendovú zmenu. Ukazovateľ osciloval okolo strednej hodnoty 393 žiakov na školu, so štandardnou odchýlkou 28 žiakov. Veľkosť škôl sa výraznejšie začala meniť po roku 2003, keď sa lineárne znižovala zo 449 na súčasných 329 žiakov (graf R2).

Počet **novoprijatých** na gymnáziá osciloval v rokoch 1970 až 1979 na úrovni 13 400 žiakov. V nasledujúcom šesťročnom období sa znížil o 23 %, na 10 700. Roku 1986 nastupuje rastová fáza ukazovateľa, ktorá trvala až do roku 2000. V nej sa počet novoprijatých zvýšil z 10 700 na 20 300, čo znamená, že v priebehu 15 rokov sa takmer zdvojnásobil. Ruptúru v rokoch 1997 až 1999 spôsobilo povinné napĺňanie 9. ročníka základných škôl.

V rokoch 2001 až 2008 sa prítoky do systému gymnázií pohybovali okolo hodnoty 19 700 novoprijatých. Od roku 2009 tento ukazovateľ výrazne klesá, v súčasnosti bolo prijatých na gymnaziálne štúdium 15 900 žiakov (tab. R2).

Trajektória počtu **absolventov** kopíruje s časovým posunom vývoj novoprijímaných. Oscilačná fáza sa posunula do rokov 1976 až 1983, keď končilo gymnázium priemerne 12 900 žiakov. Následne sa ich počet znížil na 10 500 (roku 1989). Od roku 1990 počet končiacich rástol, a to v priemere o 3 % za rok, kulminoval roku 2006 na úrovni 19 500 absolventov. Od roku 2007 je ukazovateľ opäť v oscilačnej fáze, v nej opúšťa gymnáziá priemerne 19-tisíc žiakov (graf R3).

Graf R4: Retrospektívny vývoj tried, učiteľov, učební a škôl

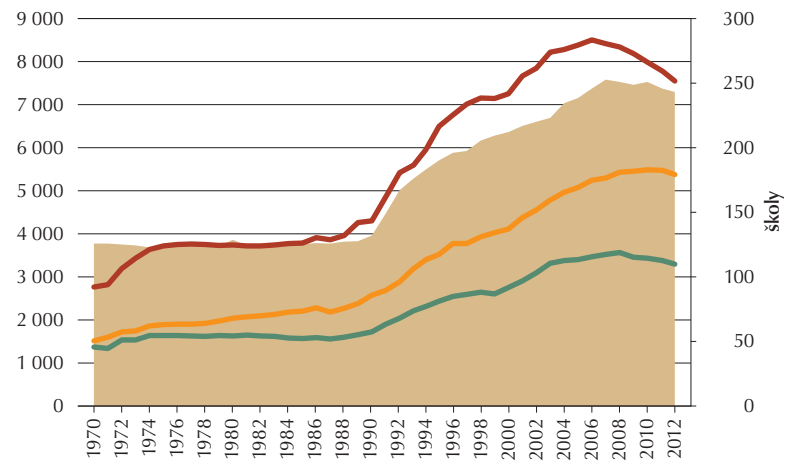

Legenda: školy, triedy, učitelia (interní a externí spolu), učebne.

Ukazovatele **tried, učiteľov a učební** v gymnáziách silne korelovali s počtom žiakov. Zodpovedajúce korelačné koeficienty boli vysoké (presahovali hodnotu 0,96). Premenná žiakov určovala vývoj týchto ukazovateľov minimálne na 91 % (koeficient determinácie), z toho dôvodu sú si ich trajektórie podobné.

V období rokov 1970 až 1986 sa počet tried zvýšil z 1 400 na 1 600, počet učiteľov vzrástol z 2 800 na 3 900, učební z 1 500 na 2 300. Počet škôl v prvej etape stagnoval, zvýšil sa len o jednu, na 127.

Druhá etapa mala výrazne dynamickejší vývoj. V nej sa do roku 2012 počet tried zvýšil dvojnásobne (na 3 300), podobne učiteľov (na 7 600) a učební dokonca 2,4-násobne (na 5 400). Počet škôl v druhej etape vzrástol zo 127 na 244.

Ukazovatele tried a učiteľov v ostatnom období klesajú, triedy od roku 2010 a učitelia už od roku 2007. Učebne a školy dosiahli maximum roku 2010 (graf R4 a tab. R3).

2.2 Štruktúra vzťahov v subsystéme gymnázií

Proporcionalita vzťahov medzi súborom ukazovateľov žiakov, tried, učiteľov, učební a škôl gymnázií bola v sledovaných obdobiach rôzna. Ak berieme za hranicu časového členenia rok 1989, potom vývoj ukazovateľov do tohto roku bol omnoho heterogénnejší ako po ňom.

Podobnosť vývoja medzi počtom žiakov a tried v rokoch 1970 až 1989 meraná korelačným koeficientom bola len 0,776 (maximálna možná hodnota = 1), s učiteľmi ešte nižšia (0,415). Počet učební s počtom žiakov vôbec nekoreloval, ich počet rástol, aj keď sa znižoval počet žiakov. Súviselo to s pôvodne nízkym počtom učební, ktoré bolo treba zvyšovať nezávisle od vývoja počtu žiakov. Počet škôl vykazoval dokonca opačnú závislosť, keď sa pri dočasnom poklese počtu žiakov v prvej polovici 80. rokov neznižoval.

Naopak, silnejšie bolo spojenie vývoja počtu učiteľov s vývojom počtu tried (0,848) a učební (0,897). Korelačná štruktúra rokov 1970 až 1989 je zachytená v tab. R4.

Túto situáciu názorne dokresľuje graf vývoja štandardizovaných hodnôt (z dôvodu porovnania) ukazovateľov v rokoch 1970 až 1989 (graf R5). „Zväzok" trajektórií nie je taký kompaktný, ako je tomu pri vysokých koreláciách, rozpadáva sa najmä v 80. rokoch.

Od roku 1990 je vývoj súboru bazálnych ukazovateľov gymnázií omnoho proporcionálnejší.

Závislosť od vývoja počtu žiakov je výraznejšia, pri triedach je to 0,939, pri učiteľoch 0,966. Taktiež počty učební a škôl sa silne prispôsobovali počtu žiakov.

Prepojenie vývoja počtu učiteľov s vývojom počtu tried, učební a škôl bolo taktiež silné, zodpovedali mu vysoké korelačné koeficienty: 0,967, 0,936 a 0,962. Korelačná štruktúra gymnázií od roku 1990 je zachytená v tab. R5.

Tab. R4: Korelačná štruktúra gymnázií v období rokov 1970 až 1989

Ukazovatele	Žiaci	Triedy	Učitelia	Učebne	Školy
Žiaci	•	•	•	•	•
Triedy	0,776	•	•	•	•
Učitelia	0,415	0,848	•	•	•
Učebne	0,063	0,587	0,897	•	•
Školy	-0,309	-0,104	0,264	0,412	•

Graf R5: Retrospektívny vývoj štandardizovaných hodnôt súboru ukazovateľov gymnázií v rokoch 1970 až 1989

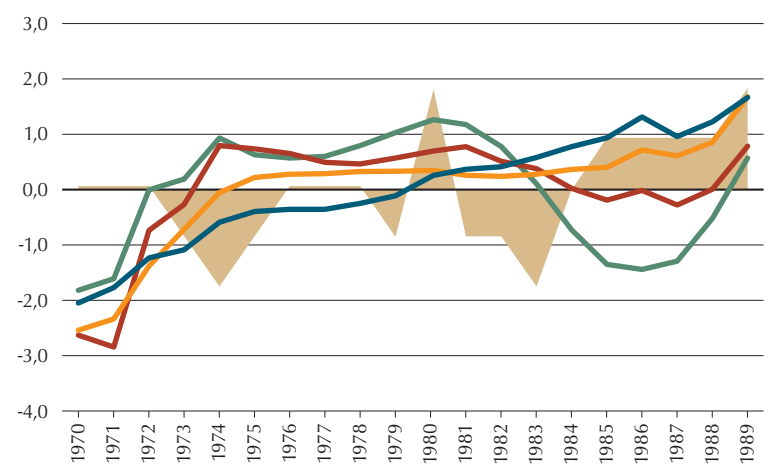

Legenda: školy, žiaci, triedy, učitelia (interní a externí spolu), učebne.

Tab. R5: Korelačná štruktúra gymnázií v období rokov 1990 až 2012

Ukazovatele	Žiaci	Triedy	Učitelia	Učebne	Školy
Žiaci	•	•	•	•	•
Triedy	0,939	•	•	•	•
Učitelia	0,966	0,967	•	•	•
Učebne	0,881	0,989	0,936	•	•
Školy	0,897	0,983	0,962	0,985	•

Graf R6: Retrospektívny vývoj štandardizovaných hodnôt súboru ukazovateľov gymnázií v rokoch 1990 až 2012

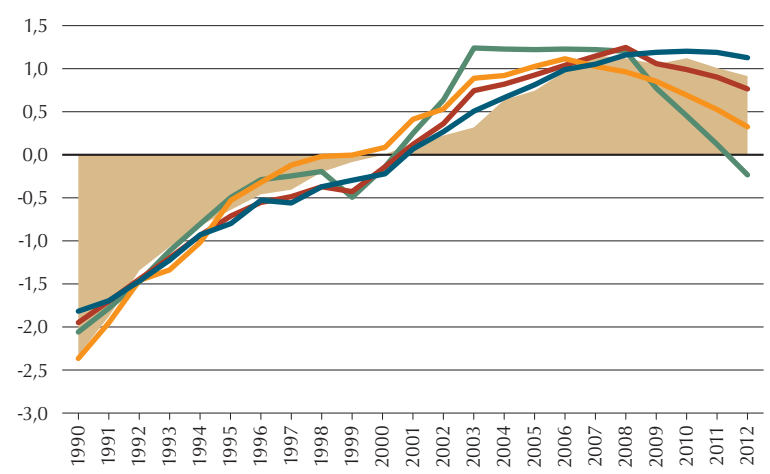

Legenda: školy, žiaci, triedy, učitelia (interní a externí spolu), učebne.

Graf R7: Vzťah počtu žiakov a tried gymnázií v období rokov 1990 až 2012

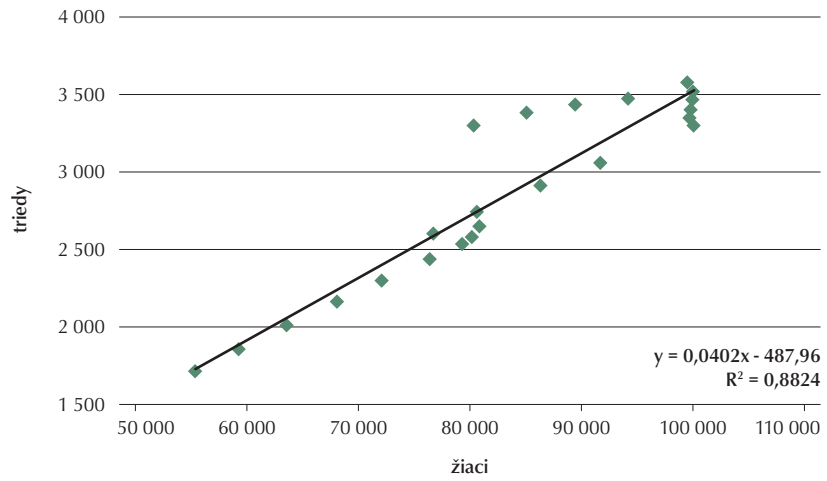

Graf R8: Vzťah počtu tried a učiteľov gymnázií v období rokov 1990 až 2012

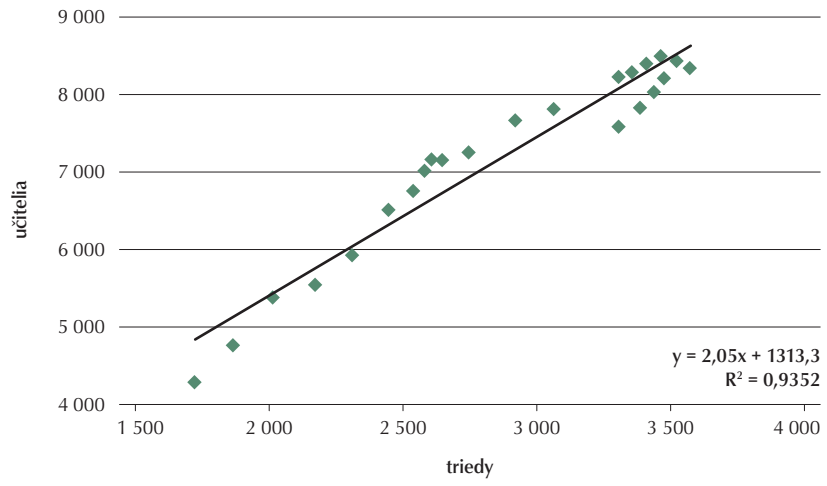

Graf R9: Vzťah počtu učiteľov a učební v gymnáziách v období rokov 1990 až 2012

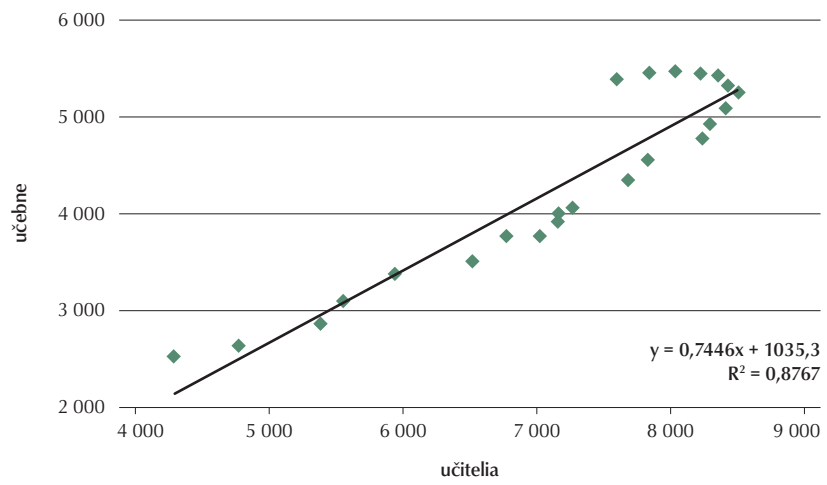

Rozdiel v štruktúre vzťahov do roku 1989 a po ňom je vizuálne zrejmý z porovnania grafov R5 a R6. „Zväzok" štandardizovaných trajektórií v grafe R6 je pevný, kompaktný. K jeho uvoľneniu dochádza až od roku 2008, keď výrazný pokles žiakov nie je nasledovaný rovnakým tempom poklesu ostatných ukazovateľov. Ak nedôjde k zmene riadiacich parametrov, táto disproporcia sa bude v najbližších rokoch prehlbovať.

Počty **novoprijatých** na gymnáziá nadväzujú na vývoj tokov v systéme základných škôl. Ich referenčnými kohortami sú žiaci 5., 8. a 9. ročníka základných škôl, ktorí tvoria potenciál novoprijímaných na 4-ročný, 5-ročný a 8-ročný vzdelávací program gymnázií. Tieto ukazovatele boli kvantifikované v modeli základných škôl ako jeho úbytky, systém gymnázií ich prebral ako exogénne premenné.

Počty **žiakov** gymnázií sa v modeli počítajú pre jednotlivé vzdelávacie programy zvlášť. V rámci nich sa regresnými rovnicami prepočítava prechod žiakov jednotlivými ročníkmi. Prechodom posledného ročníka sa získavajú absolventi. Keďže miera opakovania ročníka je v gymnáziách nízka, prietoky sú relatívne plynulé a stabilné. Celkový počet žiakov gymnázií je sumou parciálnych výsledkov.

Výpočet žiakov v ročníkoch mal nasledujúcu formálnu podobu:

$$Zi(t) = q*Zi\text{-}1(t\text{-}1) + p$$

Legenda: Zi(t) – žiaci v i-tom ročníku roku t, q, p – koeficienty regresnej rovnice.

Celkový počet tried gymnázií bol v období rokov 1990 až 2012 na 88 % determinovaný vývojom počtu žiakov. V analytickom vyjadrení je vzťah premenných tried a žiakov určený nasledujúcou regresnou rovnicou:

$$T = 0{,}0402*Z - 488$$

Legenda: T –triedy, Z – žiaci.

Pri náraste počtu o 100 žiakov sa počet tried zvyšoval v priemere o 4. Ako naznačuje graf R7, táto závislosť sa od roku 2009 modifikuje (pravý horný koniec). Pri poklese počtu žiakov neklesá počet tried už tým istým tempom, ale pomalšie.

Počet učiteľov (interných a externých spolu) bol v tomto období determinovaný počtom tried na 94 %. V kvantitatívnom vyjadrení bol vzťah určovaný regresnou rovnicou:

$$U = 2{,}05*T + 1313$$

Legenda: U –učitelia, T – triedy.

Pri náraste počtu o 100 tried sa počet učiteľov zvyšoval v priemere o 200. Ako naznačuje graf R8, pri poklese počtu tried v ostatných rokoch klesá počet učiteľov rýchlejším tempom.

Vzťah počtu učiteľov a učební bol vyvážený (graf R9), koeficient podobnosti bol vysoký (0,877). Na 10 učiteľov pripadalo v rokoch 1990 až 2012 v priemere 7 učební.

3. Prognóza vývoja gymnázií do roku 2025

Kapitola venovaná prognóze gymnázií je členená podľa dĺžky štúdia na 4-ročné, 5-ročné a 8-ročné vzdelávacie programy. Záverečný odsek je venovaný gymnáziám celkovo a je agregátom predchádzajúcich častí, navyše je do neho započítaná aj postupne sa končiaca forma šesťročného štúdia. Okrem ukazovateľa žiakov denného štúdia obsahuje aj prognózu vývoja počtu tried, učiteľov a učební. Externé štúdium v gymnáziách je marginálne, jeho podiel navyše v ostatných rokoch klesá, v súčasnosti dosahuje 0,9 %.

3.1 Prognóza vývoja žiakov gymnázií v štvorročnom vzdelávacom programe

Vývoj žiakov štvorročného štúdia po roku 2000 dosiahol dva kulminačné body. Prvý roku 2003 (54 100 žiakov) a druhý, na takmer tej istej úrovni, roku 2008. Odvtedy sa počet žiakov znižuje, v súčasnosti dosahuje hodnotu 46 100. Nastúpená klesajúca fáza bude pokračovať až do roku 2019, keď ukazovateľ poklesne o 11 % a dosiahne úroveň 41-tisíc žiakov. Následne do roku 2025 počet žiakov mierne vzrastie, na približne 44-tisíc.

Graf P1: Novoprijatí, žiaci a absolventi gymnázií v 4-ročnom vzdelávacom programe

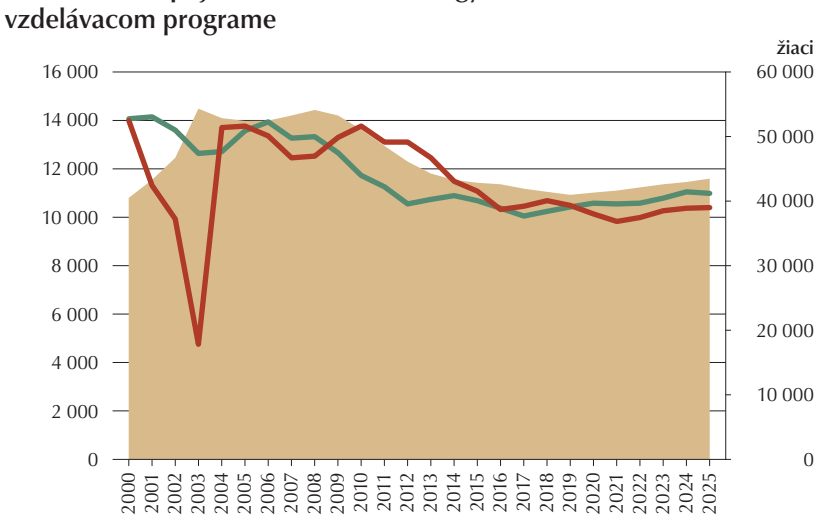

Legenda: žiaci spolu, novoprijatí, absolventi.

V štvorročnom vzdelávacom programe študuje v súčasnosti 57,4 % žiakov gymnázií. Tento podiel sa bude zvyšovať, roku 2025 by mal dosiahnuť približne 60 %.

Tab. P1 obsahuje retrospektívny a prognózovaný vývoj počtu žiakov denného štúdia členený podľa ročníkov. Pre žiakov spolu sú uvedené charakteristiky časového radu, medziročný index (MI), druh fázy a fázový index (FI).

Počet **novoprijatých** na štvorročné gymnaziálne štúdium osciloval do roku 2008, v tejto fáze sa striedali krátke obdobia mierneho poklesu resp. nárastu. Nasledujúce štyri roky ukazovateľ výrazne poklesol, a to až o 21 %. Celkovo od roku 2000 sa počet znížil zo 14 100 na 10 600 žiakov. Roku 2015 by malo byť na tento druh štúdia prijatých 10 700, roku 2020 10 600 a roku 2025 okolo 11-tisíc žiakov (graf P1).

Skokovitý prepad počtu **absolventov** v rokoch 2001 až 2003 bol spôsobený prechodom základných škôl na povinný 9. ročník. V období do roku 2012 ukazovateľ

Tab. P1: Žiaci gymnázií podľa ročníkov a spolu v 4-ročnom vzdelávacom programe

Rok	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	Žiaci spolu (Z)	Medziročný index MI(Z)	Druh fázy FI(Z)
2000	14 098	4 752	10 144	11 499	40 493	•	
2001	14 177	14 067	4 757	10 140	43 141	1,07	
2002	13 675	14 133	13 959	4 734	46 501	1,08	
2003	12 663	13 608	13 998	13 816	54 085	1,16	
2004	12 710	12 697	13 612	13 928	52 947	0,98	rastová fáza
2005	13 568	12 663	12 625	13 486	52 342	0,99	
2006	13 960	13 507	12 575	12 568	52 610	1,01	
2007	13 304	13 927	13 390	12 528	53 149	1,01	
2008	13 349	13 358	13 926	13 384	54 017	1,02	1,33
2009	12 730	13 350	13 324	13 856	53 260	0,99	
2010	11 746	12 715	13 334	13 295	51 090	0,96	
2011	11 288	11 683	12 666	13 233	48 870	0,96	
2012	10 598	11 239	11 639	12 608	46 084	0,94	
2013	10 731	10 577	11 189	11 580	44 076	0,96	
2014	10 942	10 709	10 529	11 132	43 313	0,98	fáza poklesu
2015	10 737	10 920	10 661	10 476	42 794	0,99	
2016	10 381	10 715	10 871	10 607	42 575	0,99	
2017	10 120	10 360	10 667	10 816	41 964	0,99	
2018	10 209	10 100	10 314	10 613	41 236	0,98	
2019	10 469	10 188	10 055	10 262	40 974	0,99	0,76
2020	10 615	10 448	10 142	10 004	41 209	1,01	
2021	10 584	10 594	10 401	10 091	41 670	1,01	
2022	10 623	10 563	10 546	10 349	42 081	1,01	rastová fáza
2023	10 856	10 601	10 516	10 493	42 465	1,01	
2024	11 126	10 834	10 554	10 462	42 976	1,01	
2025	10 998	11 104	10 785	10 500	43 387	1,01	1,06

Pozn.: Údaje do roku 2012 sú reálne, prognóza je od roku 2013. *Zdroj: ÚIPŠ*

Tab. P2: Novoprijatí a absolventi gymnázií v 4-ročnom vzdelávacom programe

Rok	Novoprijatí (N)	Medziročný index MI(N)	Druh fázy FI(N)	Absolventi (A)	Medziročný index MI(A)	Druh fázy FI(A)	Bilancia (N-A)
2000	14 083	•		13 963	•		120
2001	14 157	1,01		11 431	0,82		2 726
2002	13 650	0,96		9 986	0,87	ruptúra	3 664
2003	12 632	0,93	oscilačná	4 691	0,47		7 941
2004	12 681	1,00	fáza	13 726	2,93		-1 045
2005	13 534	1,07		13 807	1,01		-273
2006	13 927	1,03		13 348	0,97	oscilačná	579
2007	13 273	0,95		12 464	0,93	fáza	809
2008	13 310	1,00		12 541	1,01		769
2009	12 687	0,95		13 261	1,06		-574
2010	11 722	0,92	fáza poklesu	13 759	1,04		-2 037
2011	11 264	0,96		13 077	0,95		-1 813
2012	10 570	0,94	0,79	13 099	1,00		-2 529
2013	10 707	1,01		12 499	0,95		-1 791
2014	10 918	1,02	oscilačná	11 480	0,92	fáza poklesu	-562
2015	10 713	0,98	fáza	11 035	0,96		-322
2016	10 358	0,97		10 385	0,94	0,79	-27
2017	10 098	0,97		10 515	1,01		-418
2018	10 186	1,01		10 722	1,02	oscilačná	-536
2019	10 446	1,03		10 521	0,98	fáza	-75
2020	10 591	1,01		10 173	0,97		419
2021	10 561	1,00	rastová fáza	9 917	0,97		644
2022	10 599	1,00		10 003	1,01		596
2023	10 832	1,02		10 259	1,03	rastová fáza	573
2024	11 102	1,02	1,10	10 402	1,01		700
2025	10 973	0,99		10 372	1,00	1,05	602

Pozn.: Údaje do roku 2012 sú reálne, prognóza je od roku 2013. *Zdroj: ÚIPŠ*

osciloval okolo hodnoty 13 200. Do roku 2016 sa očakáva pokles počtu z 13 100 na 10 400 absolventov, t. j. približne o jednu pätinu. Po oscilačnej fáze ukazovateľ začne po roku 2022 mierne rásť.

Tab. P2 obsahuje retrospektívny a prognózovaný vývoj počtu novoprijatých a absolventov 4-ročného vzdelávacieho programu a ich bilanciu. Vývoj ukazovateľov je doplnený charakteristikami časového radu, medziročným indexom (MI), druhom fázy a fázovým indexom (FI).

3.2 Prognóza vývoja žiakov gymnázií v päťročnom vzdelávacom programe

Záujem o bilingválne štúdium na gymnáziách neustále rastie. Od roku 2000 sa počet **žiakov** v tomto programe viac ako zdvojnásobil, a to z 3-tisíc na 7 200. Aj po roku 2012 sa predpokladá pokračovanie tohto trendu. Priemerným tempom rastu 240 žiakov za rok by mal ich počet roku 2015 dosiahnuť stav okolo 9 100, päť rokov nato 10-tisíc a roku 2025 sa bude blížiť k 11-tisíc žiakom.

V päťročnom vzdelávacom programe študuje v súčasnosti 9 % žiakov. Tento podiel sa bude zvyšovať, roku 2025 by sa mal pohybovať na úrovni približne 15 %.

Tab. P3 obsahuje retrospektívny a prognózovaný vývoj počtu žiakov v 5-ročnom gymnaziálnom vzdelávacom programe. Trajektórie ročníkov majú tvar rastúcej vlny (graf P2). Pre počty žiakov spolu sú uvedené časové charakteristiky medziročného indexu, druhu fázy a fázového indexu.

V súčasnosti sa na tento druh štúdia prijíma takmer trojnásobok počtu žiakov ako roku 2000 (1 880 : 697). Počet **novoprijatých** by mal naďalej rásť, roku 2015 by mal dosiahnuť 2 100, roku 2020 už 2 200 a roku 2025 by malo byť prijatých okolo 2 400 žiakov.

Počet **absolventov** sa od roku 2000 zvýšil z 556 na 1 300. Aj v ďalšom období bude celkovo rásť, výraznejšie v rokoch 2015 až 2017. V rokoch 2020 a 2025 by malo končiť tento druh štúdia približne 1 900 žiakov (tab. P4).

3.3 Prognóza vývoja žiakov gymnázií v osemročnom vzdelávacom programe

Počet **žiakov** 8-ročných gymnázií rástol do roku 2005, keď dosiahol maximum, 42 200. Odvtedy klesá, v súčasnosti je v tomto druhu štúdia 26 200 žiakov, t. j. až o 38 % menej. Ukazovateľ bude aj naďalej klesať, roku 2015 by mal dosiahnuť 20 100, v rokoch 2020 a 2025 sa ustáli na úrovni 17-tisíc žiakov.

V osemročnom vzdelávacom programe študuje jedna tretina žiakov gymnázií. Tento podiel sa do roku 2025 zníži na jednu štvrtinu.

Na osemročné gymnáziá sa prijíma stále menej žiakov, roku 2000 ich bolo 5 500, v súčasnosti 3 300. Skok roku 2009 spôsobila legislatívna zmena. Počet **novoprijatých** by sa mal do roku 2015 znížiť na úroveň 2 400, t. j. o 26 %. Následne do roku 2025 sa zvýši o 10 %, na 2 700.

Počty **absolventov** osemročných gymnázií rástli až do roku 2007. V tomto období zaznamenali extenzívny nárast z 1 200 na 5 600. Do roku 2012 sa ich počet znížil na 4 400. Aj v nasledujúcom období bude končiť v tomto vzdelávacom programe stále menej žiakov. Roku 2015 by malo byť absolventov osemročných gymnázií 3 700, roku 2020 už len 2 300 a roku 2025 okolo 1 300.

Tab. P5 a graf P3 obsahujú retrospektívny a prognózovaný vývoj počtu žiakov, novoprijatých a absolventov 8-ročného vzdelávacieho programu a ich bilanciu. Vývoj

Tab. P3: Žiaci gymnázií podľa ročníkov a spolu v 5-ročnom vzdelávacom programe

Rok	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník	Žiaci spolu (Z)	Medziročný index MI(Z)	Druh fázy FI(Z)
2000	697	665	619	544	513	3 038	•	
2001	748	692	640	609	517	3 206	1,06	
2002	827	747	670	617	578	3 439	1,07	
2003	976	861	759	667	603	3 866	1,12	
2004	1 190	941	800	694	629	4 254	1,10	
2005	1 266	1 171	896	780	669	4 782	1,12	
2006	1 339	1 226	1 142	876	757	5 340	1,12	
2007	1 438	1 302	1 195	1 109	830	5 874	1,10	
2008	1 401	1 432	1 273	1 179	1 084	6 369	1,08	
2009	1 404	1 338	1 381	1 221	1 144	6 488	1,02	
2010	1 513	1 337	1 272	1 349	1 189	6 660	1,03	
2011	1 663	1 430	1 291	1 214	1 324	6 922	1,04	
2012	1 882	1 569	1 358	1 238	1 168	7 215	1,04	rastová fáza
2013	1 882	1 821	1 512	1 314	1 199	7 728	1,07	
2014	2 070	1 820	1 755	1 463	1 272	8 381	1,08	
2015	2 205	2 002	1 755	1 698	1 417	9 076	1,08	
2016	2 150	2 133	1 930	1 698	1 644	9 555	1,05	
2017	2 059	2 080	2 056	1 867	1 644	9 706	1,02	
2018	2 090	1 992	2 005	1 989	1 808	9 884	1,02	
2019	2 182	2 022	1 920	1 940	1 926	9 990	1,01	
2020	2 233	2 111	1 949	1 858	1 879	10 029	1,00	
2021	2 222	2 160	2 035	1 886	1 799	10 102	1,01	
2022	2 236	2 150	2 082	1 969	1 826	10 262	1,02	
2023	2 318	2 163	2 072	2 015	1 906	10 473	1,02	
2024	2 413	2 242	2 085	2 005	1 951	10 695	1,02	
2025	2 367	2 334	2 161	2 017	1 941	10 820	1,01	3,56

Pozn.: Údaje do roku 2012 sú reálne, prognóza je od roku 2013. *Zdroj: ÚIPŠ*

Tab. P4: Novoprijatí a absolventi gymnázií v 5-ročnom vzdelávacom programe

Rok	Novoprijatí (N)	Medziročný index MI(N)	Druh fázy FI(N)	Absolventi (A)	Medziročný index MI(A)	Druh fázy FI(A)	Bilancia (N-A)
2000	696	•		556	•		140
2001	748	1,07		508	0,91		240
2002	827	1,11		512	1,01		315
2003	976	1,18		572	1,12		404
2004	1 189	1,22		590	1,03		599
2005	1 266	1,06		622	1,05		644
2006	1 335	1,05		666	1,07		669
2007	1 434	1,07		745	1,12		689
2008	1 400	0,98		857	1,15		543
2009	1 403	1,00		1 076	1,26		327
2010	1 512	1,08		1 132	1,05		380
2011	1 662	1,10		1 176	1,04		486
2012	1 880	1,13	rastová fáza	1 315	1,12	rastová fáza	565
2013	2 067	1,10		1 160	0,88		907
2014	2 203	1,07		1 191	1,03		1 012
2015	2 148	0,98		1 264	1,06		884
2016	2 057	0,96		1 408	1,11		649
2017	2 088	1,02		1 633	1,16		455
2018	2 180	1,04		1 633	1,00		547
2019	2 231	1,02		1 796	1,10		435
2020	2 220	1,00		1 913	1,07		306
2021	2 233	1,01		1 866	0,98		367
2022	2 315	1,04		1 787	0,96		528
2023	2 410	1,04		1 814	1,02		596
2024	2 365	0,98		1 894	1,04		471
2025	2 442	1,03	3,51	1 938	1,02	3,49	505

Pozn.: Údaje do roku 2012 sú reálne, prognóza je od roku 2013. *Zdroj: ÚIPŠ*

Graf P2: Novoprijatí, žiaci a absolventi gymnázií v 5-ročnom vzdelávacom programe

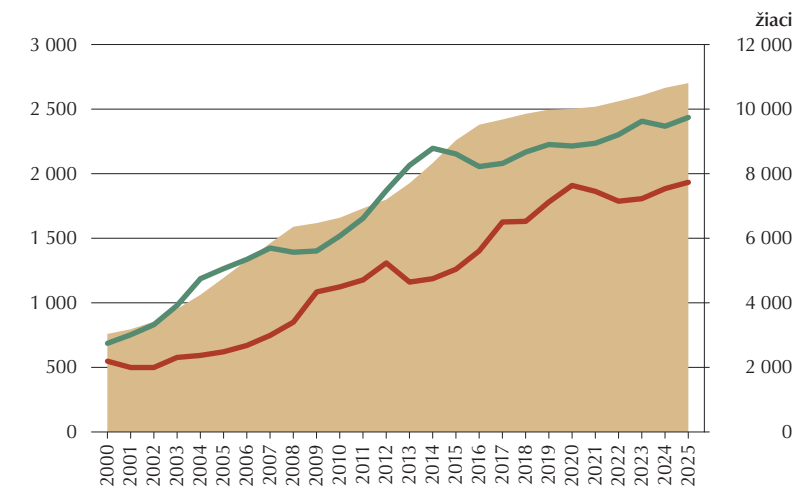

Legenda: žiaci spolu, novoprijatí, absolventi.

Tab. P5: Novoprijatí, žiaci a absolventi gymnázií v 8-ročnom vzdelávacom programe

Rok	Novoprijatí (N)	Druh fázy FI(N)	Absolventi (A)	Druh fázy FI(A)	Bilancia (N-A)	Žiaci spolu (Z)	Medziročný index MI(Z)	Druh fázy FI(Z)
2000	5 498		1 235		4 263	36 729	•	
2001	5 241		1 999		3 242	39 536	1,08	
2002	5 148		2 874		2 274	41 359	1,05	rastová fáza
2003	4 930		4 010	rastová fáza	920	41 739	1,01	
2004	5 210	fáza poklesu I.	4 219		991	42 164	1,01	
2005	5 258		4 798		460	42 226	1,00	1,15
2006	5 015		5 449		-434	41 477	0,98	
2007	4 905		5 606	4,54	-701	40 293	0,97	
2008	4 627	0,84	4 935		-308	38 476	0,95	
2009	483	ruptúra	4 682		-4 199	33 386	0,87	
2010	2 923		4 662		-1 739	30 709	0,92	
2011	3 181		4 363		-1 182	28 322	0,92	
2012	3 291	fáza poklesu II.	4 422	fáza poklesu I.	-1 131	26 249	0,93	
2013	3 038		4 390		-1 351	24 484	0,93	
2014	2 938		3 945		-1 007	22 417	0,92	fáza poklesu
2015	2 439	0,53	3 718		-1 279	20 126	0,90	
2016	2 490		3 585	0,64	-1 094	18 036	0,90	
2017	2 476		450	ruptúra	2 026	19 025	1,05	
2018	2 493		1 862		631	18 583	0,98	
2019	2 586		2 181		405	17 785	0,96	
2020	2 688	rastová fáza	2 286		403	17 037	0,96	
2021	2 633		1 993	fáza poklesu II.	640	16 533	0,97	
2022	2 726		1 878		847	16 249	0,98	0,38
2023	2 717		1 306		1 411	16 561	1,02	
2024	2 706		1 366		1 340	16 822	1,02	rastová fáza
2025	2 693	1,10	1 349	0,38	1 344	17 062	1,01	

Pozn.: Údaje do roku 2012 sú reálne, prognóza je od roku 2013. *Zdroj: ÚIPŠ*

Tab. P6: Žiaci gymnázií v 8-ročnom vzdelávacom programe podľa ročníkov

Rok	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník	6. ročník	7. ročník	8. ročník
2000	5 501	6 169	6 013	5 245	4 665	4 186	2 863	2 087
2001	5 242	5 514	6 172	6 034	5 197	4 446	4 078	2 853
2002	5 149	5 245	5 507	6 152	5 943	4 960	4 345	4 058
2003	4 930	5 128	5 257	5 503	6 061	5 673	4 892	4 295
2004	5 210	4 949	5 150	5 278	5 405	5 770	5 562	4 840
2005	5 265	5 214	4 982	5 149	5 204	5 167	5 707	5 538
2006	5 015	5 300	5 243	5 035	5 180	4 942	5 098	5 664
2007	4 905	5 028	5 273	5 251	4 971	4 902	4 885	5 078
2008	4 628	4 795	4 906	5 125	4 932	4 579	4 757	4 754
2009	484	4 605	4 750	4 867	4 821	4 610	4 529	4 720
2010	2 924	486	4 549	4 716	4 396	4 578	4 578	4 482
2011	3 181	2 925	495	4 480	4 181	4 078	4 489	4 493
2012	3 295	3 200	2 914	501	3 954	3 877	4 048	4 460
2013	3 039	3 292	3 191	2 904	496	3 738	3 815	4 008
2014	2 939	3 036	3 283	3 180	2 054	469	3 679	3 778
2015	2 439	2 936	3 028	3 271	2 405	1 942	461	3 643
2016	2 491	2 437	2 928	3 017	2 521	2 274	1 911	457
2017	2 477	2 489	2 430	2 918	2 198	2 384	2 238	1 892
2018	2 494	2 474	2 482	2 422	2 072	2 078	2 346	2 216
2019	2 586	2 491	2 467	2 473	1 441	1 958	2 045	2 323
2020	2 689	2 584	2 484	2 459	1 506	1 362	1 927	2 025
2021	2 634	2 687	2 577	2 476	1 488	1 424	1 340	1 908
2022	2 726	2 631	2 679	2 568	1 509	1 407	1 401	1 327
2023	2 718	2 724	2 624	2 670	1 626	1 427	1 384	1 388
2024	2 707	2 716	2 716	2 615	1 756	1 538	1 404	1 371
2025	2 693	2 704	2 708	2 707	1 686	1 660	1 513	1 390

Pozn.: Údaje do roku 2012 sú reálne, prognóza je od roku 2013. *Zdroj: ÚIPŠ*

ukazovateľov je doplnený charakteristikami časového radu, medziročným indexom (MI), druhom fázy a fázovým indexom (FI). Tab. P6 približuje retrospektívny a prognózovaný vývoj počtu žiakov v jednotlivých ročníkoch 8-ročného vzdelávacieho programu gymnázií.

3.4 Prognóza vývoja ukazovateľov gymnázií celkovo

Celkový počet **žiakov** gymnázií rástol do roku 2003, keď dosiahol historické maximum, 100-tisícovú hranicu. Nasledujúcich päť rokov zotrvával na úrovni 99 800. Fáza poklesu nastúpila roku 2009. V nej sa počet žiakov znížil z 99 800 na súčasných 80 300, t. j. v krátkom období štyroch rokov poklesol až o pätinu. Pokračujúci pokles (o ďalších 15 %) by sa mal zastaviť roku 2020 na úrovni 68 500. Do roku 2025 sa celkový počet žiakov mierne zvýši, približne na 71 500.

Trajektória **novoprijímaných** žiakov mala do roku 2008 oscilačný priebeh. Z dôvodu legislatívnej zmeny (posunutie ročníka pre novoprijatých na 8-ročné štúdium) sa roku 2009 ich počet výraznejšie znížil. V porovnaní s rokom 2000 sa v súčasnosti prijíma o 22 % žiakov menej (20 300 : 15 900). V ďalšom období bude vývoj pokračovať miernym poklesom. Roku 2015 bude prijatých okolo 15 500, roku 2017 už len 14 800 žiakov, do roku 2025 by sa mal však počet opäť zvýšiť, približne na 16-tisíc.

Celkový počet **absolventov** gymnázií rástol až do roku 2006. Zlom roku 2003 bol spôsobený povinným napĺňaním 9. ročníka základných škôl. V rokoch 2007 až 2012 počet osciloval okolo hodnoty 19-tisíc žiakov. V ďalšom období sa očakáva nástup fázy poklesu, do roku 2023 sa

Graf P3: Novoprijatí, žiaci a absolventi gymnázií v 8-ročnom vzdelávacom programe

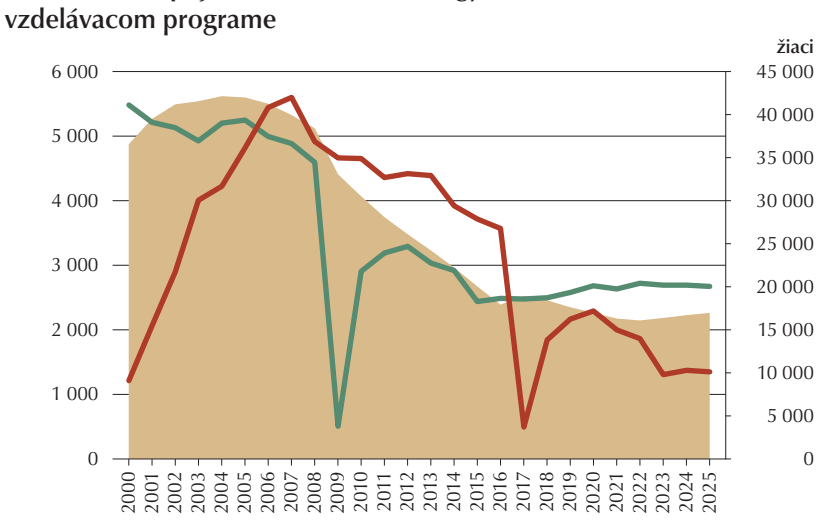

Legenda: žiaci spolu, novoprijatí, absolventi.

Graf P4: Novoprijatí, žiaci a absolventi gymnázií celkovo

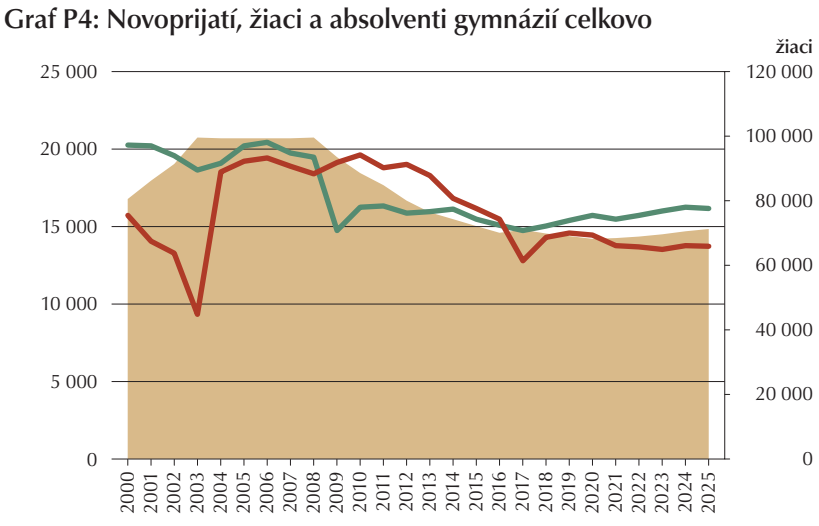

Legenda: žiaci spolu, novoprijatí, absolventi.

Graf P5: Triedy, učitelia a učebne v gymnáziách celkovo

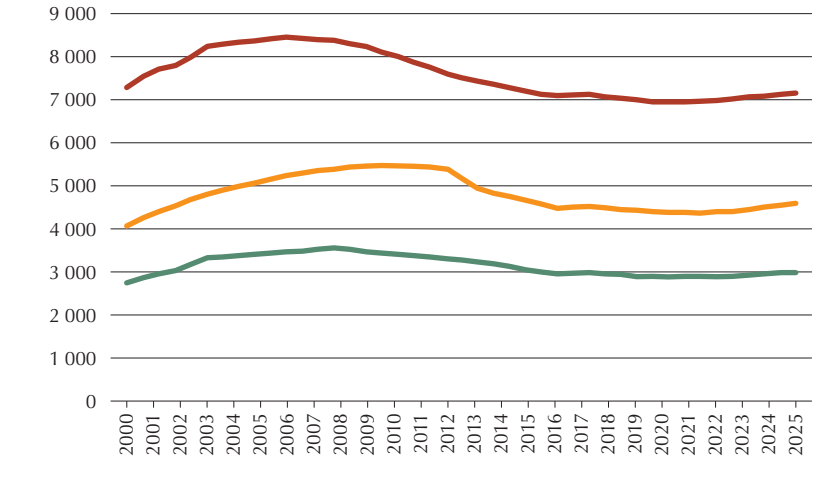

Legenda: triedy, učitelia, učebne.

Tab. P7: Novoprijatí, žiaci a absolventi gymnázií celkovo

Rok	Novoprijatí (N)	Druh fázy FI(N)	Absolventi (A)	Druh fázy FI(A)	Bilancia (N-A)	Žiaci spolu (Z)	Medziročný index MI(Z)	Druh fázy FI(Z)
2000	20 337		15 754		4 583	80 615	•	
2001	20 208		13 995		6 213	86 239	1,07	rastová fáza
2002	19 689		13 427	ruptúra	6 262	91 661	1,06	
2003	18 603		9 331		9 272	100 057	1,09	1,24
2004	19 145	oscilačná fáza	18 592	rastová fáza	553	99 738	1,00	
2005	20 156		19 284		872	99 758	1,00	
2006	20 433		19 522	1,24	911	99 931	1,00	oscilačná fáza
2007	19 771		18 875		896	99 915	1,00	
2008	19 592		18 483		1 109	99 821	1,00	
2009	14 713	ruptúra	19 191	oscilačná fáza	-4 478	94 019	0,94	
2010	16 306		19 692		-3 386	89 336	0,95	
2011	16 348		18 796		-2 448	85 071	0,95	
2012	15 916		19 098		-3 182	80 346	0,94	
2013	15 946	fáza poklesu	18 302		-2 356	76 852	0,96	
2014	16 196		16 880		-684	74 514	0,97	fáza poklesu
2015	15 449		16 195		-746	72 335	0,97	
2016	15 061		15 513		-452	70 487	0,97	
2017	14 812	0,76	12 767	ruptúra	2 045	70 961	1,01	
2018	15 003		14 333		670	69 966	0,99	
2019	15 410		14 614	fáza poklesu	796	69 010	0,99	
2020	15 649		14 486		1 163	68 536	0,99	0,69
2021	15 576	rastová fáza	13 889		1 687	68 568	1,00	
2022	15 788		13 783		2 005	68 854	1,00	
2023	16 107		13 494	0,71	2 613	69 761	1,01	rastová fáza
2024	16 321		13 775		2 545	70 755	1,01	
2025	16 257	1,10	13 773		2 484	71 532	1,01	

Pozn.: Údaje do roku 2012 sú reálne, prognóza je od roku 2013. *Zdroj: ÚIPŠ*

počet absolventov zníži na 13 500 (očakávaný zlom roku 2017 je dôsledkom legislatívnej zmeny). Roku 2025 by malo končiť v gymnáziách necelých 14-tisíc absolventov (tab. P7 a graf P4).

Ukazovatele počtu **tried, učiteľov a učební** sa vyvíjajú v silnej závislosti od počtu žiakov, čo potvrdila aj retrospektívna analýza časových radov (tab. R5 korelačných koeficientov). Preto trajektórie týchto ukazovateľov sú podobné vývoju počtu žiakov a podobajú sa navzájom (graf P5).

Počet **tried** až do roku 2008 rástol. V ďalšom období bude klesať, do roku 2015 sa zníži zo súčasných 3 300 na 3-tisíc a do roku 2020 na 2 900. Roku 2025 by malo byť v gymnáziách okolo 3-tisíc tried.

Počet **učiteľov** vzrástol do roku 2006 zo 7 300 na 8 500. Odvtedy klesá, v súčasnosti dosahuje hodnotu 7 600. Roku 2020 by malo byť učiteľov 7-tisíc, do roku 2025 sa však ich potreba mierne zvýši.

Počet **učební** rástol až do roku 2011, keď sa zvýšil zo 4 100 na 5 500. Ďalej sa však očakáva ich znižovanie. Do roku 2015 by sa mal znížiť na 4 600 a do roku 2020 na 4 400. V závere prognózovaného obdobia by mal počet učební vzrásť na približne 4 600 (tab. P8).

Tab. P8: Triedy, učitelia a učebne v gymnáziách celkovo

Rok	Triedy (T)	Medziročný index MI(T)	Učitelia (U)	Medziročný index MI(U)	Učebne (Ub)	Medziročný index MI(Ub)
2000	2 741	•	7 260	•	4 071	•
2001	2 916	1,06	7 672	1,06	4 361	1,07
2002	3 062	1,05	7 827	1,02	4 557	1,04
2003	3 308	1,08	8 230	1,05	4 787	1,05
2004	3 351	1,01	8 282	1,01	4 939	1,03
2005	3 409	1,02	8 404	1,01	5 091	1,03
2006	3 465	1,02	8 498	1,01	5 264	1,03
2007	3 523	1,02	8 431	0,99	5 318	1,01
2008	3 581	1,02	8 359	0,99	5 426	1,02
2009	3 472	0,97	8 225	0,98	5 447	1,00
2010	3 437	0,99	8 035	0,98	5 481	1,01
2011	3 385	0,98	7 837	0,98	5 470	1,00
2012	3 303	0,98	7 590	0,97	5 406	0,99
2013	3 246	0,98	7 447	0,98	4 951	0,92
2014	3 147	0,97	7 316	0,98	4 786	0,97
2015	3 055	0,97	7 194	0,98	4 633	0,97
2016	2 977	0,97	7 091	0,99	4 503	0,97
2017	2 997	1,01	7 117	1,00	4 536	1,01
2018	2 955	0,99	7 061	0,99	4 466	0,98
2019	2 915	0,99	7 008	0,99	4 399	0,98
2020	2 895	0,99	6 982	1,00	4 365	0,99
2021	2 896	1,00	6 983	1,00	4 367	1,00
2022	2 908	1,00	6 999	1,00	4 388	1,00
2023	2 947	1,01	7 050	1,01	4 451	1,01
2024	2 989	1,01	7 106	1,01	4 521	1,02
2025	3 022	1,01	7 149	1,01	4 576	1,01

Pozn.: Údaje do roku 2012 sú reálne, prognóza je od roku 2013. *Zdroj: ÚIPŠ*

Záver

Výsledky kvantitatívnej prognózy gymnázií je možné zhrnúť takto:

- Referenčnou skupinou pre žiakov stredných škôl je mládež vo veku **15 až 18 rokov**. Jej výrazný fázový pokles o 41 % sa posúva až do roku 2019. V porovnaní so súčasnými 258 500 žiakmi sa ich počet zníži na 208 500, t. j. až o 50-tisíc. V ďalšom období bude populačná skupina mierne rásť, roku 2025 by mala dosiahnuť úroveň takmer 230-tisíc.
- Počet 11- až 18-ročných sa od roku 2000 znížil zo 677 800 na súčasných 484 800, t. j. až o 28,5 %. Pokles bude pokračovať do roku 2017, keď početnosť tejto populácie bude 427 900. V nasledujúcej rastovej fáze do roku 2025 sa opäť priblíži terajším hodnotám, na úroveň približne 470-tisíc osôb.
- Vývoj **žiakov štvorročného štúdia** po roku 2000 dosiahol dva kulminačné body. Prvý roku 2003 (54 100 žiakov) a druhý, na takmer tej istej úrovni, roku 2008. Odvtedy sa toto číslo znižuje, súčasný počet žiakov gymnázií je 46 100. Nastúpená fáza poklesu bude pokračovať až do roku 2019, keď ukazovateľ poklesne o 11 % a dosiahne stav 41-tisíc žiakov. Následne do roku 2025 počet žiakov mierne vzrastie, na približne 44-tisíc. V štvorročnom vzdelávacom programe študuje v súčasnosti 57,4 % žiakov. Tento podiel sa bude zvyšovať na 60 % roku 2025.
- Záujem o **bilingválne štúdium** na gymnáziách neustále rastie. Od roku 2000 sa počet žiakov v tomto programe viac ako zdvojnásobil, a to z 3-tisíc na 7 200 žiakov. Aj po roku 2012 sa predpokladá pokračovanie tohto trendu. Priemerným tempom rastu 240 žiakov za rok by mal ich počet roku 2015 dosiahnuť stav okolo 9 100, roku 2020 už 10-tisíc a roku 2025 sa bude blížiť k 11 tisícom. V päťročnom vzdelávacom programe študuje v súčasnosti 9 % žiakov. Tento podiel sa bude zvyšovať, roku 2025 by sa mal pohybovať na úrovni približne 15 %.
- Počet **žiakov osemročných gymnázií** rástol do roku 2005, keď dosiahol maximum, 42 200. Odvtedy klesá, v súčasnosti je v tomto druhu štúdia 26 200 žiakov, t. j. až o 38 % menej. Tento ukazovateľ bude aj naďalej klesať, roku 2015 by mal dosiahnuť úroveň 20 100, v rokoch 2020 a 2025 sa ustáli na úrovni 17-tisíc žiakov. V osemročnom vzdelávacom programe študuje tretina žiakov gymnázií. Tento podiel sa do roku 2025 zníži na jednu štvrtinu.
- **Celkový počet žiakov** gymnázií rástol do roku 2003, keď dosiahol historické maximum, 100-tisícovú hranicu. Nasledujúcich päť rokov zotrvával na úrovni 99 800. Fáza poklesu nastúpila roku 2009. V nej sa počet žiakov znížil z 99 800 na súčasných 80 300, t. j. v krátkom období štyroch rokov poklesol až o pätinu. Pokračujúci pokles (o ďalších 15 %) by sa mal zastaviť roku 2020 na úrovni 68 500. Do roku 2025 sa celkový počet žiakov gymnázií mierne zvýši, približne na 71 500.
- Počet **tried** až do roku 2008 rástol. V ďalšom období bude klesať, do roku 2015 sa zníži zo súčasných 3 300 na 3-tisíc a do roku 2020 na 2 900. Roku 2025 by malo byť na gymnáziách okolo 3-tisíc tried.
- Počet **učiteľov** vzrástol do roku 2006 zo 7 300 na 8 500. Odvtedy klesá, v súčasnosti dosahuje hodnotu 7 600. Roku 2020 by malo byť učiteľov 7-tisíc, do roku 2025 sa však ich potreba mierne zvýši.
- Počet **učební** rástol až do roku 2011, keď sa zvýšil zo 4 100 na 5 500. Ďalej sa však očakáva ich znižovanie. Do roku 2015 by sa mal znížiť na 4 600 a do roku 2020 na 4 400. V závere prognózovaného obdobia by mal počet učební vzrásť na približne 4 600.

Mgr. Ján HERICH,
odbor metodiky a tvorby informácií ÚIPŠ
Ilustračné foto Ján SÚKUP